

PŘÍRUČKA SPRÁVNÝCH POSTUPŮ V PÉČI O KUŘATA CHOVANÁ NA MASO

2. novelizovaná verze

Listopad 2012

Vyrobeno ve spolupráci s:
Ministerstvem zemědělství České republiky
Státní veterinární správou České republiky
Českou zemědělskou univerzitou v Praze
Mendelovou univerzitou v Brně

Vážení chovatelé,

dostává se Vám do ruky příručka, která byla zpracována s cílem usnadnit Vám orientaci v právních předpisech, požadavcích a podmínkách z nich vyplývajících pro každodenní péči o kuřata chovaná na maso. Pojem „kuřata chovaná na maso“ definovaný a používaný v právních předpisech a pojmy „kuřata, brojleři, brojlerová kuřata, vykrmovaná kuřata“ a pod. uvedené v této příručce jsou pojmy se shodným obsahem.

V jednotlivých kapitolách jsou detailně popsány a zdůrazněny všechny důležité momenty k danému tématu. Podle těchto poznatků by měly být podmínky specifikovány pro pracovní postupy, technologie chovu a chovný hybrid v jednotlivých chovech kuřat chovaných na maso.

Požadavky vyplývají z evropské legislativy a jsou tudíž stejné pro všechny státy Evropské Unie.

Požadavky zde uvedené bylo nutné dodržovat od 1. 1. 2010, ale ukládat sankce za porušení těchto požadavků bylo možné od 1. 7. 2010, tedy od doby, kdy nabyly účinnost národní předpisy. Vzhledem k tomu, že jako přímo použitelný předpis Evropské unie vstoupilo v platnost „Nařízení Rady (EU) č. 1099/2009/EU ze dne 24. 9. 2009 o ochraně zvířat při usmrcování, které bude vymahatelné od 1. 1. 2013, byla provedena novelizace příručky. Novelizace příručky byla podpořena i vydáním zákona 359/2012 Sb. dne 29.10.2012, kterým se mění zákon 246/1992 Sb. na ochranu zvířat proti týrání ve znění pozdějších předpisů.

První polovina roku 2010 byla původně určena k postupné transformaci nových podmínek do praxe a vysvětlení případných nejasností a odborné přípravě pracovníků. Od té doby každoročně dochází k doškolování dalších pracovníků – chovatelů zabývajících se chovem kuřat chovaných na maso. Příručka vychází svým obsahem z obsahu kurzu odborné přípravy k péči o kuřata chovaná na maso.

Věřím, že se nám podařilo vytvořit pomůcku, která Vám usnadní práci.

Ing. Dagmar Tůmová
předseda představenstva
ČMDU, o. s.

- 1. Právní předpisy upravující ochranu a chov kuřat chovaných na maso**
JUDr. Jana Traplová str. 4
- 2. Fyziologické vlastnosti, zejména potřeby krmení a pití, chování zvířat a pojem stresu**
Prof. Ing. Eva Tůmová, CSc. Doc. Ing. Martina Lichovníková, Ph.D. str. 18
- 3. Praktické aspekty šetrného zacházení s kuřaty chovanými na maso**
Ing. Lubor Skalka str. 25
- 4. Rozpoznání zdraví, příznaků onemocnění a poskytování první pomoci kuřatům chovaným na maso**
MVDr. Jiří Dousek, Ph.D. str. 31
- 5. Praktické aspekty šetrného zacházení s kuřaty chovanými na maso při chytání, nakládání, přepravě, porážce a v mimořádných situacích.**
MVDr. Jiří Dousek, Ph.D. str. 33
- 6. Preventivní opatření pro biologickou bezpečnost**
MVDr. Jiří Kruml str. 69
- 7. Vedení doprovodné evidence a dokumentace u kuřat chovaných na maso**
Ing. Vlastislav Machander, Ph.D. str. 75
- 8. Příloha**

Nařízení vlády 27/2002Sb., ze dne 10. prosince 2002, kterým se stanoví způsob organizace práce a pracovních postupů, které je zaměstnavatel povinen zajistit při práci související s chovem zvířat str. 86

1. Právní předpisy upravující ochranu a chov kuřat chovaných na maso

JUDr. Jana Traplová (MZe, odbor živočišných komodit, oddělení ochrany zvířat)

1.1. Stručný přehled právních předpisů upravujících ochranu a chov kuřat chovaných na maso

Ochrana kuřat chovaných na maso je upravena v celé řadě právních předpisů. Tyto předpisy můžeme členit podle toho, zda upravují konkrétně problematiku chovu a ochrany kuřat chovaných na maso, nebo zda se na ochranu kuřat chovaných na maso vztahují z toho důvodu, že kuřata chovaná na maso patří do kategorie hospodářských zvířat nebo mezi zvířata obecně.

Konkrétně ochranu kuřat chovaných na maso upravují v České republice tyto právní předpisy:

- Zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů
- Vyhláška č. 208/2004 Sb., o minimálních standardech pro ochranu hospodářských zvířat, ve znění vyhlášky č. 425/2005 Sb., č. 464/2009 Sb., č. 78/2012 Sb. a č. 22/2013 Sb.
- Vyhláška č. 136/2004 Sb., kterou se stanoví podrobnosti označování zvířat a jejich evidence a evidence hospodářství a osob stanovených plemenářským zákonem, ve znění pozdějších předpisů.
- Vyhláška č. 22/2013 Sb., o vzdělávání na úseku ochrany zvířat proti týrání

Jelikož se na chovatele kuřat chovaných na maso vztahují také právní předpisy, které upravují ochranu hospodářských zvířat a zvířat obecně, uplatní se také následující právní předpisy, které se týkají úseku ochrany zvířat proti týrání:

- Vyhláška č. 4/2009 Sb., o ochraně zvířat při přepravě, ve znění vyhlášky č. 22/2013 Sb.
- Nařízení Rady (ES) č. 1/2005 ze dne 22. prosince 2004 o ochraně zvířat během přepravy a souvisejících činnostech a o změně směrnic 64/432/EHS a 93/119/ES a nařízení (ES) č. 1255/97
- Vyhláška č. 418/2012 Sb., o ochraně zvířat při usmrcování
- Nařízení Rady (ES) č. 1099/2009 ze dne 24. září 2009 o ochraně zvířat při usmrcování
- Nařízení vlády č. 27/2002 Sb., kterým se stanoví způsob organizace práce a pracovních postupů, které je zaměstnavatel povinen zajistit při práci související s chovem zvířat
- Zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů (veterinární zákon), ve znění pozdějších předpisů

V této souvislosti je třeba upozornit, že ke dni 26. 8. 2009 byla zrušena vyhláška č. 191/2002 Sb., o technických požadavcích na stavby pro zemědělství. Tato vyhláška byla nahrazena vyhláškou č. 268/2009 Sb., o technických požadavcích na stavby, která byla vyhlášena ve Sbírce zákonů 26. 8. 2009. Vyhláška č. 268/2009 Sb. upravuje stavby pro hospodářská zvířata pouze v ustanovení § 50.

Dne 1. ledna 2013 nabyla účinnosti novela zákona na ochranu zvířat proti týrání provedená zákonem č. 359/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, zákon č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů (veterinární zákon), ve znění pozdějších předpisů. I když novela přinesla velké množství změn, ustanovení zákona na ochranu zvířat proti týrání, která upravují konkrétně chov kuřat chovaných na maso, tedy § 12d a § 12e, nejsou touto novelou věcně dotčena.

V návaznosti na tuto novelu dochází také ke změnám v prováděcích právních předpisech na úseku ochrany zvířat. Ustanovení § 11c vyhlášky o minimálních standardech pro ochranu hospodářských zvířat, které upravuje kurz odborné přípravy k péči o kuřata chovaná na maso pro získání osvědčení o způsobilosti k péči o kuřata chovaná na maso, bylo zrušeno. Obsah a rozsah kurzu odborné přípravy k péči o kuřata chovaná na maso pro získání osvědčení o způsobilosti k péči o kuřata chovaná na maso, požadavky na vybavení školicího pracoviště, požadavky na nejvyšší dosažené vzdělání a praxi lektorů od ukončení nejvyššího dosaženého vzdělání a vzor osvědčení, upravuje od 30. ledna 2013 vyhláška č. 22/2013 Sb., o vzdělávání na úseku ochrany zvířat proti týrání.

Dnem 1. ledna 2013 nabylo účinnosti také nařízení Rady (ES) č. 1099/2009 ze dne 24. září 2009 o ochraně zvířat při usmrcování. Kvůli tomuto nařízení se vyhláška č. 382/2004 Sb., o ochraně hospodářských zvířat při porážení, utrácení nebo jiném usmrcování, ve znění pozdějších předpisů, od 1. 1. 2013 nahrazuje novou vyhláškou č. 418/2012 Sb., o ochraně zvířat při usmrcování.

1.2. Novelizace právních předpisů v souvislosti s ochranou kuřat chovaných na maso

Problematika ochrany kuřat chovaných na maso je s účinností od 1. 1. 2010 nově upravena. Důvodem nové úpravy je nutnost transponovat směrnici Rady 2007/43/ES ze dne 28. června 2007 o minimálních pravidlech pro ochranu kuřat chovaných na maso.

V této souvislosti je třeba poznamenat, že směrnice je závazná pro každý stát, jemuž je určena, pokud jde o výsledek, jehož má být dosaženo, přičemž volba forem a prostředků se ponechává vnitrostátním orgánům. Směrnice tedy není přímo použitelná a nezavazuje občany k plnění povinností, ale zavazuje v tomto případě stát, aby směrnici zapracoval (transponoval) do vnitrostátních právních předpisů. Povinnosti na úseku ochrany kuřat chovaných na maso jsou proto závazně stanoveny v českých právních předpisech.

Dne 4. 9. 2009 byl ve Sbírce zákonů vyhlášen zákon č. 291/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 252/1997 Sb., o zemědělství, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. Jako součást zákona č. 291/2009 Sb. byla projednána také novela zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, viz část třetí novely. Ustanovení upravující povinnosti chovatelů kuřat chovaných na maso nabyly účinnosti dne 1. ledna 2010. Ustanovení upravující sankce za porušení povinností při chovu kuřat chovaných na maso nabyly účinnosti dne 30. června 2010.

Právní úprava chovu kuřat chovaných na maso je obsažena především v ustanovení § 12d a § 12e zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění zákona č. 291/2009 Sb. Zákon na ochranu zvířat proti týrání upravuje základní povinnosti chovatelů kuřat chovaných na maso a vymezuje základní pojmy v této oblasti (např. pojem kuřata chovaná na maso, hustota osazení, využitelná plocha, hejno kuřat). Dále jsou v § 22 odst. 1 zákona na ochranu zvířat proti týrání upraveny kompetence orgánů veterinární správy k vydávání a odnímání povolení chovu kuřat chovaných na maso se zvýšenou hustotou osazení a v části sedmé zákona na ochranu zvířat proti týrání jsou upraveny sankce za delikty spáchané na úseku ochrany kuřat chovaných na maso. Právní úprava ochrany kuřat chovaných na maso je tedy obsažena v ustanovení § 12d, § 12e, § 20 odst. 1 písm. s) a t) (od ledna 2013 § 20 odst. 1 písm. j), § 20 odst. 2 písm. a) bod 4, § 26b odst. 3), § 22 odst. 1 písm. o) a p), § 27 odst. 3 písm. i) a j), § 27a odst. 4 písm. i) a j), § 29 odst. 1 zákona na ochranu zvířat proti týrání.

Dále jsou ustanovení ve vztahu k chovu kuřat chovaných na maso obsažena v § 11 až § 11b vyhlášky č. 208/2004 Sb., o minimálních standardech pro ochranu hospodářských zvířat, ve znění vyhlášky č. 425/2005 Sb., č. 464/2009 Sb., č. 78/2012 Sb. a č. 22/2013 Sb. Dosavadní ustanovení § 11c této vyhlášky, které upravovalo kurz odborné přípravy k péči o kuřata chovaná na maso pro získání osvědčení o způsobilosti k péči o kuřata chovaná na maso, bylo zrušeno a od 30. ledna 2013 je obsaženo v nové vyhlášce č. 22/2013 Sb., o vzdělávání na úseku ochrany zvířat proti týrání.

Novela vyhlášky o minimálních standardech pro ochranu hospodářských zvířat provedená vyhláškou č. 464/2009 Sb. upravuje podrobněji požadavky na hospodářství a požadavky na chov kuřat chovaných na maso, obsah záznamů o chovu kuřat chovaných na maso, obsah údajů a seznam vzorků, které jsou chovatelé povinni poskytovat osobě uvedené v § 20 odst. 1 písm. s) zákona na ochranu zvířat proti týrání, požadavky na hospodářství, požadavky na obsah a vedení dokumentace a požadavky na chov kuřat chovaných na maso při hustotě osazení vyšší než 33 kg/m², kriteria pro povolení zvýšené hustoty osazení.

Obsah a rozsah kurzu odborné přípravy k péči o kuřata chovaná na maso pro získání osvědčení o způsobilosti k péči o kuřata chovaná na maso, požadavky na vybavení školicího pracoviště, požadavky na nejvyšší dosažené vzdělání a praxi lektorů od ukončení nejvyššího dosaženého vzdělání a vzor osvědčení, upravuje od 30. ledna 2013 vyhláška č. 22/2013 Sb., o vzdělávání na úseku ochrany zvířat proti týrání.

Problematiky ochrany kuřat chovaných na maso se dotýká také vyhláška č. 136/2004 Sb., kterou se stanoví podrobnosti označování zvířat a jejich evidence a evidence hospodářství a osob stanovených ple-

menářským zákonem. Ustanovení § 64b této vyhlášky upravuje registr drůbeže v hospodářství, v němž jsou chována kuřata chovaná na maso. Ustanovení § 66a této vyhlášky upravuje hlášení o stavech drůbeže v hospodářství, v němž je chováno hejno pro výkrm, včetně kuřat chovaných na maso, nebo hejno pro odchov.

1.3. Základní povinnosti podle zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů

Základním právním předpisem na úseku ochrany zvířat proti týrání je zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění zákona č. 162/1993 Sb., zákona č. 193/1994 Sb., zákona č. 243/1997 Sb., nálezu Ústavního soudu č. 30/1998 Sb., zákona č. 77/2004 Sb., zákona č. 413/2005 Sb., zákona č. 77/2006 Sb., zákona č. 312/2008 Sb., zákona č. 291/2009 Sb., zákona č. 308/2011 Sb. a zákona č. 359/2012 Sb. (dále jen „zákon na ochranu zvířat proti týrání“).

Preambule zákona na ochranu zvířat proti týrání stanoví: „Zvířata jsou stejně jako člověk živými tvory, schopnými na různém stupni pociťovat bolest a utrpení, a zasluhují si proto pozornost, péči a ochranu ze strany člověka.“ Tato preambule tedy přiznává zvířeti specifické postavení, postavení živého tvora, kterého je třeba chránit, respektovat jeho potřeby a věnovat mu pozornost. Nicméně zvíře je věcí ve smyslu ustanovení § 118 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, v platném znění, a nic na tom nemění ani ustanovení zákona na ochranu zvířat proti týrání. Zvíře je předmětem řady právních vztahů, kdy je s ním zacházeno obdobně jako s jinými věcmi.

V současné době je zvíře v českém právním řádu považováno za věc, a to jak podle občanského zákoníku, tak podle trestního zákoníku. Zvíře je ovšem věcí sui generis – svého druhu. Zvířatům je na rozdíl od řady jiných věcí poskytována zvýšená ochrana. Zvířata nemají práva a povinnosti, nemohou se sama bránit, je tedy na člověku, aby zabezpečil jejich ochranu, a to i prostřednictvím práva. Právní ochranu zvířatům zabezpečuje především zákon na ochranu zvířat proti týrání a prováděcí právní předpisy k němu vydané. Ze zákona na ochranu zvířat proti týrání plyne, že zvíře má oproti jiným věcem odlišné postavení.

Od 1. ledna 2014 již zvíře za věc považováno nebude, protože nabude účinnosti zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Ustanovení § 494 budoucího občanského zákoníku stanoví: „Živé zvíře má zvláštní význam a hodnotu již jako smysly nadaný živý tvor. Živé zvíře není věcí a ustanovení o věcech se na živé zvíře použijí obdobně jen v rozsahu, ve kterém to neodporuje jeho povaze.“

Účelem zákona na ochranu zvířat proti týrání je chránit zvířata, jež jsou živými tvory schopnými pociťovat bolest a utrpení, před týráním, poškozováním jejich zdraví a jejich usmrcením bez důvodu, pokud byly způsobeny, byť i z nedbalosti, člověkem.

Zákon na ochranu zvířat proti týrání stanoví, které činnosti jsou považovány za týrání zvířat, důvody k usmrcení zvířete, upravuje ochranu zvířat při usmrcování, použití znečitlivění, ochranu zvířat při veřejném vystoupení, povinnosti pořadatelů těchto akcí, ochranu zvířat při přepravě, stanoví podmínky, které je nutno dodržovat při chovu hospodářských zvířat, zvířat v zájmových chovech a volně žijících zvířat, včetně handicapovaných zvířat, podmínky chovu a ochrany pokusných zvířat. Dále zákon na ochranu zvířat proti týrání stanoví orgány ochrany zvířat a jejich působnost, upravuje správní delikty a přestupky na úseku ochrany zvířat.

1.3.1. Pojmy zákona na ochranu zvířat proti týrání

Zákon na ochranu zvířat proti týrání upravuje pojmy především v ustanovení § 3. Nejdůležitějšími pojmy jsou pojmy zvíře, chovatel a hospodářské zvíře. V praxi je však nutné seznámit se také s řadou dalších pojmů, které toto ustanovení obsahuje. Blíže viz § 3 zákona na ochranu zvířat proti týrání.

- **Zvířetem** se rozumí každý živý obratlovec, kromě člověka, nikoliv však plod nebo embryo. Mezi zvířata tedy nejsou zahrnováni bezobratlí.
- **Chovatelem** se rozumí každá právnická nebo fyzická osoba, která drží nebo chová zvíře nebo zvířata, trvale nebo dočasně, přemísťuje zvíře, nebo obchoduje se zvířaty, provozuje jatky, útulky, záchrané stanice, hotely a penziony pro zvířata nebo zoologické zahrady, provádí pokusy na zvířeti nebo

zvířatech anebo pořádá jejich veřejná vystoupení. Chovatelem není pouze osoba, která má ke zvířeti vlastnické právo, chovatelem je i ten, kdo o zvíře dočasně pečuje, např. s ním manipuluje. To je důležité z hlediska toho, komu lze uložit sankci za porušení právních předpisů.

- **Hospodářským zvířetem** se rozumí zvíře chované pro produkci živočišných produktů, vlny, kůže nebo kožešin, popřípadě pro další hospodářské nebo podnikatelské účely, zejména skot, prasata, ovce, kozy, koně, osli a jejich kříženci, **drůbež**, králíci, kožešinová zvířata, zvěř a jiná zvířata ve farmovém chovu a ryby, včetně zvířat produkovaných jako výsledek genetických modifikací nebo nových genetických kombinací. Do této kategorie patří i kuřata chovaná na maso.
- **Utrpením** se rozumí stav zvířete způsobený jakýmkoliv podnětem nebo zákrokem, kterého se zvíře nemůže samo zbavit a který u zvířete způsobuje bolest, zranění, zdravotní poruchu anebo smrt.
- **Nepřiměřenou bolestí** se rozumí bolest neodpovídající povaze potřebného zákroku.
- **Usmrcením** se rozumí jakýkoliv zákrok nebo jednání, které způsobí smrt zvířete.
- **Porážkou** se rozumí usmrcení jatečného zvířete za účelem využití jeho produktů.
- **Utracením** se od 1. 1. 2013 rozumí usmrcení zvířete, pokud možno bezbolestně, stanovenými veterinárními prostředky a vybavením, provedené veterinárním lékařem, nebo osobou pod jeho kontrolou, nebo provedené v rámci schváleného projektu pokusů osobou odborně způsobilou k navrhování pokusů nebo projektů pokusů anebo osobou odborně způsobilou k provádění pokusů na pokusných zvířatech, pěči o pokusná zvířata a usmrcování pokusných zvířat.
- **Utýráním** se rozumí přivození smrti zvířete v důsledku bolestivého anebo jinou trýzeň zvířeti působícího jednání člověka, které zvíře přežije, ale které má za následek nutnost jeho utracení pro následky z utrpení, anebo usmrcení zvířete zakázanými metodami (§ 5 odst. 8 a § 14 odst. 1 zákona na ochranu zvířat proti týrání).
- **Zařízením** se rozumí stavba, budova, komplexy budov nebo jiné prostory, v nichž je provozována činnost se zvířaty; může se jednat o zařízení, která nejsou úplně oplocena nebo zastřešena, jakož i o pohyblivá zařízení.
- **Přepravou** se rozumí přesun živých zvířat v dopravních prostředcích, včetně jejich nakládky, vykládky nebo překládky.
- **Intenzivním chovem** se rozumí chov, při kterém jsou využívány chovatelské metody, při nichž jsou hospodářská zvířata chována v takových počtech nebo hustotě, nebo za takových podmínek, nebo na takové úrovni produkce, že jejich zdraví a životní pohoda závisejí na častém dohledu člověka.

Další pojmy, které se dotýkají problematiky ochrany kuřat chovaných na maso, obsahuje § 12d odst. 1 a 2 zákona na ochranu zvířat proti týrání.

- **Kuřata chovaná na maso** – kuřata druhu Kur domácí (Gallus gallus), která jsou chována na maso.
- **Hospodářství** - výrobní provoz s chovem kuřat chovaných na maso.
- **Hala hospodářství** - budova hospodářství, ve které je chováno hejno kuřat chovaných na maso.
- **Využitelná plocha** - plocha se stelivem kdykoliv přístupná kuřatům chovaným na maso.
- **Hustota osazení** - celková živá hmotnost kuřat chovaných na maso, která se ve stejném čase nachází v hale, a to na čtvereční metr využitelné plochy.

- **Hejno kuřat chovaných na maso** - skupina kuřat chovaných na maso, která jsou umístěna v hale hospodářství a která se v této hale nacházejí současně.

1.3.2. Vybraná ustanovení zákona na ochranu zvířat proti týrání, která se vztahují na všechny kategorie zvířat

Zákon na ochranu zvířat proti týrání obsahuje obecná ustanovení, která se vztahují na všechna zvířata bez ohledu na to, do jaké kategorie tato zvířata patří a k jakému účelu jsou chována. Tato obecná ustanovení se tedy vztahují i na chovatele hospodářských zvířat i konkrétně na chovatele kuřat chovaných na maso.

V ustanovení § 2 zákona na ochranu zvířat proti týrání je obecně stanoveno, že se zakazuje týrání zvířat a že se zakazují všechny formy propagace týrání zvířat.

Ustanovení § 4 zákona na ochranu zvířat proti týrání stanoví, co se považuje za týrání. Dále jsou uvedeny některé formy týrání zvířat, blíže viz § 4 zákona na ochranu zvířat proti týrání. Za týrání se považuje:

- vydat slabé, nevléčitelně nemocné, vyčerpané nebo staré zvíře, pro které je další přežívání spojeno s trvalou bolestí nebo utrpením, k jinému účelu než neodkladnému a bezbolestnému usmrcení,
- používat podnětů, předmětů nebo bolest vyvolávajících pomůcek tak, že působí klinicky zjevné poranění nebo následné dlouhodobé klinicky prokazatelné negativní změny v činnosti nervové soustavy nebo jiných orgánových systémů zvířat,
- podávat zvířeti bez souhlasu veterinárního lékaře veterinární léčiva a přípravky s výjimkou těch, které jsou volně v prodeji, provádět krvavé zákroky, pokud nejsou prováděny osobou odborně způsobilou,
- vyvolávat bezdůvodně nepřiměřené působení stresových vlivů biologické, fyzikální nebo chemické povahy,
- chovat zvířata v nevhodných podmínkách nebo tak, aby si sama nebo vzájemně způsobovala utrpení,
- zacházet se zvířetem, přepravovat je nebo je pohánět způsobem, který vyvolává nepřiměřenou bolest, utrpení nebo poškození zdraví anebo vede k jeho neúměrnému fyzickému vyčerpání,
- usmrtit zvíře způsobem působícím nepřiměřenou bolest nebo utrpení.

Ustanovení § 4a zákona na ochranu zvířat proti týrání se zabývá problematikou propagace týrání.

Za propagaci týrání se považuje zejména

- vystavování, jiné demonstrace nebo předvádění zvířete, na kterém byl proveden zákrok uvedený v § 4 odst. 1 písm. g), na veřejném vystoupení,
- zveřejnění popisu nebo vyobrazení, které navádí k postupům, praktikám chovu nebo výcviku, odchytu nebo usmrcování, úpravám vzhledu zvířete a zásahům do jeho zdravotního stavu spojeným s týráním zvířete tak, jak je vymezeno tímto zákonem, pokud v doprovodné informaci není uvedeno, nebo to jinak nevyplývá, že se jedná o činnosti zakázané tímto zákonem. Od 1. ledna 2013 se za propagaci týrání považuje také zveřejnění audiovizuálního záznamu za podmínek uvedených v předchozí větě.

Podle ustanovení § 5 odst. 1 zákona na ochranu zvířat proti týrání nikdo nesmí bez důvodu usmrtit zvíře. Podle ustanovení § 5 odst. 2 zákona na ochranu zvířat proti týrání je důvodem k usmrcení např.:

- využití produktů hospodářského zvířete, od 1. ledna 2013 se jedná o využití produktů zvířete chovaného nebo drženého pro produkci potravin, vlny, kůže, kožešin nebo jiných produktů,
- slabost, nevléčitelná nemoc, těžké poranění, genetická nebo vrozená vada, celkové vyčerpání nebo stáří zvířete, jsou-li pro další přežívání spojeny s trvalým utrpením,
- bezprostřední ohrožení člověka zvířetem,
- nařízené mimořádné veterinární nebo hygienické opatření při ochraně před nákazami,
- deratizace a opatření v boji proti škodlivým organismům,
- uložené zvláštní opatření v případě nemožnosti identifikovat zvíře podle zvláštních právních předpisů,
- depopulace je od 1. ledna 2013 novým důvodem pro usmrcení zvířete. Z důvodu adaptace právní úpravy na nařízení Rady (ES) č. 1099/2009 ze dne 24. září 2009 o ochraně zvířat při usmrcování dochází k doplnění důvodů k usmrcení zvířete o depopulaci. Pojem depopulace je definován v čl. 2 písm. n) uvedeného nařízení takto: „proces usmrcování zvířat v zájmu veřejného zdraví, zdraví zvířat, řádného zacházení se zvířaty nebo životního prostředí pod dohledem příslušného orgánu“.

Osoby provádějící usmrcení zvířete jsou povinny přesvědčit se, že zvíře je podle prokazatelných příznaků mrtvé. Nestanoví-li zákon na ochranu zvířat proti týrání jinak, zakazují se následující metody usmrcování zvířat:

- utopení a jiné metody udušení včetně použití farmak typu myorelaxantů,
- použití takových látek a přípravků, jejichž dávkování neuvede zvíře do hlubokého celkového znečítivění a bezpečně nezpůsobí následnou smrt,
- ubití, ubodání nebo jiné metody, které zvířeti způsobí nepřiměřenou bolest nebo utrpení,
- použití elektrického proudu, pokud nenastane okamžitá ztráta vědomí,
- použití lepů a jiných podobných prostředků, které dlouhodobě omezují pohyb zvířete tak, že k usmrcení zvířete dochází v důsledku nedostatku potravy nebo tekutin anebo v důsledku jiných metabolických poruch.

1.3.3. Vybraná ustanovení zákona na ochranu zvířat proti týrání, která se vztahují na chovatele hospodářských zvířat

Speciálně se ochranou hospodářských zvířat zabývá část čtvrtá zákona na ochranu zvířat proti týrání – ustanovení § 9 až § 12e, od 1. ledna 2013 také § 12f, který upravuje školení k péči o prasata a kurzy k péči o prasata. Ustanovení § 9 stanoví, co je při chovu hospodářských zvířat zakázáno, např. chovat zvířata v tak velkých nebo v tak uspořádaných skupinách anebo v takových prostorách, ve kterých jim míra nebo četnost vzájemných útoků působí utrpení, které neumožňují přirozený odpočinek či řádnou péči, nebo ve kterých nemohou uspokojit své potřeby v příjmu potravy a vody anebo jiné potřeby nezbytné pro jejich život a zdraví.

Podle ustanovení § 10 zákona na ochranu zvířat proti týrání platí, že dojde-li k utrpení nebo jinému poškození zvířat prokazatelně v důsledku nevhodné technologie, je chovatel povinen tuto technologii upravit nebo změnit.

Ustanovení § 11 odst. 1 zákona na ochranu zvířat proti týrání upravuje povinnosti chovatelů v intenzivních chovech. Ustanovení § 11 odst. 2 zákona na ochranu zvířat proti týrání stanoví, že chovatel je povinen učinit opatření nezbytná pro zabránění úniku hospodářských zvířat, dále stanoví povinnost mít pohotově k dispozici nástroje a pomůcky k okamžitému poskytnutí první pomoci, pomoci při porodu či náhlém onemocnění a vlastní vyprošťovací nářadí odpovídající druhu chovaných zvířat a používané technologii, zařízení k nakládce a vykládce zvířat, jakož i nástroje k okamžitému omráčení a vykrvení hospodářského zvířete při nutné porážce.

Ustanovení § 12, § 12a, § 12b a § 12c zákona na ochranu zvířat proti týrání upravují základní požadavky na chov hospodářských zvířat, včetně požadavků na personál, napájení, krmení, vybavení prostor. Blíže viz příslušná ustanovení zákona na ochranu zvířat proti týrání.

1.4. Ustanovení zákona na ochranu zvířat proti týrání, která se vztahují konkrétně na chovatele kuřat chovaných na maso

1.4.1. Na koho se nevztahuje právní úprava ochrany kuřat chovaných na maso

Ochrana kuřat chovaných na maso je upravena především v ustanovení § 12d zákona na ochranu zvířat proti týrání. Toto ustanovení se ale nevztahuje na všechny osoby, které chovají kuřata chovaná na maso. Je stanovena minimální prahová hodnota pro uplatňování této právní úpravy, aby se zamezila nepřiměřená opatření, která by se vztahovala i na chov malých hejn kuřat. Podle ustanovení § 12e zákona na ochranu zvířat proti týrání se ustanovení § 12d nevztahuje na

- a) hospodářství s méně než 500 kuřaty,
  - b) hejna kuřat pro rozmnožovací chov,
  - c) líhně,
  - d) kuřata z extenzivního chovu ve vnitřních prostorách a z chovu ve volném výběhu podle přímo použitelného předpisu Evropských společenství, Evropské unie,
  - e) kuřata z ekologického chovu podle přímo použitelného předpisu Evropských společenství Evropské unie.
- Od 1. ledna 2013 toto ustanovení hovoří o Evropské unii místo Evropských společenství, jeho význam se tím však nemění.

1.4.2. Odborná způsobilost na úseku ochrany kuřat chovaných na maso – kurz odborné přípravy k péči o kuřata chovaná na maso a poučení dalších osob

Je důležité, aby osoby pečující o kuřata chovaná na maso byly seznámeny s odpovídajícími požadavky na dobré životní podmínky – pohodu zvířat a měly odpovídající odbornou přípravu pro plnění svých úkolů, proto i tyto otázky zákon na ochranu zvířat proti týrání upravuje. Zákon na ochranu zvířat proti týrání upravuje 2 různé úrovně odborné způsobilosti.

Podle § 12d odst. 7 zákona na ochranu zvířat proti týrání musí chovatel zajistit, aby za každý chov kuřat chovaných na maso byla stanovena osoba odborně způsobilá k péči o kuřata chovaná na maso, která má osvědčení o způsobilosti k péči o kuřata chovaná na maso. Toto osvědčení vydává Ministerstvo zemědělství na základě absolvování kurzu odborné přípravy k péči o kuřata chovaná na maso.

Podle § 12d odst. 6 musí chovatel poskytnout osobám, které jsou jím zaměstnány nebo najaty, aby pečovaly o kuřata chovaná na maso nebo aby je chytaly a nakládaly, poučení týkající se požadavků na ochranu zvířat, včetně požadavků na způsoby porážení používané v hospodářstvích. Splnění této povinnosti je na vyžádání orgánů ochrany zvířat chovatel povinen doložit.

1.4.3. Hustota osazení a povinnosti chovatelů kuřat chovaných na maso

Právní úprava ochrany kuřat chovaných na maso je založena na tom, že rozlišuje 3 různé hustoty osazení (celková živá hmotnost kuřat chovaných na maso, která se ve stejném čase nacházejí v hale, a to na čtvereční metr využitelné plochy), a podle toho jsou stanoveny různé povinnosti pro chovatele kuřat chovaných na maso:

- hustota osazení do 33 kg/m²,
- hustota osazení od 33 kg/m² do 39 kg/m² (vyšší hustota osazení),
- hustota osazení od 39 kg/m² do 42 kg/m² (zvýšená hustota osazení).

Hustota osazení do 33 kg/m²

Maximální hustota osazení v hospodářství nesmí překročit 33 kg/m² (viz § 12d odst. 2 zákona na ochranu zvířat proti týrání), s dále uvedenými výjimkami. Povinnosti stanovené pro chovatele kuřat s hustotou osazení do 33 kg/m² jsou ty nezákladnější (viz § 12d odst. 1 zákona na ochranu zvířat proti týrání a vyhláška č. 208/2004 Sb., o minimálních standardech pro ochranu hospodářských zvířat). Pro chov kuřat chovaných na maso s touto hustotou osazení není třeba žádné oznámení, sdělení nebo povolení.

Při chovu kuřat druhu Kur domácí (Gallus gallus), která jsou chována na maso, („kuřata chovaná na maso“) musí chovatel

- a) dodržovat požadavky na hospodářství a požadavky na chov kuřat chovaných na maso stanovené prováděcím právním předpisem, (blíže viz vyhláška č. 208/2004 Sb., o minimálních standardech pro ochranu hospodářských zvířat),
- b) předávat pověřené osobě podle plemenářského zákona hlášení o chovu kuřat chovaných na maso,
- c) vést záznamy o chovu kuřat chovaných na maso stanovené prováděcím právním předpisem; tyto záznamy musí chovatel uchovávat alespoň po dobu 3 let a na vyžádání je předložit příslušnému orgánu ochrany zvířat,
- d) poskytovat osobě uvedené v § 20 odst. 1 písm. j) zákona na ochranu zvířat proti týrání údaje a vzorky stanovené prováděcím právním předpisem (podrobněji viz níže).

Hustota osazení od 33 kg/m² do 39 kg/m² (vyšší hustota osazení)

Podle § 12d odst. 3 zákona na ochranu zvířat proti týrání chovatel, který splňuje požadavky podle § 12d odst. 1 a 2 zákona na ochranu zvířat proti týrání (tedy požadavky stanovené pro hustotu osazení do 33 kg/m²), může provozovat chov kuřat chovaných na maso s hustotou osazení vyšší než 33 kg/m², pokud

- a) sdělí pověřené osobě podle plemenářského zákona úmysl používat vyšší hustotu osazení hlášením o chovu kuřat chovaných na maso a
- b) splňuje požadavky na hospodářství, požadavky na obsah a vedení dokumentace a požadavky pro vyšší hustotu osazení stanovené prováděcím právním předpisem (tedy vyhláškou č. 208/2004 Sb., o minimálních standardech pro ochranu hospodářských zvířat).

Maximální hustota osazení v tomto případě nesmí překročit 39 kg/m². Chovatel je povinen hlásit změnu hustoty osazení nejméně 15 dnů před umístěním hejna kuřat chovaných na maso do haly.

- Chovatel, který chová kuřata chovaná na maso s hustotou osazení vyšší než 33 kg/m², je povinen
- a z údajů vedených podle § 12d odst. 1 písm. c) vypočítat údaje o denní míře úmrtnosti hejna a kumulativní denní míře úmrtnosti hejna a
  - b) v doprovodné dokumentaci k dodávce kuřat chovaných na maso na jatky uvést údaje o denní míře úmrtnosti hejna a kumulativní denní míře úmrtnosti hejna a údaje o hybridu a plemeni kuřete.

Hustota osazení od 39 kg/m² do 42 kg/m² (zvýšená hustota osazení)

Chovatel může provozovat chov kuřat chovaných na maso se zvýšenou hustotou osazení, která překračuje hustotu 39 kg/m² maximálně o 3 kg/m², pokud mu bude na žádost a po splnění kritérií pro povolení zvýšené hustoty osazení stanovených prováděcím právním předpisem (viz níže) vydáno krajskou veterinární správou rozhodnutí o povolení chovu kuřat chovaných na maso se zvýšenou hustotou osazení. Krajská veterinární správa povolení rozhodnutím odejme či změni, jestliže chovatel přestane splňovat kritéria, za kterých bylo rozhodnutí o povolení vydáno.

Požadavky stanovené v § 12d odst. 3 platí při této hustotě osazení obdobně, tzn. chovatel kuřat chovaných na maso musí při této hustotě osazení plnit i ty povinnosti, které jsou stanoveny pro chov při hustotě osazení nižší.

Kritéria pro povolení zvýšené hustoty osazení, která překračuje hustotu 39 kg/m², a to maximálně o 3 kg/m², upravuje § 11b vyhlášky č. 208/2004 Sb., o minimálních standardech pro ochranu hospodářských zvířat, ve znění pozdějších předpisů.

Kritéria pro povolení zvýšené hustoty osazení, která překračuje hustotu 39 kg/m², a to maximálně o 3 kg/m², jsou následující:

- a) sledování daného hospodářství prováděné příslušným orgánem ochrany zvířat během posledních 2 let neodhalilo žádné nedostatky, pokud jde o požadavky stanovené právními předpisy upravující ochranu a chov kuřat chovaných na maso (poznámka: Jedná se o zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů, vyhlášku č. 208/2004 Sb., o minimálních standardech pro ochranu hospodářských zvířat, ve znění vyhlášky č. 425/2005 Sb., č. 464/2009 Sb., č. 78/2012 Sb. a č. 22/2013 Sb., vyhlášku č. 136/2004 Sb., kterou se stanoví podrobnosti označování zvířat a jejich evidence a evidence hospodářství a osob stanovených plemenářským zákonem, ve znění pozdějších předpisů, Směrnici Rady 2007/43/ES ze dne 28. června 2007 o minimálních pravidlech pro ochranu kuřat chovaných na maso.),
- b) sledování vlastníkem nebo držitelem hospodářství se provádí za použití příruček osvědčených řídicích postupů, které obsahují pokyny k dodržení právních předpisů upravujících ochranu a chov kuřat chovaných na maso,
- c) u nejméně sedmi po sobě následujících kontrolovaných hejn v hale byla kumulativní denní úmrtnost nižší než 1 % + 0,06 % vynásobeno věkem poraženého hejna vyčísleným ve dnech.

Pokud příslušný orgán ochrany zvířat neprováděl během posledních dvou let v daném hospodářství sledování, musí být provedeno alespoň jedno sledování s cílem ověřit, zda byl splněn požadavek podle písmene a).

Odchylně od písm. c) může příslušný orgán rozhodnout o zvýšení hustoty osazení, poskytl-li vlastník či držitel dostatečné vysvětlení k výjimečné povaze vyšší kumulativní denní míry úmrtnosti nebo prokázal-li, že není v jeho možnostech ovlivnit její příčiny.

1.5. Vyhláška č. 208/2004 Sb., o minimálních standardech pro ochranu hospodářských zvířat, vyhláška č. 22/2013 Sb., o vzdělávání na úseku ochrany zvířat proti týrání, a ustanovení, která se vztahují k chovu kuřat chovaných na maso

Vyhláška č. 208/2004 Sb., o minimálních standardech pro ochranu hospodářských zvířat, ve znění vyhlášky č. 425/2005 Sb., č. 464/2009 Sb., č. 78/2012 Sb. a č. 22/2013 Sb., je určena k provedení § 10, § 12a, § 12c odst. 3, § 12d odst. 8 a § 29a odst. 2 zákona na ochranu zvířat proti týrání.

Dne 1. ledna 2010 nabyla účinnosti vyhláška č. 464/2009 Sb., kterou se mění vyhláška č. 208/2004 Sb., o minimálních standardech pro ochranu hospodářských zvířat, ve znění vyhlášky č. 425/2005 Sb.

Hlavními důvody novelizace vyhlášky byla transpozice směrnice Rady 2007/43/ES ze dne 28. června 2007 o minimálních pravidlech pro ochranu kuřat chovaných na maso, nahrazení některých ustanovení zrušené vyhlášky č. 191/2002 Sb., o technických požadavcích na stavby pro zemědělství, a zvýšení úrovně ochrany hospodářských zvířat. Některá ustanovení jsou upřesněna tak, aby bylo dosaženo plného souladu se směrnicemi na úseku ochrany zvířat proti týrání.

Ve vztahu k chovu kuřat chovaných na maso tato vyhláška upravuje požadavky na hospodářství a požadavky na chov kuřat chovaných na maso, obsah záznamů o chovu kuřat chovaných na maso, obsah údajů a seznam vzorků, které jsou chovatelé povinni poskytovat osobě uvedené v § 20 odst. 1 písm. j) zákona na ochranu zvířat proti týrání, požadavky na hospodářství, požadavky na obsah a vedení dokumentace a požadavky na chov kuřat chovaných na maso při hustotě osazení vyšší než 33 kg/m², kritéria pro povolení zvýšené hustoty osazení. Dosavadní ustanovení § 11c této vyhlášky, které upravovalo kurz odborné přípravy k péči o kuřata chovaná na maso pro získání osvědčení o způsobilosti k péči o kuřata chovaná na maso, bylo zrušeno a od 30. ledna 2013 je obsaženo v nové vyhlášce č. 22/2013 Sb., o vzdělávání na úseku ochrany zvířat proti týrání.

Ustanovení § 11 vyhlášky č. 208/2004 Sb. se vztahuje k § 12d odst. 1 zákona na ochranu zvířat proti týrání a transponuje (zapracovává) Přílohu I (Požadavky na hospodářství) Směrnice Rady 2007/43/ES ze dne 28. června 2007 o minimálních pravidlech pro ochranu kuřat chovaných na maso. Bod 11 této přílohy je transponován (zapracován) v § 64a a § 64b vyhlášky č. 136/2004 Sb., kterou se stanoví podrobnosti označování zvířat a jejich evidence a evidence hospodářství a osob stanovených plemenářským zákonem, ve znění pozdějších předpisů.

Podle ustanovení § 20 odst. 1 písm. s) (od ledna 2013 písm. j) zákona na ochranu zvířat proti týrání Ministerstvo zemědělství stanoví osobu, která zajistí od chovatelů sběr a vědecky podloženou objektivní a srovnatelnou analýzu údajů založených na sledování reprezentativního vzorku hejn kuřat chovaných na maso, porážených během období o délce minimálně jednoho roku, a předloží tuto analýzu ministerstvu. Podle § 12d odst. 8 zákona na ochranu zvířat proti týrání Ministerstvo zemědělství stanoví prováděcím právním předpisem kromě jiného obsah údajů a seznam vzorků, které jsou chovatelé povinni poskytovat osobě uvedené v § 20 odst. 1 zákona. Tento seznam je stanoven právě v § 11 odst. 9 vyhlášky č. 208/2004 Sb., o minimálních standardech pro ochranu hospodářských zvířat. V § 11 odst. 9 vyhlášky č. 208/2004 Sb. jsou tedy uvedeny údaje, které budou vyžadovány pouze v rámci zpracování vědecké analýzy. Nejedná se o údaje, které by museli chovatelé předkládat opakovaně.

Jedná se o tyto údaje:

- a) počet kuřat chovaných na maso v hejnu kuřat chovaných na maso na počátku výkrmu,
- b) využitelná plocha v m²,
- c) hybrid nebo plemeno kuřat chovaných na maso, jsou-li známy,
- d) počet dní výkrmu kuřat chovaných na maso, tedy délka výkrmového turnusu,
- e) počet kuřat chovaných na maso odeslaných na porážku, tedy počet kuřat chovaných na maso, která zůstala v hejnu kuřat chovaných na maso po odebrání kuřat chovaných na maso určených k prodeji nebo po provedené brakaci, kterou se rozumí usmrcování nemocných nebo zraněných kuřat chovaných na maso,
- f) denní míra úmrtnosti hejna a kumulativní denní míra úmrtnosti hejna,
- g) počet kuřat chovaných na maso uhynulých během přepravy na jatka,
- h) výsledky postmortálního vyšetření na jatkách podle § 11a odst. 6 a 7.

Ustanovení § 11a vyhlášky č. 208/2004 Sb. se vztahuje k § 12d odst. 3 zákona na ochranu zvířat proti týrání a transponuje Přílohu II a III (Požadavky při vyšší hustotě osazení a Sledování a následná opatření na jatkách) Směrnice Rady 2007/43/ES ze dne 28. června 2007 o minimálních pravidlech pro ochranu kuřat chovaných na maso. Tato směrnice v souvislosti s § 11a odst. 7 vyhlášky stanoví, že vlastník či chovatel zvířat a příslušný orgán podniknou vhodná opatření. Vhodnými opatřeními jsou tyto kompetence příslušného orgánu veterinární správy uvedené v § 22 odst. 1 zákona na ochranu zvířat proti týrání: vykonávají dozor nad dodržováním povinností uložených chovatelům a ostatním fyzickým a právnickým osobám, na základě kontrolního zjištění mohou vydávat v případě porušení právních předpisů na úseku ochrany zvířat proti týrání rozhodnutí o závazném pokynu k odstranění zjištěných nedostatků (v tomto rozhodnutí stanoví, jaká právní povinnost byla porušena, jakým způsobem a v jaké lhůtě mají být zjištěné nedo-

statky odstraněny, a kontrolují odstranění těchto nedostatků), podávají podněty obecním úřadům obcí s rozšířenou působností k projednávání přestupků a správních deliktů vyplývajících z porušení povinností uložených chovatelům a ostatním fyzickým nebo právnickým osobám na úseku ochrany zvířat. Podle § 10 zákona na ochranu zvířat proti týrání dojde-li k utrpení nebo jinému poškozování zvířat prokazatelně v

Ustanovení § 11b vyhlášky č. 208/2004 Sb. se vztahuje k § 12d odst. 4 zákona na ochranu zvířat proti týrání a transponuje Přílohu V (Kritéria pro použití zvýšené hustoty osazení) Směrnice Rady 2007/43/ES ze dne 28. června 2007 o minimálních pravidlech pro ochranu kuřat chovaných na maso.

Ustanovení § 7 vyhlášky č. 22/2013 Sb., o vzdělávání na úseku ochrany zvířat proti týrání, se vztahuje k § 12d odst. 7 zákona na ochranu zvířat proti týrání a transponuje Přílohu IV (Odborná příprava) Směrnice Rady 2007/43/ES ze dne 28. června 2007 o minimálních pravidlech pro ochranu kuřat chovaných na maso. Povinnost odborné přípravy plyne z článku 4 výše uvedené směrnice. Je důležité, aby osoby pečující o kuřata byly seznámeny s odpovídajícími požadavky na dobré životní podmínky zvířat a měly odpovídající odbornou přípravu pro plnění svých úkolů, proto i tyto otázky vyhláška podrobně upravuje. Při kurzu nebudou používána živá zvířata, ale modely a instruktážní filmy. Jedná se o šestihodinový jednodenní, jednorázový kurz, u kterého se předpokládá organizační spoluúčast Ministerstva zemědělství a Českomoravské drůbežářské Unie.

Ustanovení § 18 č. 22/2013 Sb., o vzdělávání na úseku ochrany zvířat proti týrání, upravuje délku výukové hodiny v kurzu a maximální počet výukových hodin v jednom vyučovacím dni. Ustanovení § 19 této vyhlášky upravuje způsob a organizaci ověřování získaných znalostí pro kurzy na úseku ochrany zvířat proti týrání, tedy průběh zkoušky.

Zákon na ochranu zvířat proti týrání od ledna 2013 v § 26b odst. 3 stanoví, že kurz odborné přípravy k péči o kuřata chovaná na maso pro získání osvědčení o způsobilosti k péči o kuřata chovaná na maso pořádá střední nebo vysoká škola s akreditovaným studijním programem v oblasti veterinářství nebo chovatelství nebo právnická osoba, která se zabývá chovem kuřat chovaných na maso nebo sdružuje osoby, které chovají kuřata chovaná na maso, nebo jiná osoba, která splňuje zákonem stanovené požadavky.

1.6. Sankce za porušení povinností na úseku ochrany zvířat proti týrání a zvláštní opatření

1.6.1. Sankce podle zákona na ochranu zvířat proti týrání

Zákon na ochranu zvířat proti týrání upravuje sankce a sankční řízení v části sedmé, která se nazývá Správní delikty. V případě porušení povinností stanovených zákonem na ochranu zvířat proti týrání bude fyzická osoba, která je podnikatelem, nebo právnická osoba, postižena za správní delikt. Fyzická osoba bude potrestána za přestupek.

Správní delikty a přestupky podle zákona na ochranu zvířat proti týrání projednává – pokuty ukládá - v prvním stupni obecní úřad obce s rozšířenou působností (§ 28 odst. 6 zákona na ochranu zvířat proti týrání). Obecní úřad obce s rozšířenou působností je povinen projednat všechny podněty podané krajskou veterinární správou, písemně vyrozumět příslušnou krajskou veterinární správu do jednoho měsíce od podání podnětu o učiněných opatřeních a po vydání rozhodnutí jej bezodkladně zaslat příslušné krajské veterinární správě; to platí i v případech, kdy nebylo správní řízení zahájeno na základě podnětu příslušné krajské veterinární správy s výjimkou řízení o správním deliktu spočívajícím v porušení povinnosti učinit opatření proti úniku zvířete. Totéž platí pro rozhodnutí vydaná v řízení o odvolání, v přezkumném řízení a při obnově řízení a vydání nového rozhodnutí.

Obecní úřad obce s rozšířenou působností si vyžádá v řízení o správním deliktu odborné vyjádření orgánů veterinární správy, které je pro toto řízení závazné. Je-li řízení zahájeno z podnětu orgánu veterinární správy a součástí podnětu je i odborné vyjádření, další odborné vyjádření se nevyžaduje. Odborné vyjádření se rovněž nevyžaduje v řízení o správním deliktu spočívajícím v porušení povinnosti učinit opatření proti úniku zvířete. (§ 24a odst. 5 zákona na ochranu zvířat proti týrání).

Zákon na ochranu zvířat proti týrání umožňuje uložit pokutu

- do výše 50 000 Kč (jedná se o případy, kdy nedojde k narušení tělesné integrity zvířete, především v případech porušení povinnosti vést zákonem stanovené evidence, o případy úniku zvířete, apod.),

- do výše 200 000 Kč (u méně závažných případů týrání zvířat),
- do výše 500 000 Kč (u závažných případů týrání zvířat).

Obecná skutková podstata spočívá v týrání zvířat. Fyzická osoba se dopustí přestupku a právnická nebo podnikající fyzická osoba se dopustí správního deliktu tím, že týrá nebo utýrá zvíře (§ 27 odst. 1 písm. b), § 27a odst. 1 písm. b) zákona na ochranu zvířat proti týrání). Jako týrání zvířat je postihováno nejen porušení § 4 (stanoví příkladný výčet toho, co se považuje za týrání), ale i porušení dalších ustanovení zákona na ochranu zvířat proti týrání, a to v případě, že dojde k zásahu do tělesné integrity zvířete, ke zranění, zdravotní poruše, poškození zdraví, bolesti, utrpení zvířete, chovu zvířat v nevhodných podmínkách, apod.

Právnická nebo podnikající fyzická osoba se jako chovatel hospodářských zvířat dopustí správního deliktu tím, že v rozporu se zákonem na ochranu zvířat proti týrání

- nezajistí provádění prohlídky hospodářských zvířat podle § 11 odst. 1,
- neučiní opatření nezbytná pro zabránění úniku hospodářských zvířat nebo nemá k dispozici nástroje a pomůcky uvedené v § 11 odst. 2,
- nezajistí pro chov hospodářských zvířat dostatečně početný a odborně způsobilý personál podle § 12 odst. 2,
- v rozporu s § 12a odst. 3 chová hospodářská zvířata v intenzivním chovu bez zajištění poplašného systému větrání nebo bez pomocného systému větrání anebo v případě zjištěné závady automatických a mechanických zařízení neprovede náležité kroky k zajištění zdraví a příznivého stavu zvířat, nebo
- nedodrží minimální standardy pro chov hospodářských zvířat podle § 12c odst. 3,
- při chovu kuřat chovaných na maso neplní podmínky chovu stanovené v § 12d odst. 1 písm. a) a odst. 2 až 5, nebo
- při chovu kuřat chovaných na maso nevede, neuchovává a při kontrole nepředloží záznamy podle § 12d odst. 1 písm. c), nepředává pověřené osobě údaje podle § 12d odst. 1 písm. b), neposkytne údaje a vzorky podle § 12d odst. 1 písm. d), neposkytuje údaje podle § 12d odst. 5, neprovede poučení podle § 12d odst. 6 nebo pečuje o kuřata chovaná na maso bez zajištění osoby odborně způsobilé podle § 12d odst. 7.

V ustanovení § 27b zákona na ochranu zvířat proti týrání dochází od ledna 2013 k zavedení možnosti uložit chovateli zákaz chovu zvířat. Zákaz chovu zvířat je v řadě případů daleko jednodušším a účinnějším postihem, než zdlouhavé vymáhání pokut od insolventních chovatelů. Zákaz chovu zvířat je možno uložit až na 5 let. Obecní úřad obce s rozšířenou působností může rozhodnout o uložení zákazu chovu zvířat, jestliže je důvodná obava, že pachatel správního deliktu

- a) bude v týrání zvířete pokračovat, zejména, jde-li o pachatele, který byl za týrání zvířete v posledních 3 letech potrestán za správní delikt nebo odsouzen,
- b) neposkytne týranému zvířeti péči, kterou vyžaduje jeho zdravotní stav, nebo
- c) začne chovat další zvířata stejným způsobem, za který byl v minulosti v souvislosti s jiným zvířetem potrestán za správní delikt nebo odsouzen.

Další novou sankcí v zákoně na ochranu zvířat proti týrání je od ledna 2013 propadnutí týraného zvířete. V tomto případě dojde k zániku vlastnického práva chovatele k týranému zvířeti. Je stanoveno, že vlastníkem propadlého se stává stát, konkrétně Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových. Propadnutí týraného zvířete může obecní úřad obce s rozšířenou působností rozhodnutím uložit, jestliže týrané zvíře náleží pachateli správního deliktu a je důvodná obava, že pachatel správního deliktu

- a) bude v týrání zvířete pokračovat, zejména, jde-li o pachatele, který byl za týrání zvířete v posledních 3 letech potrestán za správní delikt nebo odsouzen, nebo
- b) neposkytne týranému zvířeti péči, kterou vyžaduje jeho zdravotní stav.

1.6.2. Zvláštní opatření

Na návrh krajské veterinární správy může obecní úřad obce s rozšířenou působností správním rozhodnutím podle § 28a zákona na ochranu zvířat proti týrání

- a) nařídit a zajistit umístění týraného zvířete do náhradní péče, vyžaduje-li to jeho zdravotní stav, nebo pokud je opakovaně týráno,
- b) nařídit chovateli zajistit opatření ke snížení počtu hospodářských zvířat včetně jejich usmrcení v souladu s tímto zákonem, dochází-li k jejich týrání,
- c) nařídit chovateli pozastavení činnosti, při které dochází k týrání zvířat, a to do doby odstranění závad.

Od ledna 2013 je možné nově v rámci zvláštního opatření také:

- d) nařídit vlastníkovvi zvířete zajistit utracení zvířete odborně způsobilou osobou podle veterinárního zákona, pokud je dán důvod k usmrcení zvířete podle § 5 odst. 2 písm. b), tedy slabost, nevyléčitelná nemoc, těžké poranění, genetická nebo vrozená vada, celkové vyčerpání nebo stáří zvířete, jsou-li pro další přežívání spojeny s trvalým utrpením,
- e) nařídit chovateli umožnit provádění péče o zvíře jinou osobou na pozemku, ve stájích nebo v jiných objektech chovatele, kde se zvíře nachází.

Náklady spojené s umístěním týraného zvířete do náhradní péče a s následnou péčí o něj hradí osoba, jíž bylo zvíře odebráno. Náklady na léčení zvířete, které bylo týráno a poškozeno tak na jeho zdraví, ponese osoba, jež tento stav způsobila, i když přesahují hodnotu zvířete. Náklady spojené se snížením počtu zvířat hradí chovatel.

1.6.3. Trestné činy na úseku ochrany zvířat proti týrání

Ne vždy se v případě týrání zvířete jedná pouze o přešupek či jiný správní delikt. Zvířata jsou chráněna také trestním zákoníkem. V některých případech může pro vlastníka zvířete nebo jinou osobu z jejich jednání, z toho jak nakládají se zvířetem, vyplývat trestněprávní odpovědnost.

Významné změny na úseku ochrany zvířat proti týrání přinesl nový trestní zákon - **zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník**, který **nabyl účinnosti dnem 1. ledna 2010**. Ministerstvo zemědělství v rámci připomínkového řízení intenzivně spolupracovalo na formulaci nových ustanovení trestního zákoníku, která se týkají zpřísnění postihů za týrání a utýrání zvířat. Jde jednak o zvýšení trestní sazby trestu odnětí svobody, jednak o rozšíření případů, které je možno postihnout jako trestný čin týrání zvířat. Trestný čin „týrání zvířat“ je upraven v § 302 trestního zákoníku. Byl zaveden nový trestný čin „zanedbání péče o zvíře z nedbalosti“ - § 303 trestního zákoníku. Z důvodu nové právní úpravy jsou od 1. ledna 2010 některé skutky, které byly podle dosavadní právní úpravy projednávány obecními úřady obcí s rozšířenou působností pouze jako přestupky podle zákona na ochranu zvířat proti týrání, projednávány jako trestné činy orgány činnými v trestním řízení.

Z trestního zákoníku cituji:

§ 302

Týrání zvířat

- (1) Kdo týrá zvíře
  - a) zvláště surovým nebo trýznivým způsobem, nebo
  - b) surovým nebo trýznivým způsobem veřejně nebo na místě veřejnosti přístupném, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.
- (2) Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta nebo zákazem činnosti bude pachatel potrestán,
  - a) byl-li za čin uvedený v odstavci 1 v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán, nebo
  - b) způsobí-li týranému zvířeti takovým činem trvalé následky na zdraví nebo smrt.
- (3) Odnětím svobody na jeden rok až pět let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 na větším počtu zvířat.

§ 303

Zanedbání péče o zvíře z nedbalosti

(1) Kdo z hrubé nedbalosti zanedbá potřebnou péči o zvíře, které vlastní nebo o něž je povinen se z jiného důvodu starat, a způsobí mu tím trvalé následky na zdraví nebo smrt, bude potrestán odnětím svobody až na šest měsíců, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.

(2) Odnětím svobody až na dvě léta bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt nebo trvalé následky na zdraví většímu počtu zvířat.“

Z praxe jsou známé případy, kdy osoba, která má o zvíře pečovat, je ponechá z různých důvodů (odjezd na dovolenou, opuštění bydliště atd.) bez potřebné péče a zvířata strádají žízní, hladem, působením klimatických vlivů a následným poškozením fyziologických funkcí. V důsledku zanedbání potřebné péče jsou v některých případech v podobných podmínkách i celé skupiny zvířat chovaných k hospodářským účelům, což vyvolává oprávněně pozornost celé veřejnosti. Jako příklad lze uvést i situace, k nimž dochází při nesprávných podmínkách transportu zvířat, kdy je přepravováno příliš velké množství zvířat v malých

prostorách, kdy dochází velmi často k úhynu těchto zvířat. Z těchto důvodů je upravena nová skutková podstata trestného činu zanedbání péče o zvíře z nedbalosti, která bude postihovat pachatele, který z hrubé nedbalosti zanedbá potřebnou péči o zvíře, které vlastní nebo o něž je povinen se z jiného důvodu starat, a způsobí mu tím smrt nebo trvalé následky na zdraví. Přísněji trestný bude pak takový pachatel, který se tohoto činu dopustí ve vztahu k většímu počtu zvířat. Případy, kdy dojde sice k zanedbání péče o zvíře, ale nedojde u něj ke smrti nebo k trvalým následkům na zdraví, budou nadále postihovány na základě zákona na ochranu zvířat proti týrání.

1.7. Orgány ochrany zvířat a jejich kompetence

Krajské veterinární správy a na území hlavního města Prahy Městská veterinární správa na úseku ochrany zvířat podle § 22 zákona na ochranu zvířat proti týrání:

- vykonávají dozor nad dodržováním povinností uložených chovatelům a ostatním fyzickým a právnickým osobám,
- plní úkoly vyplývající pro ně z přímo použitelných předpisů Evropské unie, zejména vykonávají dozor nad plněním povinností fyzických a právnických osob vyplývajících z těchto předpisů,
- vypracovávají odborná vyjádření,
- od ledna 2013 mohou na základě kontrolního zjištění vydávat v případě porušení právních předpisů na úseku ochrany zvířat proti týrání rozhodnutí o závazném pokynu k odstranění zjištěných nedostatků; v tomto rozhodnutí stanoví, jaká právní povinnost byla porušena, jakým způsobem a v jaké lhůtě mají být zjištěné nedostatky odstraněny, a kontrolují odstranění těchto nedostatků,
- podávají podněty obecním úřadům obcí s rozšířenou působností k projednávání přestupků a správních deliktů vyplývajících z porušení povinností uložených chovatelům a ostatním fyzickým nebo právnickým osobám na úseku ochrany zvířat,
- vydávají a odnímají povolení chovu kuřat chovaných na maso se zvýšenou hustotou osazení podle § 12d odst. 4,
- na jatkách přijímají s dodávkou kuřat chovaných na maso údaje podle § 12d odst. 5 písm. b), posuzují plnění pravidel ochrany kuřat při chovu způsobem stanoveným prováděcím právním předpisem.

Obecní úřady obcí s rozšířenou působností projednávají přestupky a správní delikty na úseku ochrany zvířat, ukládají pokuty podle zákona na ochranu zvířat proti týrání, mohou rozhodnout také o zákazu chovu zvířat nebo o propadnutí týraného zvířete, rozhodují o zvláštním opatření podle § 28a zákona na ochranu zvířat proti týrání.

Orgány Policie ČR – tyto orgány se zabývají případy, kdy je podezření, že došlo k trestnému činu týrání zvířat nebo zanedbání péče o zvíře z nedbalosti, popřípadě k dalším trestným činům.

1.8. Provádění kontrol na úseku ochrany zvířat proti týrání

Provádění kontrol na úseku ochrany zvířat proti týrání upravuje kromě jiných právních předpisů také § 25 zákona na ochranu zvířat proti týrání.

Zaměstnanci zařazení v orgánu ochrany zvířat, pověřeni výkonem dozoru nad dodržováním povinností stanovených tímto zákonem, právními předpisy vydanými k jeho provedení a přímo použitelnými předpisy Evropské unie, a při dodržení podmínek stanovených veterinárním zákonem také zaměstnanci obcí zařazení v obecních úřadech obcí s rozšířenou působností, pokud je to nezbytné k provedení řízení o správním deliktu nebo při provádění zvláštního opatření podle tohoto zákona, jsou oprávněni

- a) vstupovat do zařízení chovatele pokusných zvířat, dodavatele pokusných zvířat nebo uživatele pokusných zvířat, do objektů, v nichž je prováděna obchodní činnost se zvířaty, do objektů a na místa, kde se konají veřejná vystoupení anebo kde jsou provozovány útulky pro zvířata, do objektů chovatelů, v nichž jsou chována zvířata, a do objektů, v nichž jsou zvířata usmrcována,
- b) vyžadovat od chovatelů potřebné doklady, informace, věcnou osobní a jinou pomoc nezbytnou k výkonu své činnosti; tato pomoc je bezplatná,
- c) pořizovat obrazovou dokumentaci.

Každý chovatel je povinen pracovníkům orgánů ochrany zvířat provádějícím dozor nad dodržováním tohoto zákona a právních předpisů vydaných k jeho provedení a osobám uvedeným výše

- a) umožnit vstup do prostor a míst uvedených výše,
- b) poskytnout potřebné informace, doklady, věcnou a osobní pomoc nezbytnou k výkonu jejich činnosti, včetně umožnění bezplatného přístupu na veřejná vystoupení,
- c) předvést na požádání zvíře nebo zvířata na místo určené pracovníkem provádějícím dozor.

Zákon č. 552/1991 Sb., o státní kontrole, upravuje v § 15 a následujících protokol. O kontrolním zjištění se pořizuje protokol, který obsahuje zejména popis zjištěných skutečností s uvedením nedostatků a označení ustanovení právních předpisů, které byly porušeny. Proti protokolu může kontrolovaná osoba podat písemné a zdůvodněné námitky, a to ve lhůtě pěti dnů ode dne seznámení s protokolem, nestanoví-li kontrolní pracovník lhůtu delší. Od 1. ledna 2014 začne platit zákon č. 255/2012 Sb., o kontrole (kontrolní řád), který nahradí dosavadní zákon o státní kontrole.

Ustanovení § 135 správního řádu upravuje součinnost Policie České republiky při provádění úkonů správního orgánu. Hrozí-li, že se někdo pokusí ztížit nebo zmařit provedení úkonu správního orgánu, nebo hrozí-li nebezpečí osobám nebo majetku, může správní orgán požádat Policii České republiky o součinnost jejích příslušníků při provádění svého úkonu.

Ustanovení § 40 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, upravuje vstup do obydlí, jiného prostoru nebo na pozemek. Policista je oprávněn vstoupit bez souhlasu uživatele do obydlí, jiného prostoru nebo na pozemek a provést tam potřebné úkony nebo jiná opatření jen tehdy, jestliže věc nesnese odkladu a vstup tam je nezbytný pro ochranu života nebo zdraví osob anebo pro odvrácení závažného ohrožení veřejného pořádku a bezpečnosti. Tato oprávnění má policista také v případě vstupu do jiného prostoru nebo na pozemek, má-li důvodné podezření, že se tam nachází týrané zvíře.

Právo vstupu do obydlí, do zařízení pro chov zvířat nebo na pozemek ani právo kontroly nemají pracovníci ochránářských organizací.

1.9. Kontaktní údaje

Další informace o oblasti ochrany zvířat, o činnosti Ministerstva zemědělství - oddělení ochrany zvířat, o činnosti Ústřední komise pro ochranu zvířat, znění právních předpisů zabývajících se ochranou zvířat s odůvodněními, stanoviska naleznete na webové adrese www.oz.mze.cz nebo www.eagri.cz. Informace orgánů veterinární správy je možné nalézt na adrese www.svscr.cz.

2. Fyziologické vlastnosti, zejména potřeby krmení a pití, chování zvířat a pojem stresu

Životní projevy brojlerových kuřat a jejich význam pro výkrm

Prof. Ing. Eva Tůmová, CSc. (Česká zemědělská univerzita v Praze)

Brojlerová kuřata začala být šlechtěna na růst v 50. letech minulého století a hlavními selekčními kritérii byla intenzita růstu a spotřeba krmiva na 1 kg přírůstků. Současné genotypy mají velmi vysokou intenzitu růstu, protože během 38 dnů změny svoji hmotnost ze 45 g na 1800 g. Růst může být negativním indikátorem welfare kuřat. U kuřat selektovaných na vysokou intenzitu růstu se objevují vady jako například myopatie. Jednou z prevencí může být i restrikce krmiva, zejména raná restrikce, která na jednu stranu růst zbrzdí, ale na stranu druhou umožní rovnoměrnější vývin organismu s využitím efektu kompenzace růstu.

Významným faktorem řízení výkrmu a dosažení maximální užitkovosti při respektování biologických předpokladů jsou projevy chování brojlerových kuřat. Projevy chování vycházejí z toho, předkem současných plemen a hybridů slepic je kur bankivský. Kur byl domestikován cca před 8000 lety, ale ke změnám chování došlo teprve před krátkou dobou. Také intenzivní šlechtění ve 20. stol. mělo malý vliv na některé životní projevy. Nejvíce bylo domestikací a šlechtěním ovlivněno únikové chování, došlo ke snížení mateřských projevů chování, zvýšila se agresivita zvířat a příjem krmiva, téměř nebylo ovlivněno sociální chování zvířat a sociální struktura hejna. Kur domácí je přirozeně plachý s omezenou reakcí na krátkodobé změny. Na druhou stranu se dobře adaptuje na dlouhodobé změny. Vlastnosti kura domácího jsou odvozeny od kura divokého, který ve volné přírodě žije na zemi v hustých porostech džungle, kde využívá zem k vyhledávání potravy, popelení a snášení. V noci hřaduje ve větvích stromů, což je ochrana před pozemními predátory. Ve volné přírodě žije v malých stabilních skupinách sestávajících se z dominantního kohouta a několika slepic. Za dobrých podmínek je jedinec schopen rozeznávat maximálně do 20 zvířat s oddělenou hierarchií u kohoutů a slepic a při udržení určitého prostoru pro každé zvíře. Repertoár chování zahrnuje sociální chování, pohyb, chování spojené s příjmem krmiva a chování v období reprodukce. Poměrně málo informací je o chování brojlerových kuřat a chovných slepic masného typu. Tento typ je méně aktivní ve srovnání s nosným. Brojlerové kuře cca 11% dne přijímá krmivo, 5% pije, 36% stojí a 48% odpočívá (Murphy a Preston, 1990).

Chování zvířat je řízeno CNS, kde jsou podněty přenášeny nervy k periferním částem těla. Podněty z CNS jsou vyvolávány zpětnou vazbou ze smyslových receptorů. Většina receptorů je umístěna kolem povrchu těla s hlavní koncentrací v určitém orgánu, tj. oku, uchu, kůži, zobáku a nášlapných polštářcích běháků apod. Každý podnět dráždí receptory a nervy přenášeny do příslušného centra, kde je vytvářena informace o vnějších podmínkách. Některé receptory jsou uloženy v tělní dutině a dávají informace o situaci uvnitř těla. Reakce na podněty se pak promítají například do koncentrace cukrů v krvi nebo hladiny hormonů apod.

Vnímavost k podnětům od jednotlivých receptorů je druhově specifická. Zrak je pro kuřata důležitým smyslem. Sítnice ptáků má vyšší počet čípků než lidská, což je významné pro barevnost vidění, jehož rozsah je podobný jako u lidí. U jednodenních kuřat je viditelné zejména oranžové a fialové spektrum a minimálně zelené. To jim pomáhá v orientaci při potravním chování. Fotoreceptory v sítnici umožňují i adaptaci na noční vidění. Pohyb oční koule umožňuje obsáhnout pohled v úhlu cca 300° s binokulárním viděním asi 26° přímo před hlavou. Z hlediska velikosti objektu hůře vnímají věci o menší velikosti než 3 mm.

Sluch je u kuřat velmi dobře vyvinutý ačkoliv není pro ptáky tak důležitý jako pro savce. Slepice reagují na různou intenzitu zvuku a jeho zabarvení, což je důležité pro komunikaci. Slepice využívají v komunikaci kolem 20 rozdílných vokálních projevů.

Čich je slabě vyvinutý a nemá žádný význam ve vztahu k chování. Z chuťových vjemů kuřata cítí sůl, hořké části a odmítá je přijímat ve formě roztoků. Slabý roztok soli působí jako restrikce. Cítí kyselá a zásaditá krmiva přibližně ve stejném rozsahu jako lidé. Vyšší citlivost mají na tekutiny než na pevná krmiva, což pravděpodobně souvisí se skutečností, že polykají celé kusy krmiva.

Hmatové receptory jsou umístěny zejména v kůži a zobáku a kromě doteku jsou kuřata schopna vnímat chlad, teplo, tlak, pohyb, bolest a nepříjemný podnět. Velká koncentrace receptorů hmatu je v zobáku. Krácení zobáku zvyšuje citlivost zobáku a snižuje poškození zvířat při ozobávání a kanibalismu.

Čerstvě vylíhlá kuřata neudrží svoji tělesnou teplotu, protože nemají vyvinutou termoregulaci, a proto

je musí kvočna pravidelně zahřívat. Zejména během 1. týdne věku stráví pod kvočnou většinu dne, kdy jsou schovaná ve hnízdě a pod křídly. První den po vylíhnutí si musí zapamatovat dominantní objekt, zejména kvočnu, popř. ošetřovatele, a také další kuřata v hnízdě. Zapamatování si kvočny je důležité pro přežití, protože kvočna kuřata chrání a pomáhá jim identifikovat zdroje potravy a vody. Kuřata se učí potravnímu chování především pozorováním a napodobováním kvočny nebo ostatních zvířat ve skupině.

Z jednotlivých projevů chování je u kuřat důležité potravní chování. Kur tráví přibližně 30 – 50% denního času příjmem krmiva. Tato činnost se sestává ze zobání, hrabání a vlastního příjmu krmiva. Za den zobnou asi 14 – 15 000 x do krmiva nebo jiných objektů. K této činnosti využívají nejvíce zobák, který je bohatě inervován. V přirozených podmínkách přijímají různé druhy krmiv včetně malých kaménků, které jsou důležité pro trávení. Omezení této aktivity způsobuje vzájemné ozobávání. Vylíhlé kuře ví jak zobat, ale neví jaké krmivo. Zobáním prozkoumává objekty a některé polyká včetně nepoživatelných. Na základě zkušenosti se následně zvyšuje příjem krmiva a podíl přijatých nepoživatelných částí klesá. Při vylíhnutí má geneticky zafixovanou velikost zrna a při vyhledávání krmiva se řídí především zrakem. Při příjmu krmiva rozhoduje velikost a mechanické vlastnosti krmiva. Současně se kuřata učí přijímat krmivo jedno od druhého a důležitou roli v tomto případě hraje vokální komunikace. Proto u brojlerových kuřat je důležité hned od prvního dne věku umožnit kuřatům co nejsnadnější přístup ke krmivu a omezit přístup k jinému materiálu (podestýlce) pokrýváním podestýlky papírem. Jakmile se kuřata naučí rozeznávat co je krmivo a co ne, je možné změnit typ krmítka, protože kuřata se velmi rychle adaptují na různé systémy krmení. Při příjmu krmiva dávají kuřata přednost celému zrnu proti mletému, proto je při krmení vhodné používat na počátku drcené granule než sypké. Granulované krmení přijímají rychleji a kratší dobu, což souvisí s uchopením potravy a spolknutím. U sypkých směsí je příjem obtížnější a trvá déle. Granulované krmivo současně zamezuje selektivnímu příjmu komponentů, které jsou větší a tím dochází k příjmu krmiva s nevyrovnaným obsahem živin. Současně se použitím granulí snižuje i ztráty krmiva.

Podobně jako u krmiva vylíhlá kuřata nejsou schopna rozeznat vodu. Voda je přitahuje spíše svými fyzikálními vlastnostmi jako jsou bubliny nebo částičky nečistoty a mají snahu klopat do všeho co se leskne. V případě zvlhčení zobáku se projeví reflex pití, tj. zvednutí hlavy a polknutí. V tomto směru jsou proto pro kuřata lepší kapátkové napáječky než kloboukové. Kuřata v halách mají po naskladnění určité problémy s vyhledáváním vody a zobáním do napáječek, proto je důležité v prvních dnech zvýšit tlak v kapátkových napáječkách a tím zajistit neustálé tvoření kapek.

Kuřata obvykle přijímají takové množství krmiva, které pokryje potřebu zejména energie, ale i dalších živin. Krmivo přijímají v malém množství, ale často. V případě hladovění po dobu několika hodin pak má snahu přijímat více krmiva. Z hlediska příjmu krmiva je důležité i to, že zvířata synchronizují příjem ve skupině. Tato spojitost je brojlerových kuřat výraznější než hlad a i hladové kuře se přizpůsobí příjmu krmiva podle celé skupiny.

Aktivita je spojena se 24 h rytmem. Většina projevů je vázána na určitou denní dobu. Střídání světla a tmy výrazně ovlivňuje rozsah aktivity, která se při krátkém střídání světla a tmy zvyšuje. Střídání světla a tmy ovlivňuje tělesnou teplotu, tepovou frekvenci, frekvenci dýchání a v chování příjem krmiva, pohyb. Např. při 16 h světla kuřata nepřijímají krmivo v noci. Při krátkém světle nebo za chladu krmivo přijímají a také častěji. Pokud je světlo konstantní přijímají přibližně stejné množství krmiva po celou dobu světla.

Většina kuřat je vykrmována bez rozdílů pohlaví v halách s koncentrací kolem 20 000 ks. Výhodnější je však výkrm podle pohlaví, protože kohoutci mají vyšší intenzitu růstu a také větší požadavky na obsah živin v krmných směsích. Výkrm podle pohlaví přináší snížení nákladů. Kuřata jsou vykrmována na podestýlce s řízeným světelným režimem. Nízká intenzita světla kolem 5 lx sice omezuje aktivitu kuřat, ale současně je příčinou vzniku defektů končetin.

V halách kde je udržována vysoká koncentrace, ta je možná pouze v případě velmi dobrého větrání a dostatečného přísunu čerstvého vzduchu. Pohodu kuřat vytváří podmínky vnějšího prostředí, které současně ovlivňují užítkovost a zdravotní stav kuřat. V současné době je již zřejmé, že ve vztahu k pohodě vykrmovaných kuřat nemá takový význam hustota osazení haly, ale především kvalita vzduchu. Pokud není zajištěná dostatečná ventilace dochází ke zhoršování složení vzduchu, jehož následkem je horší kvalita podestýlky. Nevhodná teplota, relativní vlhkost a vysoká koncentrace čpavku, sirovodíku jsou hlavními příčinami snížení růstu, zhoršení zdravotního stavu, který se promítá do vyšší mortality a defektů končetin. Proto řízení mikroklimatu a kvalita podestýlky jsou rozhodujícími faktory pohody vykrmovaných kuřat.

V projevech chování kuřat hraje důležitou roli dědičnost, ale specifické vzory chování jednotlivých zvířat jsou výsledkem interakce těchto faktorů a prostředí a vytvářejí se na základě zkušenosti během života.

Welfare ve výkrmu brojlerových kuřat

Doc. Ing. Lichovnicková Martina Ph.D. (Mendelova univerzita v Brně)

Zvyšující se životní úroveň obyvatel v Evropské unii, nadprodukce potravin a společná zemědělská politika vedou k tomu, že se konzumenti nezajímají pouze o cenu a kvalitu potravin, ale v případě živočišné výroby také o podmínky a technologie chovu hospodářských zvířat. Smyslem legislativních změn v EU je snaha zajistit hospodářským zvířatům podmínky pro přirozené chování a zlepšit jejich zdravotní stav, kondici a pohodu označovanou jako welfare. Pohoda vykrmovaných kuřat je ovlivněna různými metabolickými poruchami (ascites, syndrom náhlého úhynu, tybiální dyschondroplazii) a pohybovými poruchami. U drůbeže po změnách v legislativě pro nosný typ produkující konzumní vejce dochází od 1. 7. 2010 také ke změnám v podmínkách chovu masného typu kura domácího pro produkci kuřecího masa. V tomto příspěvku se Vám budeme snažit zdůvodnit změny, které se týkají jednotlivých ukazatelů.

Welfare

Hospodářská zvířata se sice chovají pro komerční účely, ale pořád to jsou živá a citlivá stvoření. Aby bylo zajištěno dobré welfare a aby se zabránilo případnému utrpení či bolesti zvířat, musí být splněno mnoho podmínek. Welfare má spoustu definic, za všechny uvedme alespoň jednu: Welfare je stav zvířete, který se týká jeho snahy vyrovnat se s podmínkami prostředí. Zahrnuje tedy stavy od neúspěšného vyrovnání se, což může mít za následek onemocnění nebo zranění, až po bezproblémové vyrovnání se s prostředím. Představuje jak příjemné tak nepříjemné stavy spojené se strachem a frustrací a může se pohybovat od velmi špatného po velmi dobré. U hospodářských zvířat může být welfare posuzováno ve vztahu k technologii ustájení a k managementu podmínek prostředí, ve kterých se zvířata chovají. Welfare je v pořádku, pokud jsou splněny všechny požadavky spojené se zachovou, dobrým zdravotním stavem a s možností projevat určité druhy chování. Obecnými indikátory dobrého welfare jsou minimální mortalita, nízká morbidita, malé nebo žádné riziko zranění, dobrá kondice, schopnost vyjadřovat druhově specifické chování včetně sociálního, nepřítomnost abnormálního chování, bez příznaku fyziologického stresu včetně změn v imunitní reakci. Nepřímým cílem zlepšení podmínek welfare je zlepšení kvality výsledných produktů hospodářských zvířat a tím i zlepšení ekonomiky chovu i když nelze pominout fakt, že nároky na zlepšení welfare zvířat zvyšují v některých případech i náklady na produkci. Podle dlouhodobých analýz je však dodržování kvality welfare pro podnikatele rentabilní. Vzhledem k polyfaktoriálnímu uplatňování vlivů na welfare kuřat chovaných na maso jsou dále vybrány nejvýznamnější indikátory, které mohou dané podmínky negativně ovlivnit.

- úhyn
- poruchy kosterní soustavy
- poruchy svalové soustavy
- kontaktní dermatitidy
- ascites a syndrom náhlého úhynu
- respirační problémy
- stres
- teplotní nepohoda
- omezené možnosti pro projevy přirozeného chování

Úhyn

Do úhynu kuřat bývají započítávána jak brakovaná kuřata tak kuřata, která uhynula přirozeně. Faktory v líně, jako jsou např. hmotnost vejce, kvalita skořápky, věk rodičů, způsobují především časnou mortalitu, která může být částečně eliminována přísnější selekcí násadových vajec. U starších kuřat je mortalita často způsobena metabolickými poruchami, které jsou spojeny s vysokou intenzitou růstu.

Poruchy kosterní soustavy

Nejčastějším poškozením kostí u brojlerů je tibiální dyschondroplazie. Při vývoji kostí dochází k hromadění chondrocytů v oblasti růstové ploténky, protože je narušena jejich kalcifikace. Tato porucha v těžších případech může vést ke zlomeninám, v mírnějších případech v deformaci kostí, která se projevuje

je vbočením nebo vybočením běháků. Tibiální dyschondroplazie je z velké části podmíněna geneticky a šlechtitelům se podařilo výskyt tohoto onemocnění výrazně snížit.

Kontaktní dermatitidy

Záněty kůže se vyskytují především v prsní krajině, v oblasti hlezna a na chodidlech. Záněty na prsou a hleznu se vytvářejí pomaleji a jsou méně časté v porovnání se záněty na chodidlech. Zánět se projevuje nejprve změnou barvy kůže a v pozdějších stádiích je možné histologicky pozorovat hyperkeratózy a nekrózy pokožky. Sekundárně může docházet v těchto místech i mikrobiální infekci bakteriemi nebo plísněmi (nejčastěji *Staphylococcus* spp.) Tyto dermatitidy jsou způsobeny vlhkou podestýlkou a nespecifickými chemickými faktory v podestýlce. Záněty mohou způsobovat bolest a zhoršovat zdravotní stav. Kromě zhoršení welfare způsobují záněty významné ztráty i pro výkrmce. Bylo zjištěno, že kuřata postižená záněty chodidel mají nižší přírůstky a jsou náchylnější k vzniku zánětu i v prsní krajině. Také v této oblasti se šlechtitelé snaží snížit výskyt dermatitid šlechtěním, ovšem největší vliv na výskyt dermatitid má kvalitní management.

Ascites a syndrom náhlého úhynu

Ascites (edémová choroba) a syndrom náhlého úhynu (SDS) jsou dvě důležitá letální onemocnění u brojlerů. Jejich patologie je sice odlišná, ale v obou případech se jedná o metabolické poruchy a postihují rychle rostoucí kuřata a to ve větší míře kohoutky než slepičky. Obě onemocnění mají společné příčiny a hlavním problémem je nedostatek kyslíku, který může být způsoben nedostatečným zásobením nebo nadměrnou potřebou. Pro ascites je charakteristická hypertrofie a dylatace pravé části srdce, změny ve funkci jater, hromadění krevní plazmy a lymfy v tělní dutině a selhání srdce. Ascites má výrazný negativní vliv na welfare u brojlerů. Existuje přímá souvislost mezi vysokou intenzitou růstu, hypoxií a ascitem. Kvalita vzduchu, světelný režim, teplota prostředí a výživa jsou důležité faktory managementu, které ovlivňují jeho výskyt.

Syndrom náhlého úhynu se projevuje silným máváním křídel, kontrakcí svalů a ztrátou rovnováhy. Ve finální fázi kuřata padají na záda nebo na bok a hynou. Průběh od prvního příznaku do úhynu je velice rychlý od 37 do 69 sekund. SDS je spojen s akutním kardiovaskulárním selháním způsobeným letální arytmii srdce a fibrilací komor s výskytem překrvených plic. Kuřata jsou ovšem obecně ve velice dobré kondici, s naplněným trávicím traktem. I když onemocnění probíhá velice rychle má významný vliv na welfare brojlerů. Jeho výskyt ovlivňuje jak genetika a výživa tak také podmínky prostředí.

Indikátory stresu

K fyziologickým charakteristikám, podle kterých se hodnotí welfare u brojlerů patří tělesná teplota, srdeční frekvence, počet červených a bílých krvinek, především leukocytů, koncentrace elektrolytů, obsah kortikosteronu a dalších hormonů a enzymů v krevní plazmě. Důležitější než samotný počet bílých krvinek je poměr mezi heterofily a lymfocyty. Normální poměr se pohybuje kolem 0,4, u kuřat ve stresu může stoupnout až na 8. U chování patří k indikátorům stresu panika, rychlý útěk, ztuhnutí, zrychlený dech, potlačení přirozeného chování, různé abnormální zvuky.

Kortikosteron je hlavní hormon, který je spojený se stresem. Jeho koncentrace stoupá ve stresových podmínkách. Při interpretaci výsledků je ovšem potřeba zohledňovat další faktory, které ovlivňují jeho hladinu, například hladovění. Změny v koncentraci kortikosteronu mohou ovlivňovat hladiny dalších hormonů (adrenalinu, thyroidních hormonů), ale i zde je potřeba rozlišovat, zda příčinou změn je stres nebo mechanismy homeostázy. K enzymatickým indikátorům stresu patří především kreatin kináza, aspartát transamináza, laktát dehydrogenáza a alkalická fosfatáza.

Welfare do velké míry ovlivňují podmínky prostředí, jako je kvalita vzduchu a podestýlky, teplota, světelný režim a koncentrace kuřat na metr čtvereční. Samostatnou kapitolou je výživa včetně příjmu vody.

Teplota

Požadavky na teplotu se u kuřat mění s věkem. Hlavním izolátorem, který zabraňuje ztrátám tepla u ptáků je peří a hlavním zdrojem tepla je metabolismus. Kuře se líhne s prachovým (juvenilním) peřím, které se postupně mění za peří pravé. K výměně peří dochází nejdříve na křídlech, pak na těle a nakonec na hlavě a krku. Ještě ve věku 4-5 týdnů se u kuřat může vyskytovat chmýří (prachové peří) právě na hlavě či krku. V prvním týdnu je tělesná teplota, intenzita metabolismu, hmotnost a povrch těla kuřete, izolační schopnost peří a termoregulační schopnost u kuřat relativně nízká, a proto je potřeba zajistit vyšší teplotu

v hale. Termoregulace je u kuřat vyvinuta v okamžiku, kdy jsou schopna udržet svou tělesnou teplotu. S věkem klesá poměr mezi povrchem těla a jeho objemem, takže plocha, přes kterou se může ztrácet teplo se zmenšuje a na druhou stranu stoupá objem masy, kde se teplo tvoří a ukládá. Čím rychleji kuře roste, tím je změna výraznější. Pro vývoj termoregulace má největší význam kosterní svalstvo. Optimální teplota pro brojlerová kuřata může být nižší v porovnání s nosnými hybridy, protože díky vysoké intenzitě růstu a intenzivnímu metabolismu produkují samotná kuřata velké množství tepla. Tato produkce je dále ovlivněna hmotností kuřete, příjmem a kvalitou krmiva a aktivitou kuřat. Naopak ztráty tepla jsou ovlivněny kvalitou opeření, velikostí hřebene a lalůček a postojem. K hlavním faktorům, které ovlivňují udržování teploty ve stáji, patří izolace, systém ventilace, venkovní teplota a relativní vlhkost a hustota kuřat.

Koncentrace kuřat

Pohyb je přirozený pro všechna hospodářská zvířata včetně brojlerových kuřat. U rychle rostoucích kuřat je ovšem pohybová aktivita značně omezená. Důvodů, proč tomu tak je, je několik. Snížení pohybové aktivity může být tedy způsobeno nedostatkem prostoru. Prostor, který může k pohybu každé kuře využít, závisí na jejich hustotě na jednotku plochy. Pro koncentraci kuřat používáme nejčastěji vyjádření v kg/m^2 . V zemích EU se doporučení pro maximální zatížení (na konci výkrmu) na plochu pohybuje v současné době od <30 do $>40 \text{ kg}/\text{m}^2$. Takto vyjádřena hustota roste s věkem kuřat, čímž se zároveň snižuje prostor využitelný pro pohyb. Největší omezení v pohybu je tedy u kuřat hlavně v posledním týdnu výkrmu. Hypotéza, že se kuřata méně pohybují, protože mají nedostatek prostoru, se opírá o výsledky pokusů, kdy například bylo zjištěno, že kuřata v pěti týdnech věku při koncentraci $15 \text{ ks}/\text{m}^2$ ušla za hodinu v průměru průkazně kratší vzdálenost v porovnání s kuřaty chovanými při koncentraci $7,6 \text{ ks}/\text{m}^2$. A přitom se zvýšená pohybová aktivita netýkala příjmu krmiva a vody. Na druhou stranu se nedá říct, že by kuřata při vyšší koncentraci více odpočívala, protože jsou neustále rušena ostatními kuřaty. Při pozorování kuřat v komerčním chovu se také zjistilo, že kuřata se pohybují na větší vzdálenost, než je vzdálenost krmítek a napáječek.

Druhý důvod, proč se kuřata s věkem méně pohybují, může být způsoben problémem s chůzí samotnou, což je dáno vyšší živou hmotností, utvářením těla a posunutím těžiště těla. Kuřata mohou mít motivaci se pohybovat, ale díky změně v tělesných proporcích šlechtěním je pro ně složitější tento pohyb realizovat. Teorii, že se kuřata pohybují méně díky utváření těla podporují výsledky pokusů, ve kterých bylo zjištěno, že koncentrace od 10 do $30 \text{ ks}/\text{m}^2$ měla jen malý vliv na chování kuřat. Větší aktivita kuřat byla zaznamenána při nižší koncentraci, ale především na začátku výkrmu. Na základě pozorování prováděných na Mendlově univerzitě v Brně můžeme potvrdit tuto teorii. Brojlerová kuřata, i při nízké koncentraci na m^2 s možností přístupu do výběhu snižovala svou aktivitu s věkem a prostor, který měla k dispozici v podstatě nevyužívala a více než polovinu pozorovaného času proseděla.

Vliv koncentrace kuřat na jejich chování je tedy rozporuplný. Různé výsledky jednotlivých pokusů zabývajících se sledováním pohybových aktivit kuřat jsou dány rozdíly v metodikách pokusů – použití různých koncentrací kuřat v různém věku. Nicméně se na základě řady studií dá shrnout, že koncentrace nad $30 \text{ kg}/\text{m}^2$ ($15 \text{ ks}/\text{m}^2$) omezuje pohyb a aktivity spojené s podestýlkou (popelení, hrabání), což má vliv na kvalitu končetin a kvalitu podestýlky i ve vztahu ke kontaktním dermatitidám.

Obr. 1 Kontaktní dermatitidy na běhacích způsobené nekvalitní (vlhkou) podestýlkou

Světlo

Intenzita

Intenzita světla pozitivně ovlivňuje všeobecně aktivitu nejen u savců, ale také u ptáků. Ke snížené pohybové aktivitě při výkrmu kuřat může přispět právě její nízká hodnota. Ve výkrmu bývá z důvodu zlepšení užitkovosti, především konverze krmiva, doporučována nízká intenzita světla (pod 10 lx), protože při nízké aktivitě nespotebovávají kuřata na pohyb energii krmiva. Na druhou stranu může dojít díky snížené aktivitě také ke snížení příjmu krmiva, což má opět negativní vliv především na kvalitu končetin a následně na welfare. Při porovnání intenzity světla 6 a 180 lx byl zaznamenán u kuřat vyšší výskyt problémů s chůzí a s podlitinami na prsní svalovině. Kuřata chována při nižších intenzitách světla jsou také leukavější. Obecně lze shrnout, že při intenzitě nižší než 20 lx dochází k různým problémům týkajících se pohody kuřat.

Fotoperioda

Kuřata bývala nejčastěji vykrmována při nepřetržitém světelném režimu (23h světla) proto, aby se maximalizoval příjem krmiva a denní přírůstek. Hodina nebo půl hodiny tmy se používaly, aby kuřata tmu vůbec znala pro případ výpadku elektrického proudu. Podle některých výzkumů takovýto dlouhý světelný režim může negativně ovlivnit vývoj zraku u kuřat. I když je intenzita růstu velice důležitá, může její snížení především na počátku výkrmu kuřatům prospívat, protože se sníží výskyt metabolických poruch a poruch ve vývoji kostry, může se také snížit množství abdominálního tuku, mortalita, zlepšit konverze krmiva a snížit podíl kuřat nižší jakosti, což opět souvisí s welfare. Na druhou stranu délka světelného dne kratší než 16h způsobuje průkazné snížení příjmu krmiva a přírůstku v porovnání s 23h světelným režimem. Kuřata se adaptují na změnu světelného režimu změnou ve způsobu příjmu krmiva a to tak, že při očekávání tmy se více nažerou, čímž se také zlepšuje konverze krmiva. Kuřatům prospívá, pokud mají jasně stanovenou periodu světla a tmy (den a noc), tzn. prostor pro jasný odpočinek a čas pro zvýšenou aktivitu. Pravidelný denní rytmus ovlivňuje i mineralizaci a vývoj kostí. Kritické období pro vývoj kostry, kardiovaskulárního a imunitního systému je od 4 do 14 dne věku, kdy výzkumníci doporučují délku světelného dne 12-16 h denně.

Kvalita vzduch

Kvalita vzduchu ovlivňuje welfare kuřat v souvislosti s respiračními onemocněními. Teplota a vlhkost vzduchu pak ovlivňují teplotní komfort zvířat. Látky, které znečišťují vzduch ve stáji pocházejí jak ze zvířat, tak z krmiva či podestýlky a některé malé částice mohou přicházet i přes ventilátory s venkovním vzduchem. Znečištění vzduchu závisí hlavně na hustotě a věku kuřat, kvalitě podestýlky, managementu a aktivitě kuřat. Špatná kvalita vzduchu ovlivňuje zdraví i pohodu kuřat.

Vlhkost

Vlhkost vzduchu je ovlivněna faktory uvnitř stáje i vlhkostí venkovního vzduchu. Vlhkost vzduchu ovlivňují všechny výše zmíněné faktory (hustota, živá hmotnost, management) a navíc intenzita větrání, vnitřní teplota, systém napájení, příjem vody a případně onemocnění. Kontrola vlhkosti má dva aspekty – vlhkost podestýlky a vlhkost vzduchu. Při nízké vlhkosti vzduchu pod 50 % dochází k vyšší produkci prachu a zvýšení počtu mikroorganismů ve vzduchu, což může zvýšit náchylnost kuřat k respiračním onemocněním. Ovšem toto riziko je především u malých kuřat v prvním nebo druhém týdnu života. Vysoká vlhkost vzduchu může být problematická hlavně v zimě, kdy je z důvodu udržení teploty snížena ventilace. Při vysoké koncentraci kuřat ke konci výkrmu může vlhkost dosahovat až 80 %.

Oxid uhličitý

Oxid uhličitý je bez zápachu, těžší než vzduch a je zplodinou metabolismu. Odhad produkce CO₂ se pohybuje kolem 1,5 litru za hodinu na kilogram živé hmotnosti. Při výkrmu kuřat díky ventilaci není pravděpodobné, že by koncentrace CO₂ vzrostla na kuřatům nebezpečnou koncentraci. Oxid uhličitý se může v hale kumulovat, pokud je v hale ještě jiný zdroj tohoto plynu (např. přímé vytápění – teplomety) nebo při nastavení ventilace na minimum. Při experimentálním zvýšení hladiny oxidu uhličitého na 1,2 % byl u kuřat zaznamenán snížený příjem krmiva, snížená intenzita růstu, těžké dýchání a lapání po dechu.

Amoniak

Amoniak je plyn s výrazným zápachem, který dráždí oči a sliznice jak u lidí, tak u zvířat. Amoniak se tvoří při rozkladu kyseliny močové. Koncentrace amoniaku je ovlivněna teplotou, intenzitou ventilace, hustotou kuřat, kvalitou podestýlky a složením krmiva, hlavně koncentrací NL. Přibližně 18 % dusíku obsaženého v krmivu je uvolněno do vzduchu ve formě amoniaku. Koncentrace amoniaku má vztah k welfare kuřat například tím, že ovlivňuje výskyt ascites a zvyšuje výskyt respiračních onemocnění. Při koncentraci nad 50 ppm byla zaznamenána snížena intenzita růstu, při ještě vyšších koncentracích byl zvýšen výskyt keratokonjunktivitid. Vyšší hladina amoniaku se vyskytuje u starších kuřat. Negativní vliv NH_3 záleží také na délce působení. Koncentrace 30 ppm po třech dnech způsobila u kuřat respirační potíže, proto jiní výzkumníci doporučují nepřekračovat koncentraci 20 ppm.

Prach

Kvalitu vzduchu ovlivňuje také obsah prachových částic. Prach dráždí dýchací cesty a snižuje jejich rezistenci vůči onemocněním a hraje důležitou roli v přenosu mnoha infekčních agens. Prach může způsobit záněty bronchů především v halách o vysoké teplotě a nízké relativní vlhkosti.

Výživa, krmení a napájení

Výživa brojlerových kuřat je zajištěna kompletními krmnými směsmi, které obsahují v optimálním poměru všechny živiny; energii, dusíkaté látky, aminokyseliny, mastné kyseliny, makroprvky, stopové prvky a vitamíny.

Kvalita vody a systém napájení může ovlivnit welfare. Systém napájení, který umožňuje rozlévání vody na podestýlku může zhoršovat její kvalitu, která má přímý vztah k výskytu otlaků na prsní svalovinu a běhacích či zánětech kloubů. Použití kapátkových napáječek může způsobovat problémy některým malým kuřatům, kteří se z tohoto typu nenaučí pít. Kalíškové napáječky umožňují snadný přístup a minimalizují její rozlévání. Při průměrné teplotě je jasná korelace mezi ad libitním příjmem krmiva a příjmem vody. Nedostatečný přísun vody nebo nedostatečný počet napáječek vede ke sníženému příjmu krmiva a ke snížení intenzity růstu. V případě, že se teplota pohybuje v termoneutralní zóně ovlivňuje tento vztah především užitek nikoli zásadně welfare. Poměr mezi příjmem vody a krmiva by se měl pohybovat u kloboukových napáječek 1,8:1 a u kapátkových napáječek 1,6:1. Velice oblíbené jsou u chovatelů kapátkové napáječky s odkapovou miskou, která zabraňuje zvlhčování podestýlky. Obecně kuřata stráví pitím z kapátkových napáječek dvakrát více času v porovnání s kloboukovými napáječkami. Příjem vody u ptáků je na základě gravitace, kdy při zaklonění hlavy stéká voda do volete. Proto je potřeba, aby byly napáječky v optimální výšce hlavy a krku kuřat. Se zvyšující se teplotou nad 21 °C stoupá spotřeba vody s každým stupněm o 6,5 %.

Zajištění uspokojivého welfare u brojlerových kuřat je dáno komplexem faktorů od krmení, napájení, koncentrace na jednotku plochy až po kvalitu vzduchu.

3. Praktické aspekty šetrného zacházení s kuřaty chovanými na maso

Ing. Lubor Skalka (Cobb Germany)

V současné době si stále více chovatelé drůbeže uvědomují svoji sociální zodpovědnost při udržování dobré pohody vykrmovaných kuřat. Tento přístup je životně důležitý pro vedoucí představitele drůbežářského průmyslu také z toho důvodu, aby udrželi krok s konkurencí. 23. 12. 2009 byla ve Sbírce zákonů vyhlášena vyhláška č. 464/2009 Sb., kterou se mění vyhláška č. 208/2004 Sb., o minimálních standardech pro ochranu hospodářských zvířat, ve znění vyhlášky č. 425/2005 Sb. Tato vyhláška nabyla účinnosti dnem 1. ledna 2010. V § 11 a v § 11a se stanovují jednak základní požadavky pro chov kuřat chovaných na maso pro hustotu chovu do 33 kilogramů na metr čtvereční, a dále pak požadavky na hospodářství, kdy v případě příznivých podmínek je možné dosáhnout hustoty chovu do 39 kilogramů na metr čtvereční.

Ve vyhlášce se počítá se zvláštním bonusem pro ty chovatele, kteří prokážou velmi nízkou úmrtnost vykrmovaných kuřat po určité sledované období. Tito chovatelé budou moci zvýšit hustotu chovaných brojlerů až na 42 kilogramů na metr čtvereční.

Výše jmenovaná vyhláška vychází ze směrnice rady 2007/43/ES ze dne 28. června 2007 o minimálních pravidlech pro ochranu kuřat chovaných na maso. O stanovení podmínek chovu brojlerů usilovala Evropská komise už od roku 2005. Některé původní návrhy směřovaly ke značně významnému snížení maximálního množství kilogramů na metr čtvereční ve výkrmu brojlerů. Kompromis, který vyústil v odsouhlasení výše uvedené směrnice a navýšení maximální hustoty kuřat, prosazovala především Česká republika, Polsko, Maďarsko a Francie.

Spotřební trendy, požadavky zákazníků a zvyšující se ceny surovin dávají drůbežářskému průmyslu nový směr. Výroba kuřat se musí vypořádat s úkoly směřující k zajištění bezpečných a z hlediska pohody zvířat přátelských produktů, ale musí toho rovněž dosáhnout při současných cenách energií a krmiv. Náklad na kilogram živé hmotnosti se stává velmi sledovanou hodnotou. Často se diskutuje o tom, zda požadavky na prostředí nepřevyšují všechny ostatní požadavky pro úspěšnou produkci brojlerů. Ve skutečnosti jsou všechny faktory velmi důležité pro dosažení požadavků na produkci sociálně odpovědným způsobem. Dodržováním požadavků Směrnice rady 2007/43/ES o minimálních pravidlech pro ochranu kuřat chovaných na maso se proto nejen zajišťuje odpovídající pohoda kuřat, ale je možné dosáhnout i lepší užitkovosti.

Tato směrnice samozřejmě nemůže pokrýt všechny faktory týkající se pohody a užitkovosti kuřat, o to se snaží příslušná rozsáhlá technická literatura jednotlivých šlechtitelských firem. Pro chovatele však přináší souhrn velmi důležitých bodů, kterým je třeba věnovat patřičnou pozornost. Směrnice se snaží být co nejjednodušší a pokud možno stručná, takže nemůže postihnout naprosto všechny možné situace při chovu kuřat. Je proto důležité, aby kontrolní funkci vykonávali pouze proškolení odborníci, kteří budou s problematikou důkladně seznámeni.

Jestliže v souvislosti s výkrmem kuřat hovoříme o šetrném zacházení, zabýváme se především zabezpečením vhodného prostředí a výživy, které je z hlediska pohody zvířat optimální. Vlastní individuální šetrné zacházení je důležité především na konci výkrmu, kdy jsou kuřata chytána, nakládána a transportována. V následujícím textu se budeme zabývat jednotlivými faktory, které vyhláška považuje za důležité z hlediska pohody chovaných kuřat.

Světlo

Vyhláška č. 208/2004 Sb., o minimálních standardech pro ochranu hospodářských zvířat

- do 7 dnů od ustájení kuřat až do 3 dnů před stanoveným časem porážky má osvětlení odpovídat čtyřadvacetihodinovému rytmu a zahrnovat doby tmy s celkovým trváním alespoň 6 hodin, přičemž musí být zajištěna alespoň jedna nepřetržitá doba tmy trvající alespoň 4 hodiny, vyjma dob, kdy je osvětlení tlumené
- osvětlení o intenzitě alespoň 20 luxů, které se měří na úrovni očí kuřete na 80 % užitné plochy
- dočasné snížení intenzity osvětlení je možné, pokud je to nezbytné na základě doporučení veterinárního lékaře

Nepřetržité nebo 23 hodinové osvětlení se v minulosti považovalo za ideální pro dosažení maximálního denního přírůstku, ale tento názor již v současnosti není správný. Dnes jsou světelné režimy klíčovými faktory ve výkrmu brojlerů a základem optimální užitkovosti. U většiny světelných režimů dochází ke změnám v osvětlení v předem stanoveném věku kuřat, a mění se podle finální cílové tržní hmotnosti brojlerů.

Jeden standardní světelný režim nemůže být vhodný pro všechny brojlerky a pro všechny situace. Světelný program by měl být upraven podle podmínek prostředí, typu haly a cíle výkrmu. Nevhodný světelný režim může snížit průměrný denní přírůstek a zhoršit užitkovost chovu.

Při vytváření světelného režimu musíme pozorně sledovat chování a užitkovost hejna, koncentraci živin v krmivu a příjem krmiva.

Světelné programy s redukcí aktivity v období tmy se dlouhodobě osvědčují nejen ve zlepšení zdravotního stavu, ale i užitkovosti a efektivity výkrmu brojlerů. Světelné programy zvyšují aktivitu během světelné periody, což vede ke správnému vývoji běháků a kostry. Dostatečné období tmy ovlivňuje zdraví kuřat, jejich růst, produkci tepla, metabolismus i chování.

Nová evropská a česká legislativa požaduje na producentech, aby vykrmovali brojlerky při minimálně šesti hodinách tmy počínaje sedmým dnem věku. Světelný program však může být alternativně zahájen i dříve, ale vždy až po plném rozvinutí apetitu kuřat, což nastává po dosažení 100 – 160 gramů hmotnosti (4 – 7. den věku kuřat).

Cíleným použitím programu vzájemně sladěných fází světla a tmy můžeme dosáhnout řady výhod při výkrmu kuřat:

- kuřata žijí v přirozeném životním rytmu, který je méně stresující pro jejich vývoj
- kosterní a kardiovaskulární systém se může vyvíjet v dřívější fázi života kuřat
- kuřata odchovávaná se světelným programem vykazují vyšší hladiny alkalických fosfatáz, což je důležité pro dobrý vývoj kostry
- energie se šetří během odpočinku, což vede ke zlepšení konverze krmiva
- periody světla a tmy v denním rytmu typického světelného programu pro brojlerky zvyšují produkci melatoninu, který je důležitým faktorem vývoje efektivního imunitního systému
- uniformita hejna se může zlepšit
- rychlost růstu může být stejná nebo dokonce lepší než u kuřat odchovávaných s nepřetržitým světlem

Použití světelného programu znamená věnovat zvýšenou pozornost celému procesu výkrmu. Zahájení programu v optimálním věku brojlerů je nezbytné. Striktní dodržování časů zapnutí a vypnutí světel je při tom maximálně důležité. Světelná intenzita na začátku výkrmu by měla být 25 - 60 luxů na úrovni podlahy a neměla by se odchylovat více než o 20 %.

Dostatečná počáteční intenzita světla je důležitá pro co nejrychlejší nalezení napáječek. Nízká světelná intenzita na začátku výkrmu redukuje aktivitu kuřat v době, kdy kuřata prozkoumávají nové prostředí a hledají vodu a krmivo. Rovnoměrné rozložení intenzity světla je důležitým faktorem pro zajištění rovnoměrné distribuce kuřat po celé odchovně. Po prvním týdnu života kuřat je běžnou praxí snížit intenzitu světla tak, aby ve věku 14 dnů měla kuřata redukovanou, ale stále dostatečnou a komfortní intenzitu. Nová vyhláška nyní požaduje, aby byla intenzita světla během výkrmu alespoň 20 luxů. Ve výkrmu však mohou nastat situace, kdy bude nutné intenzitu světla snížit, a i s touto situací vyhláška počítá. Veterinární lékař může doporučit dočasné snížení intenzity světla. Příliš vysoká intenzita světla může způsobovat poškrábání kůže a tím i vyšší ztráty a vyřazení na jatkách, celkově vyšší konverzi krmiva a obtížné chytání kuřat při nakládání.

Ventilace a kvalita vzduchu, teplota a vlhkost

**Vyhláška č. 208/2004 Sb., o minimálních standardech pro ochranu hospodářských zvířat
Ventilace haly má být taková, aby se dosáhlo následujících parametrů:**

- koncentrace amoniaku (NH₃) nepřekročí 20 ppm
- koncentrace oxidu uhličitého (CO₂) nepřekročí 3000 ppm, (měřeno na úrovni hlav kuřat)
- vnitřní teplota nepřesáhne vnější teplotu o více než 3 °C, pokud tato vnější teplota ve stínu překračuje 30 °C
- průměrná relativní vlhkost naměřená v hale hospodářství v průběhu 48 hodin nepřekročí 70 % po-

kud je venkovní teplota nižší než 10 °C

- větrání musí být dostatečné, aby se zamezilo přehřátí kuřat, a v případě potřeby se spojuje se systémy vytápění, aby se odstranila nadměrná vlhkost

Účelem ventilačních systémů v halách pro brojlery je poskytnout kuřatům takové prostředí, které má akceptovatelnou kvalitu vzduchu a odpovídající teplotu. Ventilační systém musí být navržen tak, aby zajistil v hale jednak dostatek kyslíku pro normální růst a vývoj kuřat, jednak aby byl schopen odstranit z haly nadbytek čpavku, oxidu uhličitého, vlhkosti, prachu a tepla.

Jednou z hlavních priorit při výkrmu kuřat je zajištění dostatečného množství kyslíku od prvního dne až po vyskladnění na jatka. Protože jediným zdrojem kyslíku je vzduch, musí být kuřatům poskytováno minimální množství vzduchu podle jejich věku a hmotnosti. Přítomnost vyššího procenta oxidu uhličitého znamená vždy nedostatek kyslíku, proto hladina CO₂ musí být udržována pod 3000 ppm, aby bylo zajištěno potřebných 19,6 % kyslíku.

Vysoké hladiny oxidu uhličitého snižují aktivitu kuřat, zvyšují náchylnost k dehydrataci a zvyšují výskyt edémové choroby (ascites). Snížená konzumace krmiva vede k nedostatečnému přírůstku v prvním týdnu života kuřat. Požadavek vyhlášky na dodržování maximálních hladin CO₂ pod 3000 ppm (0,3 %) je proto zcela oprávněný jak z hlediska welfare kuřat, tak i z hlediska užitkovosti kuřat.

Amoniak (NH₃) začíná působit na respirační orgány již od koncentrace nad 10 ppm a od 20 ppm značně zvyšuje riziko respiračních onemocnění. Jeho zjištění je mnohem jednodušší než u oxidu uhličitého, protože koncentrace okolo 20 ppm je dobře detekovatelná pouhým čichem i bez použití měřicích přístrojů. Vyšší koncentrace mohou redukovat růst kuřat podobně jako u oxidu uhličitého, iritují kůži, poškozují oči a způsobují dermatitidy nášlapné plochy běháků.

Systém ventilace musí být velmi flexibilní, aby byl schopen reagovat na měnící se potřeby kuřat. Při chladném počasí musí systém kuřatům poskytnout dostatek kyslíku, aniž by způsobil podchlazení kuřat. V horkém počasí musí systém mít dostatečnou kapacitu, aby zabránil nárůstu teploty v hale do nadměrných hodnot.

Požadavky na ventilaci, která má splnit tyto úkoly, můžeme nazvat jako požadavky na minimální a maximální ventilaci. Tato minimální a maximální ventilace je založena na fyziologických charakteristikách a požadavcích kuřat v hale (např. spotřeba kyslíku a odvod tepla).

Systém minimální ventilace zajišťuje splnění potřeb kuřat týkající se množství kyslíku ve vzduchu. V prvním období výkrmu je adekvátní zásobování kyslíkem nezbytným předpokladem pro vývoj kardiovaskulárního systému a pro prevenci výskytu edémové choroby. Moderní rychle rostoucí kuřata potřebují dobrou kvalitu vzduchu, která musí být vždy zajištěna prostřednictvím minimální ventilace. Tato minimální ventilace pak musí být zvýšena, jestliže to vyžadují podmínky prostředí, např. množství amoniaku, vlhkost nebo kvalita podestýlky.

Minimální ventilace není určena k tomu, aby řídila nebo snižovala teplotu. K řízení teploty slouží termostat, který řídí ventilaci podle dosažené teploty v hale nezávisle na minimální ventilaci.

Ventilační systém musí umožňovat plnou kontrolu nad prouděním vzduchu a nad místy, kde vzduch vstupuje do budovy. Hala musí kompletně utěsněná, aby toho mohlo být dosaženo. Je žádoucí utěsnění počínaje hlavně místy blízko podlahy, protože průvan způsobuje kuřatům podchlazení, vede ke špatné vyrovnanosti, horším přírůstkům a zvyšuje se nebezpečí edémové choroby. Ventilátory musí mít dobré žaluzie a klapky, vrata a závěsy tunelové ventilace musí být utěsněny proti pronikání vzduchu.

Vzhledem ke své důležitosti pro dobře fungující ventilaci zasluhuje systém nasávání maximální pozornost. Bez dobře fungujících klapek nasávacích otvorů je dosažení účinné, konzistentní ventilace nemožné.

Vzduch by měl vstupovat do haly takovou rychlostí, která umožní, že se dostane až do poloviny prostoru předtím, než začne klesat na podlahu.

Úpravou velikosti nasávacího prostoru v kombinaci s výkonem ventilátorů lze dosáhnout správné rychlosti nasávaného vzduchu v závislosti na šířce haly. V žádném období života kuřat by ventilace neměla být obětována kvůli udržení teploty a podobně teplota by neměla být obětována kvůli udržení úrovně ventilace. Teplota i ventilace jsou zcela stejně důležité faktory pro kuřata a jestliže je nutné dělat kompromisy, znamená to, že ustájení, izolace nebo kapacita vytápění nejsou adekvátní.

Pro dosažení optimálního prostředí v hale hrají vedle vlastní teploty svou roli také vlhkost vzduchu a rychlost jeho proudění. Určují u kuřat, stejně jako u člověka, tzv. pociťovanou teplotu.

Nejlepší návod pro úpravy teploty je samotné chování kuřat. Rozložení kuřat v hale a tělesná teplota kuřat ukazují na pohodu kuřat a zda byla hala dobře připravena na zástav.

Je důležité pravidelně kontrolovat, jak komfortně se kuřata cítí, přitom je třeba pozorovat a poslouchat kuřata, zatímco jedí, pijí, odpočívají, hrají si a pípají. Po dobu minimálně prvních dvou týdnů by se ideální teplota neměla odchylovat více než $\pm 1^{\circ}\text{C}$ od nastavené teploty.

Správná teplota podestýlky je tím nejdůležitějším faktorem, protože její nedostatečná teplota negativně ovlivní zdraví kuřat a jejich vyrovnanost.

Včasné přehřívání haly je důležité a mělo by začít nejméně 48 hodin před naskladněním kuřat, a to dokonce i za teplého počasí. To zajistí, že nejen vzduch, ale i vnitřní část budovy jsou ideálně vyhřáté pro jednodenní kuřata. Teplota podestýlky by měla být alespoň $30 - 32^{\circ}\text{C}$ při naskladnění. Napáječky a doplňkové krmivo by měly být umístěny v místech, kde teplota podestýlky splňuje tento požadavek na teplotu.

Radiační typy topení a prostorové horkovzdušné topení jsou nejčastější systémy používané ve výkrmu brojlerů. Ideální je kombinace těchto dvou zdrojů tepla, protože radiační (sálavé) teplo je vynikající pro dosažení správné teploty podestýlky.

Prostorové horkovzdušné topení snižuje relativní vlhkost vzduchu v hale, jestliže tedy používáme pouze tento typ topení pro počáteční období výkrmu, pak požadovaná teplota vzduchu v hale by měla být $32 - 34^{\circ}\text{C}$. Naproti tomu při kombinaci s radiačním topením stačí teplota $30 - 32^{\circ}\text{C}$.

Ideální vlhkost je $50 - 70\%$, pokud je vlhkost vyšší než doporučená, je vhodné teplotu o $0,5 - 1^{\circ}\text{C}$ snížit, naopak pokud je vlhkost nižší, teplotu je potřebné zvýšit o $0,5 - 1^{\circ}\text{C}$.

Je důležité používat prověřené teploměry a dbát na to, aby ukazovaná teplota odpovídala skutečné teplotě v hale. Pravidelně prováděná kalibrace je nezbytná. Teplotní čidla mají být umístěna ve výšce kuřat. Pokud jsou namontovaná na napájecí lince, budou mít vždy správnou výšku. Velmi rychlou představu o správné teplotě v hale lze získat jednoduchým přiložením běháků kuřat na tvář. Nejsou-li obě nohy pociťovány jako teplé, je teplota podestýlky příliš nízká.

Dobry start kuřat podpoří odolnost proti infekcím a vývoj orgánů a střevní mikroflóry, což jsou předpoklady pro lepší konverzi krmiva, denní přírůstky a uniformitu hejna.

Vyhláška rovněž stanovuje požadavek na maximální vnitřní teplotu, pokud vnější teplota ve stínu překračuje 30°C . Vnitřní teplotu nemá v tomto případě přesáhnout o více než 3°C teplotu vnější. Logicky se tento požadavek nebude vztahovat na jednodenní kuřata, jeho cílem je zabránit přehřátí velkých kuřat v horkém letním období.

Tento požadavek se může dát poněkud příliš zjednodušený, neboť nebere do úvahy součinnost teploty a relativní vlhkosti. Například při venkovní teplotě 31°C by teplota podle tohoto požadavku neměla přesáhnout v hale 34°C . Může však nastat situace, že při vnitřní teplotě 35°C a 50% relativní vlhkosti budou kuřata zcela v pořádku, zatímco při vnitřní teplotě v hale 32°C a 85% relativní vlhkosti může být většina kuřat již mrtvá, i když prostředí požadavek vyhlášky splňuje.

Taková situace může nastat v hale např. při nesprávném používání chladicích systémů. Je to způsobeno tím, že při stoupající relativní vlhkosti stoupá při vysokých teplotách i tzv. index tepelného stresu. Čím vyšší index je, tím více kuřata strádají, dochází ke ztrátě užitkovosti a úhynu vlivem tepelného stresu. Je proto nutné hodnotit tento požadavek vyhlášky se znalostí vztahu relativní vlhkosti a teploty. Pro orientaci je možné vypočítat tepelný stres sečtením hodnoty naměřené teplotu ve stupních Celsia s relativní vlhkostí v $\%$. Výsledek součtu je index tzv. teplotního stresu. Při součtu 97 nebo méně tepelný stres nevzniká. Hodnota 99 je hraniční hodnota pro vznik problémů, při indexu 100 - 102 je snížen příjem krmiva, zvyšuje se spotřeba vody a užitkovost bude negativně ovlivněna. Index 103 - 105 znamená první úhyn a poškození kardiovaskulárního systému, nad 106 nastává pak vysoký úhyn.

Požadavek vyhlášky, aby průměrná relativní vlhkost naměřená v hale hospodářství v průběhu 48 hodin nepřekročila 70% pokud je venkovní teplota nižší než 10°C , je potřeba chápat v podobném duchu, jako požadavek na maximální teplotu. Z hlediska pohody kuřat je samozřejmě venkovní teplota zcela nepodstatná. Tento zdánlivě nelogický požadavek však upozorňuje na skutečnost, že v chladném počasí dochází někdy k omezení ventilace z důvodu zachování potřebné teploty v hale. Nejčastěji k tomu dochází z důvodu špatně řízené ventilace, především minimální, dále z důvodu nedostatečné kapacity topení nebo špatně izolovaných nebo netěsných hal. Při nedostatečné ventilaci dochází pak k hromadění vlhkosti

vzduchu v hale, neboť jedinou možností, jak vlhkost snížit, je výměna dostatečného množství vzduchu, který vlhkost odvede ven z haly.

Podestýlka a napáječky

Vyhláška č. 208/2004 Sb., o minimálních standardech pro ochranu hospodářských zvířat

- podestýlka - přístup k suché a na povrchu kypré podestýlce
- napáječky mají být umístěny a udržovány tak, aby se minimalizovalo rozlití

Kvalita podestýlky ovlivňuje pohodu a zdraví kuřat značnou měrou. Mokrý nekvalitní podestýlka zvyšuje výskyt amoniaku a respiračních onemocnění, rovněž pak způsobuje zvýšený výskyt dermatitid na nášlapné ploše běháků. Dobře řízené prostředí v hale spolu s odpovídající výživou pomáhají udržet podestýlku suchou a kyprou.

Faktory způsobující mokrou podestýlku

- Netěsné napájecí linky, napáječky jsou příliš nízko, nebo tlak vody je příliš vysoký (mimořádně suchá podestýlka pod napáječkami může ale naopak indikovat příliš nízký tlak vody)
- Studený vzduch proudící na podestýlku
- Malá rychlost vzduchu u nasávacích otvorů
- Malé množství celkově vyměněného vzduchu
- Nízká teplota vzduchu v hale
- Výška a typ podestýlky
- Nesprávné použití chladicího systému nebo nesprávné umístění trysek mlžících linek
- Nadbytek soli v krmné směsi
- Nadbytek dusíkatých látek v krmné směsi nebo použití nekvalitních tuků nebo olejů
- Příliš velká hustota zástavu vzhledem k použité technologii na hale
- Infekční onemocnění způsobující enteritidy

Napáječky mají být při zástavu ve výšce očí – později mají kuřata pít s nataženým krkem, nastavení tlaku vody při zástavu kuřat takové, aby se objevila na kapátkové napáječce kapka vody. Kuřata musí mít vždy možnost bez námahy dosáhnout na kapátkové napáječky. Při studeném venkovním vzduchu spojeném s vysokou vzdušnou vlhkostí a rostoucí potřebě kyslíku brojlerů je udržení suché podestýlky obtížné, avšak dosažitelné. Jestliže se ale stav podestýlky zhorší natolik, je někdy nutné podestýlku přistlat. Velmi krátce střižená sláma (2 až 3 cm délky) se může nastlat v relativně tenké vrstvě na mokrá místa. Předcházení mokré podestýlce je však vždy prioritou číslo jedna.

Krmivo

Vyhláška č. 208/2004 Sb., o minimálních standardech pro ochranu hospodářských zvířat

- krmivo dostupné buď nepřetržitě nebo dávkovaně a nesmí jim být odebráno dříve než 12 hodin před předpokládaným časem porážky

Adekvátní množství krmiva a krmného prostoru je velmi důležité již při zástavu a po dobu prvního týdne, aby byl zabezpečen správný příjem krmiva a minimální konkurence mezi kuřaty. Kuřatům je potřebné poskytnout dostatečný krmný prostor použitím papíru, který pokryje alespoň 50 % plochy, která je použita pro první dny života kuřat. Prvních 250 gramů krmiva na kuře se má podávat ve formě drcených granulí pro podporu příjmu krmiva.

Množství krmiva podávaného na papír by mělo být 50 – 65 g na kuře. To slouží k minimalizaci vzájemné konkurence mezi kuřaty, povzbuzuje vytvoření apetitu a podporuje vývoj kostry. U minimálně 95 % kuřat by mělo být následujícího dne po zástavu zjištěno naplnění volátka, obsah volete by měl být na dotek kašovitý. To je známkou toho, že kuřata našla vodu a krmení a přijala je ve správném poměru.

Počet krmítek závisí na hmotnosti, do které jsou kuřata vykrmována. U běžných tubusových krmítek by měl být počet kuřat 60 – 70 na jedno krmítko pro dostatečnou dostupnost krmiva.

Požadavky jednotlivých hybridů na výživu se mohou lišit a je jak z hlediska ekonomiky, tak z hlediska welfare a zdravotního stavu maximálně vhodné tyto požadavky zohlednit při stanovení složení krmných směsí.

Zvýšené hladiny dusíkatých látek a aminokyselin mohou vést ke zvýšeným metabolickým problémům jako defekty kostry a kardiovaskulárním problémům, zatímco jejich nedostatek nebo nevhodný poměr

některých aminokyselin vede ke zhoršení parametrů užitkovosti. Tomu odpovídá důležitost poskytnout hejnu odpovídající krmivo. Je tím možné cíleně ovlivňovat růst a denní přírůstky tak, aby hejno v počáteční fázi rostlo kontrolovaně. Kostře a oběhovému systému je tak dána možnost se zdravě a dostatečně vyvinout.

Pro správný vývoj hejna je nezbytné rozdělit krmení do více fází. Koncentrace dusíkatých látek se od fáze k fázi postupně snižuje, energie naproti tomu roste. Správné rozfázování výživy rovněž podporuje zdraví končetin a kostry, organismus kuřete není přetížený a kuřata také dostávají vzhledem ke svému věku odpovídající množství vitamínů a minerálních látek.

4. Rozpoznání zdraví, onemocnění a poskytování první pomoci kuřatům chovaným na maso

MVDr. Jiří Dousek, Ph.D. (Státní veterinární správa ČR)

Zdravotní stav v chovu kuřat je třeba posuzovat ve vztahu k fyziologickým podmínkám a biologickým nárokům kuřat, zejména se zřetelem k jejich vývojovému stadiu, podmínkám ustájení a výživy. Při zkoumání příčin zhoršeného zdravotního stavu, případně onemocnění je třeba přihlížet k úrovni zajištění péče o chovaná kuřata, zabezpečení plnohodnotné výživy, dodržování protinákazových a preventivních opatření i ke specifickým genetickým poměrům u jednotlivých hybridů.

Vývoj zárodku ptáků probíhá mimo tělo matky. Vejce je plnohodnotným biologickým prostředím, které zabezpečuje, že se kuřata po vylíhnutí poměrně v krátké době sama pohybují, sama přijímají potravu a vodu a rychle rostou. Protože přijímají vodu v poměrně malých dávkách, je nezbytné, aby k ní měla trvalý přístup. Vzhledem k nižší orientační schopnosti kuřat je také nezbytné zajistit bezproblémový přístup ke krmivu. Kuřata, která jsou v prvním stadiu života na těle opatřena chmýřím, jsou zejména v tomto stadiu, ale i při dalším svém vývoji citlivá na vnější podmínky, které mohou ovlivnit jejich zdravotní stav. Nevyrovnané podmínky prostředí mohou ovlivnit zdravotní stav a zeslabit odolnost proti nemocem. V takových podmínkách zaostávají kuřata ve vývinu a dochází k nevyrovnanému vzrůstu a rozdílu ve hmotnosti jedinců hejna.

Podle platných předpisů je stanoveno, že chovatel kuřat chovaných na maso musí **provádět kontrolu stavu hejna minimálně 2x denně**. Zvláštní pozornost musí být věnována znakům, které svědčí o snížené úrovni pohody zvířat nebo zdraví zvířat.

Hejno se musí zevrubně prohlédnout pokud možno s jeho vyrušováním pouze v takové míře, jaká je nezbytná pro monitorování tělesné kondice kuřat. Pro tento účel musí být k dispozici dostatečně silný zdroj světla, aby bylo možné zkontrolovat celý ustájovací prostor a byl při tom zřetelně vidět každý jedinec. Prohlídky se provádí nezávisle na technických zařízeních automatického dozoru a alarmních systémů. Při prohlídce je třeba vzít v úvahu celkovou úroveň sociálního chování kuřat v hejnu s tím, že zdraví jedinci vykazují aktivitu a normální vzory chování (např. aktivní příjem krmiva a vody; normální chůze, popelení a protřepávání křídel; klidné nenamáhavé dýchání; energické pohyby při vyrušení) a hlasové projevy odpovídající věku, plemeni nebo kategorii, mají jasné lesklé oko, nezměněný postoj, čistou zdravou kůži, kvalitní opeření, dobře utvářené běháky a končetiny. Je-li to možné, ptáci by se měli při prohlídce pro kontrolu přinutit k pohybu.

Individuálně se vyšetřují jedinci, u nichž se to na základě povšechné prohlídky jeví jako nezbytné. Zvláštní pozornost věnuje tělesné kondici, pohybům, dýchání; stavu opeření, očí, kůže, zobáku, končetin, běháků, drápů, hřebínku a lalůček, kloace a kvalitě trusu; pozornost se také věnuje výskytu ektoparazitů. Jedincům vážně zraněným, nemocným se zjevnými příznaky zdravotních potíží (např. se závažnými obtížemi při chůzi, se závažnými případy patologického obsahu tekutin v tělní dutině nebo závažnými znetvořeními), kteří pravděpodobně trpí, se musí věnovat zvýšená péče. **Pokud je to nutné, je ošetřit, oddělit od hejna, umístit do zvláštních pro tento účel sloužících ustájovacích prostor nebo je usmrtit v souladu s podmínkami předpisů na ochranu zvířat a veterinárních předpisů** (viz kapitola 5. „metody usmrcování drůbeže“). Poskytování první pomoci ptákům v hejnu také spočívá zejména v jejich případném vyproštění, pokud podmínky z jakýchkoliv důvodů omezují jejich pohyb. Podle situace je možné u kuřat, kde se předpokládá dehydratace nebo vyhladovění přiblížit ke zdroji vody nebo krmivy. Při vzniku poranění je možné provést vyčištění a dezinfekci rány. V chovech kuřat je třeba soustředit se zejména na prevenci těchto stavů a podle možnosti jim předcházet.

Předpisy stanovenou nedílnou součástí prohlídky je sledování kvality mikroklimatu a bezproblémové činnosti technologických systémů (zásobení krmivem a kontrola napájecího systému; ověření činnosti osvětlení a větrání včetně alarmních systémů). Pozornost je třeba v hale věnovat rizikovým místům, kde by se případně mohla kuřata zranit, nebo kdy by mohlo případně dojít k jejich ohrožení (např. možnost poranění, omezení pohybu až riziko udušení vlivem poruch nebo poškození technologie). Tam, kde je život kuřat chovaných na maso závislý na činnosti technologických zařízení (bezokenní haly, větrání atd.) musí být provedena kontrola alarmních systémů a zajištění praktické činnosti odpovědných pracovníků při jejich spuštění.

Ze zdravotního hlediska jsou proti klecovým chovům chovy v halách chovy na hluboké podestýlce v určité nevýhodě. Na omezené ploše je nahromaděn velký počet ptáků, mikroklima prostředí a přenos nálezů kontaktem může negativně ovlivnit stav podestýlky a trusu, který po celou dobu zástavu zůstává v hale. Ve správně založené a náležitě ošetřované podestýlce sice dochází vlivem fyzikálních a biochemických procesů k devitalizaci a destrukci některých vajících parazitů i bakterií, přesto je zde zvýšeno nebezpečí nákazy a výskytu invazí parazitů a to zejména v letním období. **Zdravotní stav kuřat je možné pozitivně ovlivnit i dodržováním všech zásad preventivních veterinárních opatření; kontrolováním přístupem cizích osob do haly, prováděním průběžné dezinfekce, deratizace a realizací dalších preventivních opatření včetně stanovené a kontrolované medikace krmiv a prováděním preventivní vakcinace.** Součástí kontroly zdravotního stavu a prevence onemocnění je i kontrolní laboratorní vyšetřování zdravotní nezávadnosti a kvality krmiv, kontrola zdravotní nezávadnosti kvality napájecí vody, preventivní kontrolní bakteriologické nebo parazitologické vyšetřování vzorků trusu, komplexní laboratorní vyšetřování uhynulých kuřat, případně kontrola imunitního stavu hejna vyšetřováním vzorků krve. **Nedílnou součástí vyspělé úrovně chovu je kontrola mikroklimatu prostředí haly se sledováním teploty, relativní vlhkosti a koncentrace škodlivých plynů** (zejména NH_3 a CO_2). K tomuto souboru přistoupí podle platných předpisů i vyhodnocování jatečných nálezů porážených kuřat. Vedení a následné vyhodnocování dokumentace o uvedených šetřeních může mít praktický dosah pro předcházení negativních jevů v chovu a tím i dopad na jeho rentabilitu.

Zkušený ošetřovatel je schopen při respektování uvedených skutečností při popsaném způsobu komplexní kontroly, jejíž součástí je pravidelná kontrola kuřat v hale rozpoznat stav hejna a včas realizovat nezbytná opatření. Pokud kuřata zjevně nejsou v dobrém zdravotním stavu nebo vykazují zřejmé příznaky poruch chování, musí chovatel neprodleně přijmout opatření ke zjištění příčiny a jejího odstranění. Pokud nejsou opatření přijatá chovatelem účinná, je třeba konzultovat problém s veterinárním lékařem nebo s dalšími specialisty podle vyvolávajících faktorů. Zjistí-li se, že příčinou závady prostředí v produkční jednotce je faktor, jehož nápravu nelze provést okamžitě a není-li bezprostředně ohroženo zdraví a život kuřat, je třeba situaci řešit po vyskladnění ustájovacích prostor před jejich dalším osazením novým hejnem.

5. Péče o kuřata chovaná na maso při jejich chytání, nakládání, přepravě, porážení a v mimořádných situacích

MVDr. Jiří Dousek, Ph.D. (Státní veterinární správa ČR)

Manipulace s drůbeží před a při přemístění, před porážkou nebo jiným způsobem usmrcení

Obecné zásady

- Osoby, které se věnují činnosti, jako je odchyt a nakládka kuřat chovaných na maso (dále jen „kuřat“), jejich přeprava, znehybnění, omráčení, porážka nebo jiný způsob usmrcení, musí mít bezpodmínečně potřebné znalosti a schopnosti, aby uvedené činnosti mohly provádět šetrným a účinným způsobem; **během přehánění, chytání, znehybnění, omráčení, porážky nebo usmrcení, musí být zvířata, včetně ptáků, ušetřena veškerého vzrušení, bolesti nebo utrpení, kterému se lze vyhnout.** Provozovatel je povinen o odborné způsobilosti těchto osob vést stanovenou dokumentaci, uchovávat ji po dobu 3 let a na vyžádání ji předložit kontrolním orgánům.
- Prostředky pro odchyt a přemísťování drůbeže, dále dopravní prostředky pro její přepravu, nástroje, zařízení ke znehybnění, vybavení a zařízení sloužící k omračování **musí být koncipovány, sestrojeny, udržovány a používány tak, aby nedocházelo k utrpení ptáků** a zejména, aby k omráčení nebo usmrcení docházelo rychle a účinně, v souladu s ustanoveními právních předpisů.
- V místě porážky nebo jiného způsobu usmrcení musí být vhodné vybavení a musejí být uloženy vhodné náhradní nástroje tak, aby mohly být v naléhavém případě použity.
- Provozovatel porážky nebo jiného způsobu usmrcení je povinen vyhradit a vybavit pro tyto činnosti příslušný prostor, zajistit údržbu a pravidelné kontroly nástrojů, materiálu, vybavení a zařízení sloužícího k fixaci, omračování a vykrvování drůbeže, včetně provádění průběžné mechanické očištění, dezinfekce a neškodné likvidace odpadů živočišného původu, případně těl mrtvé drůbeže. Dokumenty o výsledcích prováděné kontroly je povinen uchovávat po dobu 3 let a na vyžádání je předložit příslušnému orgánu ochrany zvířat.

Odchyt, vyskladnění a nakládka kuřat

Odchyt drůbeže, vyskladnění hal a nakládání kuřat patří z pohledu ochrany zvířat před utrpením mezi nejsložitější situace v chovu. Provádění této činnosti nekvalifikovaným způsobem může vést ke značnému negativnímu působení stresových vlivů, poranění drůbeže a v extrémních případech k jejímu úhynu, nejčastěji udušením. Je přirozené, že tím dochází k utrpení drůbeže a současně mohou vznikat chovateli ekonomické ztráty. Zajištění podmínek pohody ptáků má podstatný vliv i pro kvalitu výsledné suroviny a její jakostní znaky (např. zrání masa). To také zdůvodňuje, zajištění dobrých podmínek pohody ptáků pro odchytávanou drůbež, což se pozitivně projeví i na výsledném ekonomickém efektu. Některé firmy mají pro tuto činnost speciálně vyškolené pracovníky, případně zvláštní technické vybavení („chytací kombajny“).

- Za správnou organizaci a provedení nakládky je podle předpisů odpovědný chovatel, který je také povinen před jejím zahájením projednat s dopravcem a odběratelem způsob přepravy a termín nakládky a převzetí zásilky drůbeže.
- Při odchytu, vyskladnění hal a nakládání na dopravní prostředky musí být respektovány rozdíly v hmotnosti drůbeže a technologie jejího chovu. V halových chovech je u velkých hejn na volné ploše riziko udušení, po útěku chytané drůbeže do rohů hal apod.
- Pro jednotlivé chovatelské technologie a duhy drůbeže při respektování podmínek přepravy a systému předporážkové manipulace na drůbežích jatkách je možné zobecnit
  - připravovanou činnost musí chovatel předem organizačně dobře zabezpečit, vyloučit zbytečné časové prodlevy (správně organizovat nástup pracovníků a příjezd dopravního prostředku), připravit nezbytné technické vybavení (přepážky, osvětlení, případně sítě, vyskladňovací plošiny a vozíky; apod.), k zabezpečení péče o ochranu a pohodu ptáků; Je třeba respektovat, že délka doby přepravy se podle předpisů počítá zahájením nakládky prvního kuřete.

Příprava na vyskladnění obvykle začíná vyláčením drůbeže, které by z důvodů ochrany drůbeže před zbytečným hladověním, včetně doby potřebné pro jízdu dopravního prostředku na jatky a předporážkovou přípravu však nemělo trvat déle než 12 hodin; vždy je třeba respektovat a minimalizovat negativní vlivy klimatických podmínek na ptáky,

- osoby, které budou manipulaci s drůbeží provádět, je třeba vhodně a včas vybrat, poučit je o manipulaci s kuřaty a vybavení k odchytu jim předem prakticky předvést. Jejich činnosti operativně organizovat; při příznivé souhře těchto skutečností je možné za hodinu vyskladnit z haly např. 1000 – 1500 jatečných kuřat,
- kuřata by při odchytu, vyskladňování a nakládce neměla být stresována zbytečným hlukem,
- důležité je snížení intenzity osvětlení, případně použití modrého světla; při snížené intenzitě světla se drůbež méně pohybuje a snižuje se tak i riziko stresu,
- v hale se doporučuje přenosnými přepážkami rozdělit hejno na menší části, aby se zabránilo shlukování a případnému udušení drůbeže,
- kuřata by měla být při odchytu co nejdříve bezpečně uchopena za obě končetiny, přenášena hlavou dolů a vkládána do přepravních kontejnerů; je nutné je přenášet jen za oba běháky a v počtu nejvýše tří kusů v jedné ruce pracovníka, těžší kusy by měly být přenášeny po jednom, s podepřením rukou v oblasti hrudní kosti; při přenášení se má poloha s hlavou dolů omezit jen na nejnужnější dobu, přepravní kontejnery by proto neměly být příliš vzdáleny od místa, kde je pták chycen,
- **je zakázáno, aby osoby manipulující s drůbeží ji poháněly nohama, kopaly ji nebo ji chytaly tak, že ji poraní, vytrhnou jí peří nebo jí jinak způsobí nepřiměřenou bolest. Stejně tak je zakázáno nosit kuřata uchopením za krk nebo hlavu,**
- přepravní kontejnery musí mít dostatečně velké vkládací otvory, vkládání drůbeže musí být šetrné; mělo by se zabránit útěku a tím i stresu z následného chytání,
- maximální počet kusů o určité hmotnosti je vázán na plochu v kontejneru, a je stanoven předpisem (viz následující tabulka); nižší počet ptáků by měl být do kontejneru umístěn ve vztahu ke klimatickým podmínkám období přepravy (např. v létě riziko přehřátí), délce trvání přepravy dalším vlivům, které by mohly ovlivnit zdraví a pohodu drůbeže.

Tabulka

Koncentrace použitelné pro přepravu drůbeže v kontejnerech	
Musí být zajištěna tato minimální plocha:	
Kategorie	Plocha v cm ²
Jednodenní kuřata	21 – 25 na 1 kuře
Drůbež vyjma jednodenní kuřata: hmotnost v kg	Plocha v cm ² na 1 kg
< 1,6	180 – 200
1,6 až < 3	160
3 až < 5	115
> 5	105

Uvedené hodnoty se mohou měnit v závislosti nejen na hmotnosti a vzrůstu, ale i na tělesném stavu, povětrnostních podmínkách a předpokládané délce trvání cesty.

Použití mechanických zařízení pro nakládku

Mimo popsaného systému ruční manipulace s drůbeží se využívají i různé mechanizmy („chytací kombajny“), které např. prostřednictvím rotujících se měkkých válcovitých „kartáčů“, posunují drůbež na dopravník a do kontejneru. K nahánění, usměrňování a pohánění zvířat mohou být používány jen vybavení a nástroje určené k tomuto účelu, které drůbež nepoškozují a nepůsobí jí nadměrné utrpení.

Obsluha takového stroje se musí seznámit s technologickým postupem stanoveným pro jeho provoz

výrobce, seznámit s ním osoby, které budou vykonávat souvisejícím činnosti tak, aby byla zabezpečena bezpečnost práce a ochrana drůbeže před zbytečným utrpením.

Vybavení pro nakládku, přepravu a vykládku drůbeže v kontejnerech

Kontejnerem se rozumí dopravní klec, box, bedna nebo jiná pevná konstrukce, která se používá pro přepravu zvířat a která není pojízdným dopravním prostředkem

Kontejnery musí být řádně označeny tak, aby s přepravovanými kuřaty nebylo manipulováno hlavou dolů. Konstrukčně musí být zabráněno tomu, aby jedinci příslušného druhu drůbeže mohli z kontejnerů vystrkovat hlavy nebo končetiny. Pokud jsou kontejnery přepravovány naskládané na sobě nebo vedle sebe nesmí to bránit větrání a přístupu čerstvého vzduchu ke drůbeži v nich a musí být bezpečně zabezpečeny proti pádu. Kontejnery musí být pro takovýto způsob přepravy konstruovány a kontrolovány tak, aby bylo zabráněno znečišťování prostorů v nižších patrech nebo aby tekutiny a výkaly vytékaly z vozidla. Rovněž nakládka nebo vykládka kontejnerů musí probíhat ve vodorovné poloze za účelem omezení zbytečného pohybu drůbeže a jejímu stresu, ale i zamezení důvodů vytékání tekutin nebo vypadávání výkalů apod.

Kontejnery musí být před každým použitím mechanicky vyčištěny a účinně dezinfikovány.

Odesílatel je povinen pro nakládku kuřat v kontejnerech a příjemce pro jejich vykládku zajistit, aby byla používána zařízení jako můstky, rampy, přepravníky nebo lávky (dále jen „nakládací zařízení“), která odpovídají požadavkům předpisů (viz nařízení Rady EU: 1/2005/EU).

V moderních přepravních technologiích se využívá přeprava kontejnerů na paletách přemisťovaných pomocí manipulačních vozíků, která tím že snižuje počet manipulačních operací, snižují se nároky na ruční práci, zlepšuje i podmínky welfare. Pokud jsou používány motorové zdvižné vozíky, musí obsluha splňovat stanovenou kvalifikaci.

Přeprava jatečné drůbeže

Pojmy:

- **přeprava** – se rozumí přesun zvířat prováděný jedním nebo více dopravními prostředky a související činnosti včetně nakládky, vykládky, překládky a odpočinku, dokud není ukončena vykládka zvířat na místě určení,
- **dopravce** – se rozumí fyzická nebo právnická osoba, která přepravuje zvířata na svůj vlastní účet nebo účet třetí osoby.

Obecné podmínky při přepravě kuřat

Obecné podmínky při přepravě kuřat musí zaručit, že:

- nedojde ke zranění nebo zbytečnému utrpení kuřat, byla učiněna opatření k minimalizaci délky trvání cesty,
- jsou uspokojeny potřeby kuřat,
- kuřata jsou způsobilá pro přepravu,
- dopravní prostředky jsou navrženy, konstruovány, udržovány a provozovány tak, aby se předešlo utrpení a byla zabezpečena bezpečnost kuřat; přepravovaná kuřata jsou chráněna před extrémními klimatickými vlivy (přehřátí, promrznutí apod.)
- zařízení k nakládce a vykládce jsou navržena, konstruována, udržována a provozována tak, aby se předešlo zranění a utrpení kuřat (např. přepravníky pro přepravu kontejnerů mají boční ochranné zábrany zabraňující pádu kontejneru),
- osoby, které přepravu a činnosti s ní spojené provádějí, byly poučeny a mají požadovanou kvalifikaci,
- zásilka je doprovázena stanovenou veterinární dokumentací a evidenční dokumentací (s označením hejna původu kuřat, dokumentací o denní a celkové úmrtnosti) a dokumentací požadovanou pro osoby zajišťující přepravu, a dopravní prostředky (viz přílohy 1- 11).

Komerční přeprava drůbeže v ES se jednotně řídí nařízením Rady č. 1/2005/EU o ochraně zvířat během přepravy a činnostech s tím souvisejících., podle následujících podmínek:

1. Při vzdálenosti přepravy menší než 65 km

- Osoby, které provádějí činnosti spojené s přepravou drůbeže, musí být poučeny chovatelem, o biologických vlastnostech, nárocích a potřebách daného druhu ptáků tak, aby tyto manipulace s nimi i přeprava byly prováděny kvalifikovaným způsobem.
- **Drůbež lze přepravovat pouze v dopravních prostředcích; považují se za ně vozidla a přepravní klece a bedny, přepravky apod. (dále jen „kontejnery“), které jsou konstruovány tak, aby technicky zabezpečily pohodu drůbeže, minimalizovaly možnost jejich zranění při přepravě, umožňovaly pravidelnou kontrolu stavu drůbeže a jejich pohody, splňovaly technické požadavky (např. pevnost dna a stěn) a měly vybavení, které splňuje požadavky na welfare.**
- Dopravní prostředky **musí být vybaveny zdrojem světla**, včetně světla mobilního, který umožní kontrolu zvířat nebo péči o ně,
- Dopravní prostředky **musí chránit drůbež před nepříznivým počasím** a výraznými rozdíly v klimatických podmínkách (úžeh, omrznutí apod.).
- Dopravní prostředky **musí být čistitelné a dezinfikovatelné**; vždy před zahájením přepravy dané zásilky vyčištěné a dezinfikované.
- Dopravní prostředky **musí se zamezit úniku a vypadnutí drůbeže z nich**.
- Podle druhu drůbeže chovatel, nebo jím stanovená osoba, která přepravu drůbeže zajišťuje, **zajistí dostatek prostoru** k tomu, aby ptáci v kontejnerech při přepravě mohli zaujmout jedinci daného druhu odpovídající přirozený postoj a měli prostor pro ležení. Pokud jsou umístěny kontejnery na sebe, musí být přijata opatření, aby se předešlo padání výkalů na zvířata umístěná dole, byla zajištěna stabilita, nebylo omezeno větrání.
- Spolu se zásilkou drůbeže nesmí být přepravováno zboží a předměty, které by mohly vyvolat dráždění drůbeže, požár apod.

2. Při vzdálenosti přepravy větší než 65km s trváním do 8 hodin (Typ 1)

Osoba, která tuto dopravu drůbeže provádí nebo organizačně komerční přepravu zvířat (včetně drůbeže) zajišťuje musí podat příslušné krajské veterinární Státní veterinární správy (dále jen „KVS“) žádost (Příloha č.3) a splňovat podmínky uvedené v bodu 1 a dále musí mít platné „**POVOLENÍ DOPRAVCE – typ 1 podle čl. 10 odst. 1 nařízení Rady ES č.1/2005**“ (viz příloha 4)

- a musí být příslušným způsobem evidována příslušnou KVS (viz www.svscr.cz – schválené subjekty – „dopravci zvířat“).

Každou zásilku musí doprovázet kvalifikovaná osoba, která je držitelem platného „**OSVĚDČENÍ O ZPŮSOBILOSTI ŘIDIČE A PRŮVODCE podle Čl. 17 odst. 2 nařízení Rady EU č.1/2005**“ (viz Příloha 6; dále jen „průvodce“), stejně tak osoba pověřená provozovatelem organizovat přepravu zvířat a činnosti s tím spojené (dále jen “organizátor“) musí mít uvedené osvědčení.

- Průvodce nemusí doprovázet zásilky pokud:
  - drůbež je přepravována v kontejnerech obsahujících dostatek vody, krmiva (v zásobnících, které se nemohou převrátit) pro dvojnásobek očekávaného trvání cesty,
  - jedná se o kuřata ve stáří do 72 hodin přepravována v kontejnerech,
  - řidič vykonává funkci průvodce,
- **Dopravní prostředky (při vzdálenosti přepravy větší než 65km s trváním do 8 hodin)** – vozidla pro silniční přepravu musí splňovat již uvedené požadavky (viz přeprava do 65 km) musí splňovat nároky na dopravní prostředky uvedené v odstavci 1 a dále:
  - Pro zabezpečení drůbeže před nepříznivým počasím a výraznými rozdíly v klimatických podmínkách vozidla mají mít izolovanou střechu světlé barvy, mít pevné nebo plachtami pokryté stěny tak, aby bylo umožněno účinné větrání ložné plochy. Větrání a objem vzduchu v dopravních prostřed-

cích musí odpovídat podmínkám přepravy a být přiměřený druhu a počtu přepravovaných ptáků.
- musí být zajištěn dostatek prostoru, proudění vzduchu na všech podlažích naložených kontejnerů
Silniční vozidla mají přepravující zvířata včetně drůbeže, musí být označena nápisem „TRANSPORT ŽIVÝCH ZVÍŘAT“ a doporučeným symbolem (velikost minimálně A4)

3. Při trvání přepravy nad 8 hodin (Typ2)

Osoba, která tuto dopravu drůbeže provádí nebo organizačně komerční přepravu zvířat zajišťuje musí podat KVS žádost (Příloha 3) a splňovat podmínky uvedené v bodu 1 a 2 s tím že musí mít platné „**POVOLENÍ DOPRAVCE – Typ 2 podle čl. 11 odst. 1 nařízení Rady ES č.1/2005**“ (viz Příloha 5) a musí být příslušným způsobem evidována (viz www.svscr.cz – „schválené subjekty“ – „dopravci zvířat“).

Dopravní prostředky – vozidla pro silniční přepravu musí splňovat již uvedené požadavky (viz typ 1) být schválené a evidované a musí o tom mít **OSVĚDČENÍ O SCHVÁLENÍ SILNIČNÍHO DOPRAVNÍHO PROSTŘEDKU pro dlouhotrvající cesty podle Čl. 18 odst. 2 nařízení Rady EU č. 1/2005**“ (viz Příloha č. 7) s **povolením přepravy drůbeže**, a musí splňovat nároky na dopravní prostředky uvedené v odstavci 1, 2 a dále:

- **Větrání vozidla musí mít samostatný zdroj energie, tak aby účinná ventilace přepravních prostor byla zajištěně po dobu minimálně 4 hodin i při vypnutí nebo nefunkčnosti motoru vozidla.** Musí být zajištěno přizpůsobení jízdy, seřazování souprav a provádění další přepravy tak, aby se zabránilo jejich nadměrným otřesům nebo naklánění.
- Při dlouhodobé přepravě musí být umožněno podat ptákům ve stanovených intervalech vodu, a případně vhodné krmivo.

Chovatel nebo organizátor v součinnosti s dopravcem dále zajistí, aby při přepravě drůbeže byly dodržovány stanovené přepravní doby a minimální intervaly k napájení a ke krmení přepravované drůbeže to je po 14 hodinách cesty, kdy má být poskytnut odpočinek v délce nejméně 1 hodiny, zejména pro napojení a nakrmení; po této přestávce může přeprava pokračovat po dobu dalších 14 hodin; toto ustanovení neplatí pro mláďata drůbeže, která mohou být přepravována bez napojení a nakrmení, pokud je cesta ukončena do 72 hodin po jejich vylíhnutí. Je-li to v zájmu přepravovaných ptáků, může být přepravní doba prodloužena o 2 hodiny, přičemž se bere v úvahu zejména blízkost místa určení.

Zejména při dlouhodobých cestách pokud by pták během přepravy onemocněl (v praxi se u drůbeže uvažuje o hromadných příznacích onemocnění, které se doporučuje neprodleně konzultovat s veterinár-

ním lékařem) nebo byl zraněn (obvykle u zásilek jednotlivých ptáků), průvodce mu poskytne nebo zajistí poskytnutí první pomoci; vyžaduje-li to zdravotní stav ptáka, zajistí jeho řádné veterinární ošetření. V případě nutnosti; vyžadují-li to okolnosti, a za účelem zabránění bolesti nebo utrpení může průvodce, v souladu se zvláštními právními předpisy, drůbež nutně porazit nebo nechat utratit.

Z přepravy je vyloučena a je zakázáno přepravovat nemocnou nebo zraněnou drůbež. Toto ustanovení neplatí pro přepravu k ošetření veterinárním lékařem, nebo je-li přeprava jinak nutná k zamezení dalších bolestí, utrpení nebo škod, na pokyn veterinárního lékaře k diagnostickým účelům, přepravovaných pro pokusné účely pokud je to cílem stanoveným ve schváleném projektu pokusu s využitím zvířat.

Ptáci nebo kontejnery s nimi nesmějí být v dopravních prostředcích přepravováni společně s věcmi, které by mohly nepříznivě ovlivnit jejich pohodu nebo by jim mohly způsobit poškození zdraví nebo utrpení; těmito přepravovanými věcmi se rozumí zejména látky hořlavé nebo dráždivé.

Ptáci nebo kontejnery s nimi nesmí být umístěny v prostorech dopravních prostředků, do nichž mají přístup neoprávněné osoby. Průvodce zásilky drůbeže je povinen zajistit, aby během manipulace s kontejnery nedocházelo k jejich strkání, házení, svrhávání, nárazům, převracení nebo shazování.

Organizátor přepravy je v součinnosti s dopravcem povinen zabezpečit, aby drůbež byla přepravována nejkratší cestou a bez zbytečného zdržování tak, aby **doba trvání přepravy byla omezena na minimum** a zvířata byla přepravována do místa určení bez zbytečných odkladů. Cesta má být organizována tak, aby bylo vyloučeno negativní působení extrémních vlivů klimatu.

Pokud předpokládaná doba přepravy zvířat přesáhne 8 hodin, je organizátor cesty povinen použít k přepravě pouze silniční vozidlo, které bylo pro přepravu drůbeže schváleno příslušným orgánem ochrany zvířat a má o tom stanovené osvědčení "Typ 2". Organizátor cesty v součinnosti s dopravcem povinen v takovém případě vyhotovit podle stanovené metodiky přepravní plán cesty a napsat je do „**Knihy jízd**“ jejíž vzor uvádí nařízení 1/2005/EU (viz příloha č. 9). Je třeba doplnit, že se jedná o speciální doklad související s přepravou zvířat, nikoliv provozní doklad o provozu silničního vozidla stanovený předpisy o dopravě.

Při zpracování plánu cesty je třeba přihlídnout k délce přepravy, ročnímu období, předpokládané povětrnostní situaci, době trvání přepravy a k místům zastávek. V plánu cesty musí být vyznačena jen místa zastávek schválená příslušným orgánem veterinární správy. Odesílatel nebo průvodce je povinen zajistit, aby zastavení v nich bylo včas oznámeno místně příslušnému orgánu veterinární správy, který kontroluje, zda zvířata jsou schopna pokračovat v přepravě a potvrzuje to v příslušné části knihy jízd.

Odesílatel je povinen oznámit, a nejpozději do 48 hodin předložit knihu jízd příslušnému orgánu veterinární správy (KVS) tak, aby tento orgán mohl vystavit dokumenty stanovené veterinárními předpisy a následně jejich označení vyznačit v plánu cesty.

Platná kniha jízd musí být potvrzen příslušným orgánem veterinární správy (KVS) v místě odjezdu. Kniha jízd je během přepravy součástí dokumentů stanovených zvláštními právními předpisy a musí v něm být uvedena všechna místa zastávek a překládek po celou dobu trvání cesty.

Dopravce je povinen uchovávat po dobu 3 let kopii Knihy jízd, aby mohla být v případě potřeby a na požádání předložena příslušnému orgánu ochrany zvířat ke kontrole.

O provozu každého silničního vozidla, kterým se přepravují zvířata, dopravce vede „Rejstřík vozidla“ (vzor viz Příloha č. 2), ve kterém eviduje datum přepravy, adresu místa nakládky a vykládky zvířat, jejich druh a počet, jméno průvodce zásilky a datum, čas a místo provádění dezinfekce dopravního prostředku (silniční vozidlo, kontejnery apod.).

Pro, potřeby vnitrostátní i mezinárodní kontroly je vedena na webových stránkách příslušného národního úřadu evidence dopravců schválených pro přepravu daného druhu zvířat v době trvání do 8 hodin (seznam Typ 1) a dopravců schválených pro přepravu daného druhu zvířat v době trvání nad 8 hodin (seznam Typ 2) a dopravních prostředků určených pro tuto dopravu.

Při mezinárodním obchodě v rámci členských států ES musí dopravce požádat příslušný orgán veterinární správy (v ČR KVS) o zpracování dokumentu v systému TRACES (viz Příloha. č. 11). Tento dokument je součástí veterinární dokumentace doprovázející zásilku při přepravě v rámci obchodování ES a obdobný dokument je vystavován při mezinárodní přepravě do třetích zemí.

Kontrola provozovatelem - chovatelem při manipulaci s kuřaty před a při přemístění

Provozovatel nebo jím pověřená osoba

Před a při nakládce výkrmových kuřat

- provádí pravidelnou kontrolu a po proškolení osob aktualizaci dokumentace vedené o odborné způsobilosti osob podílejících se na odchytu a nakládce kuřat,
- musí se ujistit o způsobilosti, schopnostech a odborných znalostech všech osob provádějících odchyt, přemístování drůbeže; zajistí, aby osoby odpovědné za kontrolu při jejich odchytu a přepravě prováděly kontroly při této činnosti s cílem zajistit, aby u kuřat nedocházelo k zbytečnému utrpení
- ověří, zda manipulační prostory a jejich vybavení, nástroje, a jiné vybavení sloužící k manipulaci s kuřaty odpovídají výše uvedeným zásadám, a pravidelně kontroluje, zda jsou dodržovány stanovené technologické zásady a časové intervaly,
- v případě zjištění závad ve výše uvedených postupech provozovatel zařízení pro chov kuřat nebo jím pověřená osoba zajistí jejich neodkladné odstranění, do té doby manipulaci s kuřaty zastaví.

Před přepravou a při ní

- musí se ujistit o způsobilosti, schopnostech a odborných znalostech osob provádějících přepravu drůbeže, zabezpečit a zkontrolovat podle doby trvání přepravy příslušný dopravní prostředek; při jízdách nad vzdálenost 65 km doprovázení zásilky průvodcem s odpovídající kvalifikací a vybavení zásilky příslušnou doprovodnou dokumentací.
- ověří, zda vozidlo bylo před přepravou drůbeže vyčištěno a dezinfikováno, kontroluje „Rejstřík vozidla“,
- ověří, zda kontejnery a prostory vozidel a jejich vybavení odpovídají zásadám předpisů (při přepravě do vzdálenosti 65 km vyhl. č. 4/2009 Sb., při přepravě delší viz nařízení Rady EU 1/2005/EU) .
- při cestě nad 65 km zajistí schválení příslušné dokumentace pro přepravu zásilky na KVS a její předání a archivaci (minimálně 3 roky) podle stanovených podmínek. Tuto dokumentaci poskytne na vyžádání orgánu ochrany zvířat ke kontrole.

Dozor orgánu ochrany zvířat

- **Inspektoři příslušného dozorového orgánu ochrany zvířat KVS, mají podle platných předpisů zajištěn volný přístup do všech částí provozu chovu kuřat chovaných na maso, aby se mohli ujistit o dodržování stanovených podmínek.** Inspekce a kontroly mohou být uskutečňovány i během kontrol prováděných za jinými účely, například při kontrole veterinárně hygienických poměrů, vedení evidence v chovu apod.
- **Inspektoři příslušného dozorového orgánu ochrany zvířat (v ČR KVS, v zahraničí např. policie nebo určeného úřadu), mají podle platných předpisů zajištěn volný přístup do všech částí dopravního prostředku sloužících přepravě zvířat, aby se mohl ujistit o dodržování stanovených podmínek.** V souladu s právními předpisy ES dozírají, zda jsou dodržovány požadavky stanovené v předpisech tím, že provádí kontrolu dopravních prostředků a v nich přepravované drůbeže v místech odjezdu, zastávek, překládky a při příjezdu na místo určení, údajů ve veterinárním osvědčení a ostatních průvodních dokladech, které zásilku zvířat doprovázejí, potvrzení o stanovené kvalifikaci osob provádějících zásilku zvířat.
- **Zjistí-li uvedený příslušný orgán dozoru v průběhu přepravy, že nejsou nebo nebyla dodržena ustanovení předpisů, provede o kontrolním zjištění zápis a požádá dopravce nebo průvodce, aby provedl zákrok,** který příslušný orgán dozoru pokládá za nezbytný k zajištění pohody přepravovaných zvířat. **Jestliže dopravce nebo průvodce nesplní pokyny příslušného orgánu dozoru, nechá tento orgán uložená opatření provést na náklady dopravce.**

Porážení drůbeže

Nově vstoupilo dne 14. 10. 2009 v platnost **nařízení Rady EU č. 1099/2009/EU o ochraně zvířat při usmrcování** (dále jen „Nařízení 1099/2009/EU“), které se použije od 1. 1. 2013. Toto nařízení stanoví pravidla pro usmrcování zvířat chovaných nebo držných pro produkci potravin, vlny, kůže, kožešin nebo jiných produktů, jakož i pro usmrcování zvířat za účelem depopulace a pro související úkony. Ustanovení nařízení se však nevztahují, mimo jiné např. na usmrcování drůbeže, králíků a zajíců, které poráží jejich majitel mimo prostory jatek pro svou soukromou domácí spotřebu. Je třeba upozornit, že proto jsou současné některé podmínky ochrany zvířat při porážení a jiných způsobech usmrcování jsou nadále upraveny v „Druhé části“ zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon OZT“ a specifikovány ve vyhlášce č. 382/2004 Sb., o ochraně hospodářských zvířat při porážení, utrácení nebo jiném usmrcování, ve znění vyhlášky č. 424/2005 Sb.

Manipulace před porážkou jatečné drůbeže

Je třeba zopakovat, že **konstrukce, zařízení a vybavení jatek a jejich provoz musí poskytovat možnost ušetřit zvířata veškerého vzrušení, bolesti a utrpení, kterému se lze vyhnout**. Zvířata musí být co nejdříve, po příjezdu na jatky vyložena. Obvykle po příjezdu zásilky s drůbeží se v tomto časovém termínu a ve vymezeném dobře větraném prostoru (obvykle krytá hala) nechává drůbež uklidnit tím, že zůstává v kontejnerech na ložné ploše stojícího, ale větraného vozidla.

K vlastní vykládce dochází obvykle až po tomto technologickém kroku. Pokud je zpoždění doby porážky nevyhnutelné, musí být drůbež chráněna před nepříznivými klimatickými vlivy v chráněných, dobře větraných místech. V letním období se například doporučuje kontejnery s drůbeží při vysokých denních teplotách skrápět a ochlazovat vodou. Doporučuje se, aby provozovatel jatek o době přijetí každé zásilky zvířat na jatky vedl záznam a vedl záznam o době jejího vyložení.

S kontejnerem s přepravovanou drůbeží zvířaty je zakázáno zacházet způsobem, který může ohrozit nebo poškodit zdravotní stav drůbeže, zejména je zakázáno shazovat kontejner z přepravního zařízení, jakkoliv jej převracet nebo nechat jej spadnout. Tomuto požadavku by měla odpovídat i konstrukce přepravních pásů, které mají být zabezpečena tak, aby z nich kontejnery nespádávaly. Tato zásada se musí realizovat i při technologii vykládání palet s kontejnery s drůbeží a s další manipulací s nimi. Kontejnery s perforovaným nebo pružným dnem s dodávanými ptáky musí být nakládány, přepravovány a vykládány tak, aby nedošlo ke zranění drůbeže. V případě potřeby musí být drůbež z kontejneru vykládána jednotlivě. Pokud došlo během přepravy ke strádání nebo bolestivým stavům, měly by být poraněné kusy usmrceny; pokud okamžité usmrcení není možné, musí být tato zvířata umístěna odděleně a být usmrcena v co nejkratší době, a to nejpozději do dvou hodin od dokončení jejich přepravy.

Kuřatům, která jsou na jatky dodávaná v kontejnerech, nejsou-li poražena nejdéle do 12 hodin, je provozovatel jatek povinen zajistit napojení, a ochranu proti nepříznivým klimatickým podmínkám. Obvykle je třeba takové kontejnery z vozidla složit, zkontrolovat zdravotní stav a kondici přepravovaných kuřat, a vhodným způsobem, zejména ve vztahu ke klimatickým podmínkám zajistit napojení drůbeže. Obvykle dostatečným náhradním způsobem je kropení klecí, kdy ptáci pijí vodu z kapek na konstrukci kontejnerů. Podání krmiva je obvykle složitější, nouzově je možno podat přímo do kontejnerů zrniny. Je třeba si uvědomit, že vyláčení drůbež po 12 hodinách hladovění strádá a proto mění metabolismus a dochází ke ztrátám hmotnosti, např. po 24 hodinovém hladovění až o 6%. Není-li situace jinak řešena, musí se alespoň každé ráno a každý večer provádět kontrola kondice a zdravotního stavu takto držných kuřat se změřením na odstranění závad.

Pro **vykládání kontejnerů s kuřaty** mají být jatky vybaveny vhodným dobře větraným, klidným prostorem s vykládací rampou a dostatečným počtem pracovníků. Případně je využíván obdobně vybavený prostor pro vykládku palet s kontejnery, tuto manipulaci musí zajišťovat manipulační vozík s tichým chodem, který nemá používat spalovací motor. V těchto prostorách se rovněž doporučuje osvětlení modrým světlem nebo světlem se sníženou intenzitou. Kontejnery se obvykle přepravují pomocí válečkových přepravníků k místu navěšování výkrmových kuřat. Horní okraj kontejnerů by měl být v příznivé poloze – v úrovni rukou pracovníků, které kusy zavěšují. Kuřata se zavěšují za obě pánevní končetiny na speciální háky dopravního pásu, tak aby bylo dosaženo jejich pevného zavěšení (zamezení pádu a poranění) uklidnění a včasná doprava k omráčení (viz obr. 4) Od zavěšení do omráčení je doporučena doba 30 - 90

sekund. Pro omezení stresu kuřat je vhodné i v těchto prostorách rovněž omezit intenzitu světla a hluku. Tyto prostory musí být odděleny od skladu prázdných kontejnerů, nebo místa pro jejich čištění a dezinfekci, protože tyto činnosti zvyšují hlučnost provozu. Na zacházení s kuřaty má vliv i monotónnost a fyzická náročnost pro pracovníky pracující na tomto úseku a proto je třeba dbát na jejich kontrolu a střídání v technologických operacích pracovního procesu.

Omračování jatečných kuřat

Cílem správného omračení je bezvědomí respektive vyblokování vnímání bolesti. To neznamená, při tom okamžitě dochází k zástavě všech životně důležitých funkcí, obvykle po určitou dobu je zachován tep srdce, dýchání je doprovázeno apnoickými pauzami, zůstávají zachovány reflexy řízené míšními ganglii, dochází ke stavu svalového napětí v křeči provázeného krátkým obdobím přerušovaných křečí a následného uvolnění. Kontrolu správného omračení provádíme kontaktem se spojivkou, při kterém by měl vymizet spojivkový reflex (vymizení zavírání oka po kontaktu) a kontrolou již uvedeného uvolnění svalového tonu, obvykle provázené uvolněním a „načepýřením“ peří. Pokud je provedeno omračení nesprávně a neúčinně kuřata trpí. Naopak při zástavě všech životních funkcí je zásah tak silný, že vede k usmrcení ptáka, kterého nelze následně řádně vykřvit a následně dochází k nezvratným technologickým změnám vylučujícím využití těla jako potravinářské potraviny.

Odborně způsobilá osoba provádějící porážku musí před jejím zahájením zkontrolovat, zda vybavení a zejména omračovací přístroj odpovídá svými parametry požadavkům na účinné omračení příslušného druhu a kategorie zvířat; při pochybnostech o dokonalé účinnosti nesmí být porážka zahájena.

Omračování se může provádět jen za předpokladu, že ihned potom je možno provést vykřvení.

Nařízení 1099/2009/EU uvádí seznam použitelných metod takto:

SEZNAM METOD OMRAČOVÁNÍ A USMRCOVÁNÍ A SOUVISEJÍCÍ SPECIFIKACE

(podle čl. 5 odst. 1)

Kapitola I – metody

Tabulka 1 – mechanické metody

Č.	Název	Popis	Kategorie zvířat	Klíčové parametry	Specifické požadavky pro některé metody – kapitola II této přílohy
1	Penetrační pistole s upoutaným projektilem	Těžké a nevratné poškození mozku vyvolané nárazem a penetrací upoutaného projektilu.	Všechny druhy.	Pozice a směr střely. Vhodná rychlost a průměr projektilu podle velikosti a druhu zvířete.	Nepoužije se.
2	Nepenetrační perkusní pistole	Těžké poškození mozku vyvolané nárazem upoutaného projektilu bez penetrace.	Přežvýkavci do 10 kg, drůbež a zajícovití.	Pozice a směr střely. Vhodná rychlost a průměr projektilu podle velikosti a druhu zvířete.	Nepoužije se.
3	Stílná zbraň s volným projektilem	Těžké a nevratné poškození mozku vyvolané nárazem a penetrací jedním nebo více projektily.	Všechny druhy.	Pozice střely. Síla náboje.	Nepoužije se.
4	Macerace	Okamžité rozdrncení celého zvířete.	Kuřata do 72 hodin a embrya ve vejcích.	Maximální velikost partie pro daný úkon. Opatření proti přetížení.	Bod 1.
5	Zlomení vazů	Manuální natažení a otočení krku, které způsobí cerebrální ischemii.	Ptáci do 3 kg.	Nepoužije se.	Bod 2.

Tabulka 2 – elektrické metody

Č.	Název	Popis	Kategorie zvířat	Klíčové parametry	Specifické požadavky kapitoly II této přílohy
1	Omráčení elektrickým proudem provedené pouze na hlavě	Vystavení mozku proudu, který vyvolá celkovou reakci podobnou epileptickému záchvatu na elektroencefalogramu (EEG).	Všechny druhy.	Minimální proud (A nebo mA). Minimální napětí (V). Maximální kmitočet (Hz). Minimální doba expozice. Maximální doba od omráčení do vykrvovacího vpichu (s). Četnost kalibrace přístrojů. Optimalizace průtoku proudu. Předcházení elektrickým šokům před omráčením.	Bod 3.
2	Usmrcení elektrickým proudem provedené od hlavy k zadům	Vystavení těla proudu, který vyvolá současně celkovou reakci podobnou epileptickému záchvatu na elektroencefalogramu (omráčení) a fibrilaci nebo srdeční zástavu (usmrcení).	Všechny druhy kromě jehňat nebo selat o živé váze do 5 kg a skotu.	Minimální proud (A nebo mA). Minimální napětí (V). Maximální kmitočet (Hz). Minimální doba expozice. Četnost kalibrace přístrojů. Optimalizace průtoku proudu. Předcházení elektrickým šokům před omráčením.	Bod 3. Bod 4 pro líčky a číněly.

Tabulka 3 – plynové metody

Č.	Název	Popis	Kategorie zvířat	Klíčové parametry	Specifické požadavky kapitoly II této přílohy
1	Oxid uhličitý ve vysoké koncentraci	Vystavení zvířat při vědomí plyné směsi obsahující více než 30 % oxidu uhličitého.	Prasata, drůbež a kožesinová zvířata.	Koncentrace oxidu uhličitého. Doba expozice. Maximální doba od omráčení do vykrvovacího vpichu (prasata).	Bod 6. Bod 7 pro drůbež.
2	Oxid uhličitý v nízké koncentraci	Vystavení zvířat při vědomí plyné směsi obsahující méně než 30 % oxidu uhličitého.	Prasata a drůbež.	Koncentrace oxidu uhličitého. Doba expozice. Maximální doba od omráčení do vykrvovacího vpichu v případě omráčení (prasata).	Bod 7 pro drůbež.
3	Inertní plyny	Vystavení zvířat při vědomí směsi inertních plynů, jako je argon nebo dusík, obsahující méně než 2 % kyslíku.	Prasata a drůbež.	Koncentrace kyslíku. Doba expozice. Maximální doba od omráčení do vykrvovacího vpichu v případě omráčení (prasata).	Bod 7 pro drůbež.
4	Oxid uhelnatý (čistý zdroj)	Vystavení zvířat při vědomí plyné směsi obsahující více než 4 % oxidu uhelnatého.	Kožesinová zvířata a selata.	Kvalita zdroje plynu. Koncentrace oxidu uhelnatého. Doba expozice. Teplota plynu.	Bod 8.
5	Oxid uhelnatý v kombinaci s jinými plyny	Vystavení zvířat při vědomí plyné směsi obsahující více než 1 % oxidu uhelnatého v kombinaci s jinými toxickými plyny.	Kožesinová zvířata.	Koncentrace oxidu uhelnatého. Doba expozice. Teplota plynu. Filtrace plynu vyvíjeného motorem.	Bod 8. Bod 9.

Tabulka 4 – jiné metody

Č.	Název	Popis	Kategorie zvířat	Klíčové parametry	Specifické požadavky kapitoly II této přílohy
1	Smrtící injekce pod dohledem veterinářů nebo lékařů	Ztráta vědomí a citlivosti následovaná nevratnou smrtí v důsledku aplikace veterinárních přípravků.	Všechny druhy.	Nepoužije se.	Nepoužije se.

Poznámky k tabulce: specifické požadavky pro některé metody

Bod č.

1. Macerace

Tato metoda zajistí bezprostřední maceraci a smrt kuřat.

2. Zlomení vazů

Metody zlomení vazů se používají nejvýše u padesáti kuřat denně.

3. Omráčení elektrickým proudem provedené pouze na hlavě

- 3.1 Při omráčení elektrickým proudem provedeném pouze na hlavě musí elektrody sevřít mozek zvířete.
- 3.2 Při omráčení elektrickým proudem provedeném pouze na hlavě kuřat musí být dodrženy při minimální hodnoty proudu 240 mA
5. Omráčení drůbeže prostřednictvím elektrické vodní lázně
  - 5.1 Zavěšovat se nesmí zvířata, která jsou příliš malá pro omráčení ve vodní lázni, nebo pokud zavěšení pravděpodobně způsobí nebo zvýší bolest (například poraněná zvířata). V těchto případech je nutné zvířata usmrtit alternativní metodou.
  - 5.2 Zavěšovací háky musí být před zavěšením živých ptáků mokré a ptáci jsou zavěšováni za oba běháky.
  - 5.3 Při omráčení kuřat ve vodní lázni musí být dodrženy minimální hodnoty proudu podle následující tabulky a kuřata jsou takovému proudu vystavena nejméně po dobu čtyř sekund.

Kmitočet (Hz)	Kuřata
< 200 Hz	100 mA
200 až 400 Hz	150 mA
400 až 1 500 Hz	200 mA

Popis doporučených metod využívajících elektrický proud

Technologicky používají dvojím způsobem:

Elektrody, obvykle na koncích kleští, umísťuje osoba provádějící omráčení tak, aby sevřely hlavu stanoveného druhu ptáků a umožnily přímý průchod elektrického proudu mozkiem. Doporučuje se před použitím přístroje zvýšit vodivost namočením hlavy ptáka. Požadovaná hodnota proudu musí být dosažena během jedné sekundy a musí být udržena minimálně po dobu 4 sekund. Když jsou ptáci omračováni jednotlivě, přístroj musí:

- a) být opatřen zařízením měřícím impedanci a zabraňujícím činnosti přístroje, jestliže jím neprochází požadovaný minimální proud;
- b) být opatřen zvukovým nebo vizuálním zařízením ukazujícím délku jeho použití u jednoho ptáka;
- c) být napojen na zařízení ukazující napětí a intenzitu proudu, které musí být umístěné tak, aby na ně manipulant jasně viděl,
- d) pro zvýšení vodivosti peří se doporučuje hlavu ptáka zvlhčit (sprchováním) vodou,
- e) osoba provádějící omračování jednotlivých ptáků musí v průběhu porážení kontrolovat a udržovat dotykové plochy elektrod v čistotě tak, aby byly ve stavu zajišťujícím maximální vodivost;

Vodní lázeň s použitím souběžného vodiče (elektrod) pro omračování drůbeže musí mít hladinu vody regulovanou tak, aby se umožnil dobrý kontakt s hlavou zavěšeného ptáka. Intenzita a délka použití proudu jsou v tomto případě určovány a kontrolovány provozovatelem a příslušným orgánem ochrany zvířat tak, aby bylo zaručeno, že pták ihned po kontaktu upadne do bezvědomí a zůstane ve stavu bezvědomí až do smrti vykrvením. Vodní lázeň určená pro drůbež musí mít velikost a hloubku odpovídající typu porážené drůbeže a nesmí při vstupu přetékat. Ponořená elektroda musí svou délkou odpovídat délce vodní lázně. Pomocným zařízením mohou být naváděcí lišty nebo podobná zařízení, která zabraňují zvednutí hlavy ptáka tak, aby se vyhnul kontaktu s omračující lázní.

Pokud je drůbež omračována ve vodní lázni po skupinách, udržuje se napětí přístroje, které postačuje k produkci proudu, který má účinnou intenzitu k tomu, aby se zajistilo omráčení každého kusu;

Kuřata lze před omráčením zavěsit pouze za předpokladu, že se učiní opatření k tomu, aby v okamžiku omráčení byla v takovém fyzickém stavu, který umožní provedení omráčení účinným a rychlým způsobem. Kuřata, která jsou omračována elektrickým zařízením aplikovaným v oblasti hlavy, musí být v takové poloze, aby přístroj mohl být použit po stanovenou dobu a omráčení bylo provedeno účinným a rychlým způsobem. Kuřata musí být vhodným způsobem (obvykle zavěšením hlavou dolů) uklidněna, aby tak

byla ušetřena veškeré bolesti, strádání, rozrušení, zranění nebo pohmoždění, kterým lze předejít. Je však zakázáno svazovat končetiny ptáků před omráčením nebo usmrcením. Dále je zakázáno používat elektrických omračovacích přístrojů jako prostředku ke znehybnění či jako poháněcího zařízení. Je nutno učinit patřičná opatření k zajištění dobrého průchodu proudu, zejména postarat se o dobrý elektrický kontakt a o zvlhčení styčných míst mezi končetinami a zavěšovacími háčky. V případě potřeby musí být možné, aby kontrolující osoba provedla ruční zásah.

Doporučuje při tomto způsobu omračování využívat kontinuální záznam hodnot elektrického proudu a času jeho působení, které může sloužit jednak ke kontrole podmínek welfare porážených kuřat. Případně může po vyhodnocení upozornit na situace a případné chyby při nichž dochází k technologickým závadám (krváceniny, pohmožděniny apod.).

Doporučené mechanické metody omračování jatečných kuřat

Náraz s použitím mechanického přístroje nebo nástroje - tato metoda se používá obvykle u krůt, ale i na menších porázkách kuřat chovaných na maso, je povolena jen při použití mechanického přístroje, kterým se provádí úder do lebky. Manipulant dbá na to, aby tento přístroj byl používán jen v požadované poloze a aby se používala správná expanzní síla (náboje, nebo pružiny, případně tlaku vzduchu) v souladu s instrukcemi výrobce, a dosáhlo se tak účinného omráčení bez fraktury lebky. Ke ztrátě vědomí dochází nárazem obloukovitě zakončeného úderníku na lebku ptáka silným zhmožděním mozku.

Použití jednoduchého nástroje, obvykle tyče z pevného materiálu, v délce kolem 50 cm a průměru kolem 1 cm se používá pro omráčení jednotlivých kusů drůbeže dostatečně silným úderem do týla (viz obrázek 1). Tento způsob může být využit jako náhradní, při omračování jinými způsoby (např. vodní lázeň s použitím souběžného vodiče), když kontrolující osoba zjistí selhání a nedostatečné omráčení jednotlivých kusů. V některých menších provozech jatek nebo při usmrcování v chovu se k fixaci kuřat používají trychtýřovité nádoby (viz následující obrázky) směřující zúženým koncem dolů a v dolní části s otvorem pro krk a hlavu ptáka. Po vložení do nádoby má kuře vlivem hmotnosti tlakem těla fixovaná křídla a jeho hlava a krk vyčnívají v dolní části tohoto fixačního zařízení a jsou přístupné potřebné manipulaci.

Vykrvování jatečné drůbeže

Vykrvování drůbeže je nezbytným krokem pro dosažení konečného efektu porážení tj. nezvratného usmrcení drůbeže určené pro další technologická postup pro potravinářské využití. Jedná se o fázi procesu porážení, která je jak z pohledu dodržení podmínek ochrany jatečné drůbeže, tak i z pohledu podmínek zpracovatelské technologie ptáků náročná a vyžaduje důsledné provádění kontroly i dozoru orgánů ochrany zvířat nad tímto procesem. U ptáků, kteří jsou omráčeni, musí začít vykrvování co nejdříve po omráčení a musí být provedeno tak, aby se vyvolalo rychlé, vydatné a úplné vykrvení. Doporučuje se, aby vykrvení bylo zahájeno nejpozději do 20 sekund po elektrickém omráčení. V každém případě musí být vykrvení provedeno předtím, než ptáci procitnou z bezvědomí. Rizikem pozdního vykrvení je nejen navození stavu kdy by pták začal zpětně procítat a to by vyvolalo nepřiměřeného utrpení, které považuje-

jeme za týrání zvířat a je trestné, ale i poškození získávané suroviny a tím i ekonomické ztráty. Např. při dalším zpracování již v napařovacích vanách může u nesprávně vykrcených ptáků dojít k vdechnutí tekutin a zahlcení a kontaminaci plic, což vzhledem k anatomickým poměrům vyvolává riziko kontaminace a celkové znehodnocení produktu. Ekonomika tedy i v tomto případě podporuje požadavky na welfare. Pro kontrolní orgán je však hodnocení tohoto nálezu významným faktorem pro posouzení dodržování podmínek welfare při porážení.

Všichni jedinci jatečných druhů drůbeže, kteří byli omráčeni, musí být vykrceni nařízením minimálně dvou krčních tepen. Lokalita vykrcovacího řezu je podle druhu porážených ptáků různá. Nejobvykleji bývá řez u jatečné drůbeže veden z distální strany v kraniální krajině krku tedy na přechodu dolní čelisti v krk tzv. „vnějším řezem“. U některých případech (při speciální úpravě nebo u holubů) může být použit tzv. „vnitřní řez“ vedený zobákem, při němž se přetnou cévy a neporuší se vzhled hlavy a krku. K účelu vykrcení může sloužit různé vybavení a nástroje od prostého ručního provedení ostrým nožem až po automatické agregáty. Vždy by však měly být bříty použitých nástrojů ostré, vyvolávají řez bez zhmoždění usnadňující rychlý tok krve. U tupých nástrojů nelze vyloučit nedostatečné vykrcení s doprovodem jevů, které jsou technologicky i z pohledu welfare nežádoucí.

Při vykrcování kuřat automatickým nařízením krku musí být možno provést ruční zařízení, aby v případě poruchy přístroje bylo provedeno okamžité vykrcení a následné usmrcení drůbeže. Po nařízením cév se nesmí před ukončením vykrcení provádět žádný jiný opracovávací postup, ani elektrická stimulace.

V menších provozech pokud jedna osoba odpovídá za zavěšení, omráčení a vykrcení kuřat, musí tento pracovník provést sled těchto operací u jednoho ptáka předtím, než je začne provádět u dalšího.

Při vykrcování kuřat automatem, musí být možno provést ruční zásah, aby v případě poruchy přístroje bylo provedeno okamžité usmrcení drůbeže.

Zvláštní způsoby porážení kuřat

Mezi vybrané způsoby patří oddělení hlavy od trupu a porážení rituálním způsobem

Porážení jatečné kuřat oddělení hlavy. Může se provádět pokud to povolují národní předpisy u drůbeže porážené mimo jatky jak tzv. „domácí porážka“. Při tom musí být přiměřeně zachovány všechny zásady ochrany drůbeže před utrpením, drůbež musí být ušetřena veškerého vzrušení, bolesti nebo utrpení, kterému se lze vyhnout. např. nesmí být předem svazována. Zárok má být proveden rychle a účinně. K oděti hlavy položené obvykle na dřevěné podložce má být použit dostatečně velký a ostrý nástroj, aby vykrcení proběhlo rychle a účinně. Tuto činnost může provádět jen zletilá osoba, která je s uvedeným postupem obeznámena a je schopna je fyzicky i psychicky zvládnout.

Porážení jatečné drůbeže rituálním způsobem. Pro potřeby církví a náboženských sdružení může být podle uvedeného nařízení provedena, po povolení příslušným úřadem (v našich podmínkách ministerstvem zemědělství) a na vyhrazených jatkách provedena rituální porážka drůbeže. Pro porážku „košér“ provádí osoba pověřená židovskou církví po provedené prohlídce zaživa i rituální porážku u neomráčené za končetiny zavěšené drůbeže přetětím krčních cév a důsledným vykrcením. Obdobně probíhá i porážka „halal“ pro potřeby muslimů. Národními předpisy je obvykle stanoveno, že tento způsob porážky musí probíhat i pod přímým dohledem orgánu ochrana zvířat. V provozu musí být zajištěno a kontrolováno splnění podmínek veterinárních předpisů.

Kontrola předporážkové přípravy a porážky provozovatelem

- Provozovatel zařízení provádějícího porážku drůbeže zabezpečuje a kontroluje, zda osoby provádějící porážku drůbeže mají odbornou způsobilost, kterou stanovilo ministerstvo prováděcím právním předpisem (vyhl. č. 382/2004 Sb., o ochraně hospodářských zvířat při porážení, utrácení nebo jiném usmrcování, v platném znění); další osoby, které provádějí činnosti související s přeháněním, ustájením nebo fixací těchto zvířat, musí provozovatel poučit tak, aby uvedené činnosti prováděly kvalifikovaným způsobem.
- Provozovatel zařízení, které provádí porážení kuřat je povinen zajistit údržbu a pravidelné kontroly nástrojů, materiálu, vybavení a zařízení sloužícího k fixaci a porážení drůbeže. Musí zjistit a kontrolovat, aby vhodné náhradní nástroje sloužící k omračování, musí být uloženy v prostorách porážky tak, aby mohly být v naléhavém případě použity.

- Provozovatelé zařízení, kde se porážejí kuřata, zajistí, aby osoby odpovědné za omráčení nebo jiní pověřeni pracovníci prováděli pravidelné kontroly s cílem zajistit, aby ptáci v době mezi ukončením procesu omráčení a smrtí nevykazovali žádné známky vědomí či citlivosti, proces vykrvování byl prováděn bezodkladně a účinně, a aby proces technologického opracování nebyl zahájen dříve než nastala u ptáků smrt.
- Kontroly se provádějí na dostatečně reprezentativním vzorku kuřat a jejich četnost musí být stanovena s ohledem na výsledky předchozích kontrol a veškeré faktory, které mohou mít vliv na účinnost procesu omráčení. Dokumenty o výsledcích této kontroly je povinen uchovávat po dobu 3 let a na vyžádání je předložit příslušnému orgánu ochrany zvířat.
- Pokud výsledek kontrol ukáže, že stanovený postup není dodržován, učiní pověřená osoba okamžitě příslušná opatření, včetně zastavení porážení dalších kusů.

Přímé dodávání malého množství masa drůbeže

Pro porážku drůbeže, králíků a zajíců v zemědělském podniku za účelem přímého dodávání malého množství masa producentem konečnému spotřebiteli nebo místním maloobchodům, které toto maso přímo dodávají jako čerstvé maso konečnému spotřebiteli, platí pouze požadavky

čl. 3 odst. 1 nařízení 1099/2009/EU:

Během usmrcování a souvisejících úkonů musí být zvířata ušetřena veškeré zbytečné bolesti, úzkosti nebo utrpení.

čl. 4 odst. 1

Zvířata se usmrcují pouze po omráčení metodami uvedenými v uvedeném „Seznamu metod“ a v souladu se zvláštními požadavky spojenými s použitím těchto metod. Zvířata jsou až do smrti udržována v bezvědomí a ve stavu znecitlivění. Na metody, které nezpůsobují bezprostřední smrt (dále jen „prosté omráčení“), by měly co nejrychleji navazovat postupy vykrvení zajišťující smrt,

čl. 7 odst. 1,

Usmrcování zvířat a související úkony provádějí pouze osoby s náležitou úrovní způsobilosti bez toho, aby zvířatům byla způsobena zbytečná bolest, úzkost nebo utrpení.

Za předpokladu, že počet zvířat poražených v zemědělském podniku není vyšší než maximální počet zvířat, který se stanoví rozhodnutím 1999/468/EU.

Dozor orgánu ochrany zvířat

- Inspektoři SVS, mají podle platných předpisů zajištěn volný přístup do všech částí provozu zařízení pro chov kuřat, aby se mohli ujistit o dodržování stanovených podmínek a postupů pro zdůvodněné usmrcování ptáků a asanaci odpadů živočišného původu. Inspekce a kontroly mohou být uskutečňovány i během kontrol prováděných za jinými účely, například při kontrole veterinárně hygienických poměrů, vedení evidence v chovu apod.
- Na jatkách s porážkou jatečné drůbeže se provádí soustavný veterinární dozor v souladu s ustanovením platných předpisů
- Při porážení jatečných kuřat na jatkách zvláštními způsoby musí být vždy přítomen inspektor KVS a provádět stanoveným způsobem dozor.

Metody usmrcování drůbeže

Veškeré schválené metody vyplývající ze současných předpisů, musí být v souladu s nařízením 1099/2009/EU (viz již dříve uvedený „Seznam metod porážení a usmrcování s uvedením specifikace“) zaručují při správném provedení a dodržení stanovených podmínek jistou smrt ptáka. Usmrcování nebo utrácení drůbeže se vždy musí postupovat tak, aby se minimalizovalo utrpení zvířat. Usmrcení drůbeže, tedy způsob, kdy produkty nejsou využívány k potravinářským účelům, se provádí

- a) v průběhu odchovu u ptáků, kteří jsou poraněni nebo nemocní a jejich přežívání by jim působilo utrpení,
- b) na základě rozhodnutí vyhlášení mimořádných veterinárních opatření, při vzniku nákazy (např. salmonelóza, ptačí chřipka apod.) tzv. **způsob depopulace**.

Bez rozdílu důvodu usmrcení je třeba dodržovat následující zásady. Pokud je třeba před usmrcením nebo utracením zvířata přemísťovat nebo přehánět, musí být dodrženy obdobné zásady manipulace se drůbeží jako při porážení, zejména musí být:

- a) osoby, které provádějí činnosti související s přemísťováním ptáků v kontejnerech nebo jejich přepravou nebo manipulací před jejich usmrcením nebo utracením, poučeny provozovatelem zařízení, veterinárním lékařem nebo osobou odborně způsobilou
  - o biologických vlastnostech, nárocích a potřebách zvířat podle jejich pohlaví, věku a původu tak, aby tyto činnosti byly prováděny kvalifikovaným způsobem,
  - o správném zacházení se zvířaty, a pokud se provádí, i o vhodném způsobu přepravy a stanovených organizačních postupech,
  - o způsobu zabezpečení péče o ochranu a pohodu zvířat,
  - o vybavení a užívání prostorů a provozů určených pro živá zvířata,
  - o správném použití pomůcek a nástrojů k pohánění zvířat,
- b) pokud je drůbež před usmrcením nebo utracením nakládána a vykládána z dopravního prostředku, používána jen místa a vybavením k tomu určená,
- c) přemístěná drůbež, co nejdříve, nejpozději pokud je zpoždění nevyhnutelné, musí být zvířata chráněna před nepříznivými klimatickými vlivy,
- d) ptáci, pokud došlo během přepravy ke strádání nebo bolestivým stavům musí být ihned usmrceni; pokud okamžité usmrcení není možné, musí být umístěni odděleně a být usmrceni v co nejkratší době, a to nejpozději do dvou hodin od dokončení jejich přepravy,
- e) ptáci, pokud hrozí na základě jejich druhu, pohlaví, věku nebo původu vzájemné poranění, drženi odděleně,
- f) utracení drůbeže může provést jen osoba k tomu kvalifikovaná,.
- g) každý kdo provádí porážení nebo jiný způsob usmrcování drůbeže se musí přesvědčit, že po zákroku je pták mrtvý (vymizení spojivkového reflexu, zástava srdečního tepu, zástava dýchání, nástup posmrtné ztuhlosti).

Chovatelé drůbeže by měli být vybaveni pro usmrcování vybavením, s potřebnou kapacitou odpovídajícím úrovni denní brakace. Porážka nebo jiný způsob usmrcení vybrakovaných kusů drůbeže se provádí mimo chovnou halu na místě k tomu určeném a vybaveném. S poraženými se musí zacházet v souladu s veterinárními předpisy. Těla uhynulých, utracených nebo stanoveným způsobem usmrcených kuřat se považují za kadávery a za podmínek stanovených veterinárními předpisy musí být neškodně likvidovány.

Zakázané metody usmrcování zvířat

Právní předpisy zakazují se následující metody usmrcování zvířat:

- a) utopení a jiné metody udušení včetně použití farmak typu myorelaxantů,
- b) použití takových látek a přípravků, jejichž dávkování neuvede zvíře do hlubokého celkového znecitlivění a bezpečně nezpůsobí následnou smrt,
- c) ubití, ubodání nebo jiné metody, které zvířeti způsobí nepřiměřenou bolest nebo utrpení,
- d) použití elektrického proudu, pokud nenastane okamžitá ztráta vědomí,
- e) použití lepů a jiných podobných prostředků, které dlouhodobě omezují pohyb zvířete tak, že k usmrcení zvířete dochází v důsledku nedostatku potravy nebo tekutin anebo v důsledku jiných metabolických poruch.

Za týrání se považuje se podle zákona OZT mimo jiné považuje

- vydat slabé, nevléčitelně nemocné, vyčerpané nebo staré zvíře, pro které je další přežívání spojeno s trvalou bolestí nebo utrpením, k jinému účelu než neodkladnému a bezbolestnému usmrcení,
- vyvolávat bezdůvodně nepřiměřené působení stresových vlivů biologické, fyzikální nebo chemické povahy,
- zacházet se zvířetem, přepravovat je nebo je pohánět způsobem, který vyvolává nepřiměřenou bolest, utrpení nebo poškození zdraví anebo vede k jeho neúměrnému fyzickému vyčerpání,
- usmrtnit zvíře způsobem působícím nepřiměřenou bolest nebo utrpení.

Kontrola provozovatelem při usmrcování kuřat

- Provozovatel nebo jím pověřená osoba se musí ujistit o způsobilosti, schopnostech a odborných znalostech osob provádějících odchyt, přemísťování nebo usmrcování drůbeže. Ověří, zda je pro utracení kuřat zákonný důvod. Dále ověří, zda manipulační prostory a jejich vybavení, nástroje, a jiné vybavení sloužící k usmrcování ptáků odpovídají výše uvedeným zásadám, a pravidelně kontroluje, zda jsou v dobrém stavu a zda jsou dodržovány stanovené technologické zásady a časové intervaly, aby umožnily dosažení výše uvedených cílů.
- Provozovatelé zařízení pro chov kuřat chovaná na maso zajistí, aby osoby odpovědné za kontrolu zdravotního stavu kuřat a jejich případné usmrcování nebo jiní pověřeni pracovníci prováděli pravidelné kontroly s cílem zajistit, aby u ptáků nedocházelo k zbytečnému utrpení, byly použity účinné metody usmrcování a osoby, které tento zákrok provádějí, dodržovaly stanovený postup a kontrolovaly, zda jsou po zákroku ptáci mrtví. Součástí této kontroly je i kontrola dodržování veterinárních opatření a neškodné asanace kadáverů.
- Tyto kontroly se provádějí na dostatečně reprezentativním vzorku a jejich četnost musí být stanovena s ohledem na výsledky předchozích kontrol a veškeré faktory, které mohou mít vliv na účinnost procesu usmrcování.
- V případě depopulace se provozovatelé zařízení pro chov kuřat řídí pokyny vyplývající z mimořádných veterinárních opatření

Dozor orgánu ochrany zvířat

- Inspektoři KVS mají podle platných předpisů zajištěn volný přístup do všech částí provozu zařízení pro chov kuřat, aby se mohli ujistit o dodržování stanovených podmínek a postupů pro zdůvodněné usmrcování ptáků a asanaci odpadů živočišného původu. Inspekce a kontroly mohou být uskutečňovány i během kontrol prováděných za jinými účely, například při kontrole veterinárně hygienických poměrů, vedení evidence v chovu apod.
- V případě depopulace se zařízení pro chov kuřat se inspektoři KVS řídí pokyny vyplývající z mimořádných veterinárních opatření. O prováděné depopulaci se vede stanoveným způsobem protokolární záznam.

Příručky standardních operačních postupů

Provozovatelé podniků provozujících chov kuřat a činnosti s tím související vytvářejí „**Příručky standardních operačních postupů**“, provádějí a kontrolují jejich realizaci. Členské státy podporují vypracování a šíření příruček osvědčených postupů v zájmu snazšího provádění nařízení. Pokud jsou tyto příručky osvědčených postupů vypracovávány, vypracují a šíří je organizace provozovatelů podniků v konzultaci se zástupci nevládních organizací, příslušných orgánů a jiných zúčastněných stran a prosazují uplatňování nových vědeckých poznatku a zkušeností z praxe.

INFORMACE O POTRAVINOVÉM ŘETĚZCI

Prohlášení chovatele drůbeže:

Kur domácí   Krůty   Vodní drůbež   Farmově chovaná drůbež   Jiná

1. Identifikace chovatele:

Jméno / název chovatele:.....

Adresa hospodářství, PSČ:.....

KÚ:.....

IČO:.....

Registrační číslo hospodářství:.....

Telefon, fax, e-mail:.....

2. Identifikace příjemce (porážky) a přepravce:

Název porážky:.....

Adresa a schvalovací číslo jatek:.....

Registrační číslo přepravce:.....

3. Údaje o zvířatech zasilaných na jatka:

	Hala č.	Hala č.	Hala č.	Hala č.
Stáří				
Datum naskladnění				
Způsob ustájení*				
Počet vyskladněných kusů				
Průměrná hmotnost				
Předpokládané datum porážky				

*např. klece, podlahový chov, rošť, voliéry, zakrytý venkovní výběh, volný venkovní výběh

4. Předchozí výsledky prohlídky před a po porážení drůbeže:

V předchozích ..... zásilkách drůbeže stejného druhu z tohoto hospodářství bylo ..... ks / %** nepoživatelných těl drůbeže.

Datum dodávky	Nepoživatelných kusů / %**	Důvod rozhodnutí o nepoživatelnosti	Úhyn během dopravy v kusech / %**

5. Výsledky laboratorních vyšetření, které by mohly svědčit o negativním vlivu na zdraví lidí a zdravotní nezávadnost masa (monitoring cizorodých látek, zoonóz, program tlumení salmonel aj.) získaných během posledních 12 měsíců.

Hala č.	Datum vyšetření	Vyšetření na	Výsledek / hodnocení

** Nehodící se škrtněte

REJSTŘÍK VOZIDLA PRO PŘEPRAVU ZVÍŘAT REGISTER FOR ROAD VEHICLE USED FOR THE TRANSPORT OF ANIMALS

Stránka / rok:

Page / Year:

Identifikace dopravce (jméno a příjmení u fyzických osob, název firmy u právnických osob):

Identification of the transporter (name and surname of natural person, trading name of the company):

IC (pokud bylo uděleno):

Registrační číslo dopravce:

Registrační značka vozidla:

Identification number (if granted):

Transporter authorisation number:

Registration mark of vehicle:

____	____	____

Adresa (stát, obec, ulice, číslo, PSČ, telefon, fax, e-mail):

Address (state, town, street, number, postcode, telephone number, fax, e-mail):

Pořadové číslo zásilky Consignment reference number				
Číslo vet. osvědčení Vet. Certificate ref. number				
Registrační číslo hospodářství odesílatele Consignor's holding approval number				
Místo převzetí zvířat Place where the animal are picked-up				
Název odesílatele Name of the Consignor				
Datum a čas převzetí Date and time of pick-up				
Předpokládaná délka trvání cesty Expected duration of journey				
Registrační číslo hospodářství příjemce Consignee's holding approval number				
Místo určení Place of delivery				
Název příjemce Name of the Consignee				
Datum a čas dodání Date and time of delivery				
Druh zvířat Animal Species				
Kategorie zvířat Animal Category				
Počet zvířat Number of animals				
Datum dezinfekce Date of disinfection				
Místo dezinfekce Place of disinfection				
Jméno odp. osoby (řidič - průvodce) Name of the person responsible (driver - attendant)				
Podpis odp. osoby Signature of the person responsible				

ŽÁDOST

O POVOLENÍ DOPRAVCE ŽIVÝCH ZVÍŘAT PODLE NAŘÍZENÍ RADY (ES) č. 1/2005

TYP 1 */ podle čl. 10 odst. 1 cesty od 65 km do doby trvání 8 hodin   **TYP 2 */** podle čl. 11 odst. 1 pro dlouhotrvající cesty

Část 1 - Adresa příslušného orgánu veterinární správy

KRAJSKÁ / MĚSTSKÁ VETERINÁRNÍ SPRÁVA .....

Adresa - sídlo .....

Č.j. KVS/M&VS */ ..... Datum přijetí žádosti */ .....

Část 2 - Žadatel **/

1. IDENTIFIKACE DOPRAVCE		
1.1 Jméno, příjmení a datum narození fyzické osoby nebo název obchodní firmy, IČO		
1.2 Adresa - místo bydliště nebo sídlo obchodní firmy		
1.3 Obec	1.4 PSČ	1.5 Stát
1.6 Telefon	1.7 Fax	1.8 Email
1.9 Mobil	1.10 IČ	1.11 U fyzických osob datum narození
1.12 Jméno a příjmení kontaktní osoby	1.13 Korespondenční adresa (není-li shodná s 2.2)	1.14 V případě zastoupení v ČR sídlo obchodní firmy ve třetí zemi
2.1 OMEZENÍ pro určité druhy zvířat nebo druh přepravy		
Druhy zvířat ☐		
Domácí koňovítí ☐	Druhy přepravy ☐	
Skot ☐	silniční ☐	
Ovce ☐	letecká ☐	
Kozy ☐	železniční ☐	
Prasata ☐	vodní ☐	
Ostatní (jiné než uvedené v čl. 5 NR 1/2005) ☐		
2.2 Upřesněte jiné druhy zvířat		
3. PŘEDCHOZÍ REGISTRACE podle zákona č. 246/1992 Sb. (pokud byla přidělena)		
ANO ☐ Ne ☐ Přidělené registrační číslo: ..... Datum přidělení:		
3.1 Název orgánu, který vedl registraci		

*/ (vyplní KVS)

**/ (vyplní žadatel)

Část 3 - Čestné prohlášení žadatele **/

Tímto prohlašuji, že:

- *V jiném členském státě ani v České republice nebyla provedena registrace, nežádám o povolení podle čl. 10 nebo čl. 11 NAŘÍZENÍ RADY (ES) Č. 1/2005 u jiné krajské veterinární správy v České republice, ani u jiného příslušného orgánu v jiném členském státě.*
- *Souhlasím s využitím poskytnutých informací v rámci informačního systému Státní veterinární správy (vyhláška Mze č. 329/2003 Sb., o informačním systému Státní veterinární správy).*
- *Jako žadatel splňuji, respektive zaměstnanci firmy splňuji požadavky kvalifikace podle Čl. 3 písm e) NAŘÍZENÍ RADY (ES) Č. 1/2005, pro uvedenou činnost mám zařízení a provozní postupy, které mi umožní dodržovat povinnosti z uvedeného předpisu vyplývající.*
- *Jako žadatel nemám osobně, respektive žádný ze zaměstnanců vykonávající přepravu zvířat nemá žádný záznam o porušení zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, v platném znění, ani záznam o porušení právních předpisů Společenství týkajících se ochrany zvířat v období tří let předcházejících dnu podání této žádosti, ani takové osoby nezaměstnávám při činnosti, ke které podávám tuto žádost.*
- *Zajistím, že kopie povolení, které mi bude uděleno v souladu se vzorem stanoveným v kapitole I nebo kapitole II přílohy III NAŘÍZENÍ RADY (ES) Č. 1/2005, bude uložena v každém vozidle přepravujícím zvířata a bude na vyžádání k dispozici příslušnému kontrolnímu orgánu.*

4.1 Místo .....

4.2 Datum .....

4.3 Razítko

4.4 Jméno a podpis žadatele

.....

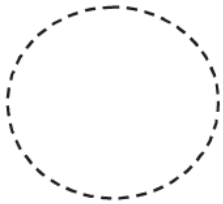

**Příloha č. 4 : vzor
POVOLENÍ DOPRAVCE – typ 1
podle čl. 10 odst. 1 nařízení Rady EU č.1/2005**

1. POVOLENÍ PŘEPRAVCE Č.		
2. IDENTIFIKACE PŘEPRAVCE		TYP 1 NEPLATNÝ PRO DLOUHOTRVAJÍCÍ CESTY
2.1 Obchodní firma		
2.2 Adresa		
2.3 Město	2.4 PSČ	2.5 členský stát
2.6 Telefon	2.7 Fax	2.8 E-mail
3. POVOLENÍ OMEZENO NA URČITÉ		
Druhy zvířat ☐		Druhy přepravy ☐
Upřesněte:		
Toto povolení je platné do		
4. ORGÁN VYDÁVAJÍCÍ POVOLENÍ		
4.1 Název a adresa orgánu		
4.2 Telefon	4.3 Fax	4.4 E-mail
4.5 Datum	4.6 Místo	4.7 Úřední razítko
4.8 Jméno a podpis příslušného úředníka		

Příloha č. 5: vzor

POVOLENÍ DOPRAVCE – Typ 2
podle čl. 11 odst. 1 nařízení Rady EU č.1/2005

1. POVOLENÍ PŘEPRAVCE Č.		
2. IDENTIFIKACE PŘEPRAVCE		TYP 2 PLATNÝ PRO VŠECHNY CESTY VČETNĚ DLOUHOTRVAJÍCÍCH
2.1 Obchodní firma		
2.2 Adresa		
2.3 Město	2.4 PSČ	2.5 Členský stát
2.6 Telefon	2.7 Fax	2.8 E-mail
3. ROZSAH PLATNOSTI POVOLENÍ OMEZENO NA URČITÉ druhy zvířat ☐ druhy přepravy ☐		
Upřesněte:		
Toto povolení je platné do		
4. ORGÁN VYDÁVAJÍCÍ POVOLENÍ		
4.1 Název a adresa orgánu		
4.2 Telefon	4.3 Fax	4.4 E-mail
4.5 Datum	4.6 Místo	4.7 Úřední razítko
4.8 Jméno a podpis příslušného úředníka		

Příloha č. 6 : vzor

**OSVĚDČENÍ O ZPŮSOBILOSTI ŘIDIČE A PRŮVODCE
podle Čl. 17 odst.2 nařízení Rady EU č.1/2005**

1. IDENTIFIKACE ŘIDIČE/PRŮVODCE ⁽¹⁾		
1.1 Příjmení		
1.2 Jméno (jména)		
1.3 Datum narození	1.4 Místo a země narození	1.5 Státní příslušnost
2. OSVĚDČENÍ ČÍSLO		
2.1 Toto osvědčení je platné do		
3. SUBJEKT VYDÁVAJÍCÍ OSVĚDČENÍ		
3.1 Název a adresa subjektu, který osvědčení vydal		
3.2 Telefon	3.3 Fax	3.4 E-mail
3.5 Datum	3.6 Místo	3.7 Razítko
3.8 Jméno a podpis		

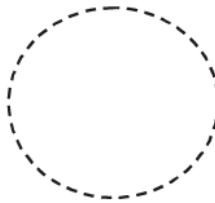
⁽¹⁾ Nehodící se škrtněte.

Osvědčení o schválení silničního dopravního prostředku pro dlouhotrvající cesty podle čl. 18 odst. 2

Příloha č. 7: vzor

OSVĚDČENÍ O SCHVÁLENÍ SILNIČNÍHO DOPRAVNÍHO PROSTŘEDKU
pro dlouhotrvající cesty
podle Čl. 18 odst. 2 nařízení Rady EU č.1/2005

1. SPZ		
1.2 Vybaveno navigačním systémem:	ANO	NE
2. Druhy zvířat, jejichž přeprava je povolena		
3. PLOCHA V M²/PALUBA		
4. Toto povolení je platné do		
5. SUBJEKT VYDÁVAJÍCÍ OSVĚDČENÍ		
5.1 Název a adresa subjektu, který osvědčení vydal		
5.2 Telefon	5.3 Fax	5.4 E-mail
5.5 Datum	5.6 Místo	5.7 Razítko
5.8 Jméno a podpis		

Příloha č. 9:

Návod ke KNIZE JÍZD:

(čl. 5 odst. 4, čl. 8 odst. 2, čl. 14 odst. 1 písm. a) a c) a odst. 2 a čl. 21 odst. 2)

1. Osoba, která plánuje cestu, připraví, opatří razítkem a parafuje všechny strany v knize jízd podle této přílohy.
2. Kniha jízd se skládá z těchto oddílů:
  - oddíl 1 — Plánování
  - oddíl 2 — Místo odeslání
  - oddíl 3 — Místo určení
  - oddíl 4 — Prohlášení přepravce
  - oddíl 5 — Vzor zprávy o mimořádných událostechStrany knihy jízd musí být svázané.
Vzory pro všechny oddíly jsou stanoveny v dodatku.
3. Organizátor musí
  - a) opatřit každou knihu jízd identifikačním číslem;
  - b) zajistit, aby příslušný orgán místa odeslání obdržel způsobem jím stanoveným do dvou pracovních dnů před časem odjezdu podepsanou kopii oddílu 1 knihy jízd, řádně vyplněnou s výjimkou čísla veterinárního osvědčení;
  - c) dodržet pokyny příslušného orgánu podle čl. 14 odst. 1 písm. a);
  - d) zajistit, aby kniha jízd byla opatřena razítkem podle čl. 14 odst. 1;
  - e) zajistit, aby kniha jízd doprovázela zásilku zvířat během celé cesty až do místa určení, nebo v případě vývozu do třetí země nejméně do výstupního místa.
4. Chovatelé v místě odeslání a chovatelé v místě určení, pokud se místo určení nachází na území Společenství, vyplní a podepíší odpovídající oddíly knihy jízd. Informují co nejdříve příslušný orgán o případných výhradách týkajících se dodržování tohoto nařízení s použitím vzoru uvedeného v oddíle 5.
5. Nachází-li se místo určení ve Společenství, uchovávají chovatelé v místě určení knihu jízd kromě oddílu 4 po dobu nejméně tří let ode dne příjezdu na místo určení.
Na žádost je nutno knihu jízd předložit příslušnému orgánu.
6. Pokud přeprava končí na území Společenství, přepravce vyplní a podepíše oddíl 4 knihy jízd.
7. Pokud se zvířata vyvázejí do třetí země, předají přepravci knihu jízd úřednímu veterinárnímu lékaři na výstupním místě.
Pokud se vyváží živý skot s náhradami, nevyžaduje se oddíl 3 knihy jízd, pokud se podle zemědělských právních předpisů vyžaduje zpráva.
8. Přepravce uvedený v oddílu 3 knihy jízd uchovává
  - a) kopii vyplněné knihy jízd,
  - b) odpovídající záznamový list nebo výtisk podle přílohy I nebo přílohy I B nařízení (EHS) č. 3821/85, pokud se toto nařízení vztahuje na dané vozidlo.Doklady uvedené v písmenech a) a b) jsou poskytnuty příslušnému orgánu, který udělil povolení přepravce, a na žádost příslušnému orgánu místa odeslání do jednoho měsíce po jejich vyplnění a přepravce je uchovává po dobu nejméně tří let ode dne kontroly.
Doklad uvedený v písmenu a) se zašle příslušnému orgánu místa odeslání do jednoho měsíce po ukončení cesty, pokud nejsou použity systémy uvedené v čl. 6 odst. 9. Zjednodušená verze knihy jízd a návod pro vedení záznamů uvedených v čl. 6 odst. 9 budou stanoveny postupem podle čl. 31 odst. 2, až budou vozidla vybavena systémy uvedenými v čl. 6 odst. 9.

ODDÍL 2
MÍSTO ODESLÁNÍ

1. CHOVATEL v místě odeslání – jméno a adresa (pokud se nejedná o organizátora uvedeného v oddíle 1) ^(a)		
2. Místo a členský stát odeslání ^(b)		
3. Datum a čas nakládky prvního zvířete ^(b)	4. Počet naložených kusů ^(b)	5. Identifikace dopravního prostředku
6. Já, chovatel zvířat v místě odeslání, tímto prohlašuji, že jsem byl přítomen nakládce zvířat. Podle mého vědomí byla výše uvedená zvířata v době nakládky způsobilá k přepravě a zařízení a postupy pro zacházení se zvířaty byly v souladu s nařízením (ES) č. 1/2005 o ochraně zvířat během přepravy a souvisejících činností.		
7. Podpis chovatele v místě odeslání		
8. DOPLŇKOVÉ KONTROLY PŘI ODJEZDU		
9. VETERINÁRNÍ LÉKAŘ v místě odeslání (jméno a adresa)		
10. Já, veterinární lékař, tímto prohlašuji, že jsem zkontroloval a schválil nakládku výše uvedených zvířat. Podle mého vědomí byla v době nakládky zvířata způsobilá k přepravě a dopravní prostředek i postupy při přepravě byly v souladu s nařízením Rady (ES) č. 1/2005		
11. PODPIS VETERINÁRNÍHO LÉKAŘE		

^(a) Chovatel: viz definice v čl. 2 písm. k) nařízení Rady (ES) č. 1/2005

^(b) Pokud se liší od oddílu 1.

ODDÍL 5

VZOR ZPRÁVY O MIMOŘÁDNÝCH UDÁLOSTECH č. ....

Příslušnému orgánu se zašle kopie zprávy o mimořádné události doložená kopií oddílu 1 knihy jízdy.

1. Jméno, označení a adresa OHLAŠOVATELE	
2. Místo a členský stát, ve kterém byla mimořádná událost zjištěna	3. Datum a čas, kdy byla mimořádná událost zjištěna
4. DRUH MIMOŘÁDNÉ UDÁLOSTI PODLE NAŘÍZENÍ RADY (ES) Č. 1/2005	
4.1 Způsobilost k přepravě ⁽¹⁾ ☐	4.6 Vyhrazené prostory ⁽⁶⁾ ☐
4.2 Dopravní prostředek ⁽²⁾ ☐	4.7 Povolení přepravce ⁽⁷⁾ ☐
4.3 Postupy při přepravě ⁽³⁾ ☐	4.8 Osvědčení o způsobilosti řidiče ⁽⁸⁾ ☐
4.4 Limity doby jízdy ⁽⁴⁾ ☐	4.9 Záznamy v knize jízdy ☐
4.5 Doplnková ustanovení pro dlouhotrvající cesty ⁽⁵⁾ ☐	4.10 Ostatní ☐
4.11 Poznámky:	
5. Tímto prohlašuji, že jsem zkontroloval zásilku výše uvedených zvířat a vyjádřil výhrady uvedené v této zprávě o dodržování nařízení Rady (ES) č. 1/2005 o ochraně zvířat během přepravy a souvisejících činností.	
6. Datum a místo ohlášení příslušnému orgánu	7. Podpis ohlašovatele

⁽¹⁾ Příloha I kapitola I a kapitola VI bod 1.9.

⁽²⁾ Příloha I kapitoly II a IV.

⁽³⁾ Příloha I kapitola III.

⁽⁴⁾ Příloha I kapitola V.

⁽⁵⁾ Příloha I kapitola VI.

⁽⁶⁾ Příloha I kapitola VII.

⁽⁷⁾ Článek 6.

⁽⁸⁾ Čl. 6 odst. 5.

EVROPSKÉ SPOLEČENSTVÍ

Osvědčení pro vnitřní obchod

Část I: Podrobnosti o předložené zásilce	1.1. Odesílatel Jméno (název) Adresa Země		1.2. Číslo jedinci osvědčení		1.2.a Místní jedinci číslo:			
			1.3. Úřadní příslušný orgán					
			1.4. Místní příslušný orgán					
	1.5. Příjemce Jméno (název) Adresa Země		1.6. Číslo(x) souvisejících originálních osvědčení (předložené osvědčení doklad)					
			1.7. Zprostředkovatel (obchodník) Jméno (název) Schvalovací číslo					
	1.8. Země původu	Kód ISO	1.9. Kraj původu	Kód	1.10. Země určení	Kód ISO	1.11. Kraj určení	Kód
	1.12. Místo původu/Místo sběru Hospodářství ☐ Stromařovací středisko ☐ Pěstovatel zprostředkovatel (obchodník) ☐ Schválený orgán ☐ Laboratorní středisko (stanice) ☐ Schválená vodní hospodářství ☐ Tým odebrající embryo ☐ Podnik ☐ Jiná ☐ Jméno (název) Schvalovací číslo Adresa PSČ		1.13. Místo určení Hospodářství ☐ Stromařovací středisko ☐ Pěstovatel zprostředkovatel (obchodník) ☐ Schválený orgán ☐ Laboratorní středisko (stanice) ☐ Schválená vodní hospodářství ☐ Tým odebrající embryo ☐ Podnik ☐ Jiná ☐ Jméno (název) Schvalovací číslo Adresa PSČ					
	1.14. Místo nakládky PSČ		1.15. Datum a čas odjezdu					
	1.16. Dopravní prostředek Letadlo ☐ Auto ☐ Loď ☐ Železniční vůz ☐ Totožnost: Číslo(a):		1.17. Příjemce Jméno (název) Schvalovací číslo Adresa PSČ Členství stát					
	1.18. Živočišný druh/druh produktů				1.19. Kód komodity (kód KN)			
					1.20. Počet/Množství			
	1.21. Teplota produktů Teplota prostředí ☐ Chlazení ☐ Mražení ☐				1.22. Počet balení			
	1.23. Označení kontajneru/Číslo plavby				1.24. Typ balení			
	1.25. Zvířata osvědčená pro/produkty osvědčená pro: Chov ☐ Výchov ☐ Zabití ☐ Průmysl dobytek na pasteru ☐ Schválené orgány ☐ Umělé reprodukce ☐ Registrované kořoviny ☐ Zpracování ☐ Společenské zvířata ☐ Další spotřeba ☐ Krmivá pro zvířata ☐ Farmaceutická účely ☐ Technické účely ☐ Jiná ☐							
	1.26. Tracetti plus třetí země Třetí země ☐ Kód ISO Místo vstupu ☐ Kód Místo vstupu ☐ Číslo SIREK		1.27. Tracetti plus členské státy Členský stát ☐ Kód ISO Členský stát ☐ Kód ISO Členský stát ☐ Kód ISO					
1.28. Vývoz Třetí země ☐ Kód ISO Místo vstupu ☐ Kód		1.29. Přidělená třetí země						
1.30. Plán cesty Ano ☐ Ne ☐								
1.31. Identifikace zvířat Živočišný druh drůbeže Kategorie Podrobnosti identifikace rodičovského páru Výřeh Počet balení Množství SIREK								

II. Zdravotní informace	II.a. Jednotlivé osvědčení	II.b. Místní jednotlivé osvědčení
II.1 Veterinární potvrzení Žá, níže podpsaný úřední veterinární lístek, potvrzuji, že výše popsaná drůbež: (1) (1) buď [splňuje ustanovení článků 10 a 15 směrnice Rady 90/539/EHS.] (1)(2) nebo [splňuje ustanovení čl. 10 písm. a), b) a c) a článku 15 směrnice Rady 90/539/EHS.] (2) b) splňuje ustanovení čl. 12 odst. 1 písm. d) směrnice Rady 90/539/EHS. (4) c) splňuje ustanovení rozhodnutí Komise: / EHS o doplňkových náležitostech týkajících se (zveřejněných) podle článku 13 nebo 14 směrnice Rady 90/539/EHS. d) (1) buď [byla očkována proti newcastleské chorobě:] (1) nebo [byla očkována proti newcastleské chorobě:] název a typ (živého nebo inaktivovaného) kmenů viru newcastleské choroby použitého v očkování lístek (lístek) datum výkva (výkva) II.2 Potvrzení o zdravotní nezávadnosti Žá, níže podpsaný úřední veterinární lístek, potvrzuji, že výše popsaná drůbež: (5) je vyšetřena na přítomnost salmonely a významem pro veřejnou zdraví v souladu s nařízením (ES) č. 2160/2003. Datum posledního vzorkování bakteri se zahrnutí výsledky: Výsledek všech vyšetření bakteri: (1) (5) buď [pozitivní] (1) (5) nebo [negativní] II.3 Doplňkové veterinární informace (1)(7) II.3.1 Zápis obsahuje živou drůbež / jednoho zvířete / násovků vajec pocházející z hospodářství, ve kterých nebylo provedeno očkování proti influenzae páteř. (1) II.3.2 Zápis je v souladu s veterinárními podmínkami stanovenými v rozhodnutí Komise 2006/415/ES.		
Průběhy Část I: Kolona 1.16: Registrační číslo (alespoňních vozidel nebo kontejnerů a nákladních autoveh), číslo letu (letadla) nebo název (plavidlo). Kolona 1.19: použijte příslušné kódy HS: 01.05, 01.06.39. Kolona 1.31: Kategorie: vyberte jeden z těchto druhů: čerstvé líste / prarodila / rodila / kařice / výkva / ostatní. Identifikace: uveďte identifikační údaje rodičovského hejna a obchodní značku. Věk: uveďte přibližný věk drůbeže. Část II: (1) Uveďte podle potřeby. (2) Použijte se pouze v případě uplatnění II.3.2 nebo II.3.3. (3) Proveďte v případě odvolání do členského státu, který má status oblasti, kde se neprovedlo očkování proti newcastleské chorobě, schválený Evropským společenstvím, v souladu s dobou: Finsko a Švédsko, jinak se odkaz vypouští. (4) Vyplňte podle potřeby. (5) Zápis uvezení pod bodem II.2 se uplatní jen u jatečné drůbeže druhu Gallus gallus a použijí se od 1. února 2008, pokud drůbež byla držena výhradně pro produkci vajec jiných než násovkových; použijí se od 1. ledna 2009, pokud je drůbež chována výhradně pro produkci masa. (6) Omezuje jako pozitivní, pokud byly výsledky některého vyšetření pozitivní na níže uvedené serotypy po dobu života hejna, hejna chované drůbeže: Salmonella hadar, Salmonella virchow a Salmonella infantis, hejna udržitelné drůbeže: Salmonella enteritidis a Salmonella typhimurium. (7) Použijte se pouze v případě členských států, které provádějí očkování proti influenzae páteř podle plánu očkování schváleného Evropským společenstvím. Barva značky a podpis se musí lišit od barvy ostatních údajů na osvědčení.		
Úřední veterinární lístek nebo úřední inspektor Jméno (hláskovým písmem): Místní veterinární jednotka: Datum: Razítko: Kvalifikace a titul: Číslo místní veterinární jednotky: Podpis:		

(cs) Route Plan

(cs) 1.1. ORGANISER name and address (a) (b)		(cs) 1.2. Name of the person in charge of the journey			
		(cs) 1.3. Telephone / Fax			
(cs) 2. TOTAL EXPECTED DURATION (hours / days)					
(cs) 3.1. Place and country of DEPARTURE		(cs) 4.1. Place and country of DESTINATION			
(cs) 3.2. Date	(cs) 3.3. Time	(cs) 4.2. Date	(cs) 4.3. Time		
(cs) 5.1. Species	(cs) 5.2. Number of animals	(cs) 5.3. Veterinary certificate(s) number(s)			
(cs) 5.4. Estimated total weight of the consignment (in kg)		(cs) 5.5. Total space foreseen for the consignment (in m ²)			
(cs) 6. LIST OF FORESEEN RESTING, TRANSFER OR EXIT POINTS					
(cs) 6.1. Name of the place where animals are to be rested, or transferred (including exit points)	(cs) 6.2. Arrival		(cs) 6.3. Length (in hours)	(cs) 6.4. Transporter name and authorisation N (if different from the organiser)	(cs) 6.5. Identification
	(cs) Date	(cs) Time			
(cs) 7. I, the organiser, hereby declare that I am responsible for the organisation of the above-mentioned journey and I have made suitable arrangements to safeguard the welfare of the animals throughout the journey in accordance with the provisions of Regulation 1/2005					
(cs) 8. Signature of the organiser					

(cs)(a) Organiser: see definition laid down in Article 2(c) of Council Regulation 1/2005

(cs)(b) If the organiser is a transporter the authorisation number shall be specified

Obrázek 1:
Ruční omračování drůbeže úderem na temeno hlavy

Obrázek 2:
Zřízení pro porážení nebo usmrcování drůbeže na farmě. Jednotlivé kusy jsou vkládány do trychtýřovitých nádob hlavou dolů, po uklidnění je prováděno ruční omračení úderem nástroje do temene hlavy a následuje vykrvení.

Uvedená zařízení vyžaduje důsledné udržování čistoty mechanickým očištěním a provedením opláchnutí vodou a dezinfekčním roztokem. Odpady je nezbytné asanovat, v případě usmrcení se odvázejí společně s těly mrtvých ptáků do sanačního podniku.

6. Preventivní opatření pro biologickou bezpečnost

MVDr. Jiří Kruml (MZe, odbor živočišných komodit, oddělení ochrany zvířat)

Co je biologická bezpečnost?

Stav, kdy jsou na efektivní míru omezeny hrozby pro objekt a jeho zájmy a tento objekt je omezení stávajících i potenciálních hrozeb efektivně vybaven a ochoten při něm spolupracovat.

Terminologický slovník pojmů z oblasti krizového řízení a plánování obrany státu

Ministerstvo Vnitra, Praha 2004

Pojem biologická bezpečnost je velmi široký a je používán v různých souvislostech. Velmi často je používán v souvislosti se zaváděním geneticky modifikovaných organismů. Zde je použit velmi specificky pro potřebu eliminace rizik souvisejících s chovem kuřat chovaných na maso (brojlerů).

V případě biologické bezpečnosti neexistuje žádný univerzální program, důležité je kontrolovat všechny známé vstupy do chovu a právě tak výstupy. S vznikem nových rizik a na druhé straně s rozvojem poznání a zkušeností je nutné zavádět dodatečná opatření.

Globalizace potravinového řetězce přináší nová rizika pro zdraví a zájmy spotřebitelů. Hlavním cílem v oblasti bezpečnosti potravin je dosáhnout co nejvyšší úrovně ochrany zdraví a zájmů spotřebitelů.

Minimalizace rizika vlivu potenciálně škodlivých biologických činitelů je neodmyslitelnou součástí fungující společné zemědělské politiky. Aby tato opatření byla účinná a srovnatelná, využívá se v rámci EU pro zajištění biologické bezpečnosti potravin koordinovaného a komplexního přístupu k politice hygieny potravin a koordinovaných reakcí na hrozby vyvolané přenosnými chorobami. Využívá se standardních mechanismů pro sdílení informací mezi členskými státy EU, včetně využití informatiky pro včasné varování a reakci.

Biologická bezpečnost na farmách musí postihovat širokou škálu dílčích opatření, k nimž patří: přesun zvířat pouze z důvěryhodných zdrojů, izolace nových zvířat přivezených na farmu, izolace nemocných zvířat; kontrola pohybu lidí, zvířat a zařízení, správné používání krmiv a postupy pro čištění a dezinfekci objektů a také spolehlivý program dezinsekce a deratizace.

Dobrá stav welfare pomáhá zvířeti udržet přirozenou rezistenci vůči chorobám a dobré zdraví je předpokladem pro zdravý život jedince. Jak zdraví, tak welfare jsou silně ovlivněny způsobem, jakým je zvíře chováno. Potřebám zvířat by měly být přizpůsobeny podmínky jejich životního prostředí zahrnující teplotu, vlhkost, čistotu ovzduší a podestýlky, množství světla atd. Stejně důležitá je dostupnost čisté vody, odpovídající výživa a dostatek prostoru pro pohyb a odpočinek. Vyloučen by měl být stres, jelikož má negativní účinek na odolnost zvířat vůči infekcím.

Dobrá zdravotní stav je důležitý pro pohodu zvířat a optimální živočišnou produkci, a proto předcházení a tlumení chorob nezbytnou součástí chovu zvířat. Vznik chorob lze omezit využitím vhodného řízení chovu, který omezuje vliv patogenních zárodků způsobujících vznik onemocnění a to optimalizací životního prostředí pro zvířata, včetně dobré zoohygieny, správné výživy a vakcinačních programů.

Snahou šlechtitelských firem od počátku intenzivní drůbežářské výroby je brojlerové kuře s co nejkratší délkou výkrmu, největší intenzitou růstu a s co nejlepší konverzí krmiva. Tato snaha je provázena negativní jevy.

Biologická bezpečnost může rozhodnout o prosperitě, případně i existenci farmy.

Proto by zmíněná opatření měla být součástí každodenních činností a manažerských rozhodnutí zemědělce.

Princip předběžné opatrnosti

Tento princip je používán tam, kde existuje vědecký doklad o tom, že aktivita ohrožuje volně žijící organismy, prostředí či lidské zdraví. Měla by být přijata ochranná opatření, i když neexistuje úplná vědecká jistota. Slouží k tomu, abychom zabránili závažným škodám dřív, než k nim dojde.

Konečnou odpovědnost za biologickou bezpečnost nesou vlastníci zvířat.

1) Chov

Trendem šlechtitelských firem je vyšlechtění brojlerového kuřete s co nejkratší délkou výkrmu, největší intenzitou růstu a s co nejlepší konverzí krmiva. Tato snaha je provázena negativní jevy provázejícími jednostranný, rychlý vývoj kuřat. Jsou to především problémy s aspiračním aparátem, srdečním selháním, výskytem edémové choroby, nedostatečným rozvojem skeletu, lézemi na běhácích.

Biotechnologie a jejich využívání patří k prioritním otázkám naší současnosti. Na jedné straně poskytují moderní biotechnologie velké možnosti využití, na straně druhé však mohou za určitých okolností a při nedodržení dostatečných bezpečnostních opatření vážně ohrozit biologickou rozmanitost, bezpečnost a zdraví zvířat i lidí.

výběr hybridů (kompromis mezi růstovou schopností, odolností proti nemocím a stresu, vhodnou technologií a ekonomikou)

minimalizování zátěže na chovaná zvířata: optimalizace parametrů stájového prostředí
CO₂, NH₃, relativní vlhkost, teplota, proudění vzduchu, prašnost, vlhkost podestýlky

minimalizování zátěže na životní prostředí: dodržování zásad BAT, programy IPPC, snižování emisí
CO₂, NH₃, pachové zátěže, prašnosti, hluku

2) Ochrana proti onemocnění

Biologická zdravotní rizika vznikají v důsledku kontaktu s bakteriemi, viry, houbami, jinými mikroorganismy a s nimi souvisejícími toxiny. Tyto mikroorganismy jsou v přírodě rozšířené a představují potenciální nebezpečí pro lidské zdraví.

Dobrý stav welfare pomáhá zvířeti udržet přirozenou rezistenci vůči chorobám a dobré zdraví je předpokladem pro zdravý život jedince.

Na kvalitu tak welfare má velký vliv jakým způsobem je zvíře chováno, potřebám zvířat by měly být přizpůsobeny nám známé a ovlivnitelné podmínky životního prostředí, především teplota, vlhkost, čistota ovzduší, kvalita podestýlky, množství světla. Stejně důležitá je dostupnost nezávadné napájecí vody, odpovídající výživy a dostatek prostoru pro pohyb, komfortní chování a odpočinek. Vyloučen by měl být stres, je známo, že působení jednotlivých i podprahových stresorů se mohou sčítat a způsobit závažný problém.

Dobrý zdravotní stav je důležitý pro součásti welfare a je základem pro dobrou produkci. Předcházení a tlumení chorob je nezbytnou součástí chovu zvířat, vznik chorob lze omezit využitím vhodného řízení chovu, který omezuje vliv patogenních zárodků způsobujících vznik onemocnění a to optimalizací životního prostředí pro zvířata, včetně dobré zoohygieny, správné výživy a vakcinačních programů.

pasivní ochrana chovů

Na globální úrovni

Biologická bezpečnost na hranicích zajišťuje prevenci toho, aby se choroby zvířat nedostaly do EU dovozem domácích zvířat pocházejících ze zemí mimo EU, nebo osobními dovozy masa a mléčných produktů. To má zajistit soubor opatření a systémy, jejichž cílem je regulace rizika komerčních dovozů. EU proto zavedla přísná pravidla pro to, jaké produkty živočišného původu, jaká zvířata a za jakých podmínek mohou cestující dovážet. Odpovědnost za biologickou bezpečnost na hranicích je rozdělena mezi příslušné úřady v členských státech a cestující.

na úrovni EU

EU stanovila řadu opatření, která mají chránit dobré životní podmínky a přispět k prevenci a regulaci závažných onemocnění u zvířat, například ptačí chřipky. Legislativa EU v této oblasti je mimoto doplněna

o opatření pro krizové situace, aby byla zajištěna rychlá, účinná a odpovídající reakce na propuknutí choroby. Jedná se například o plány pro výjimečné situace a zásoby vakcín.

Existují například pravidla týkající se přepravy hospodářských zvířat a jejich cílem je zvířata a zabránit šíření chorob. Tato pravidla stanoví, kdy a jak dlouho smějí být zvířata přepravována, ale určují také požadavky na stěhování zvířat v rámci EU a do EU, včetně řádného zdravotního osvědčení. Pokud jde o biologickou bezpečnost na hranicích, existují přísná pravidla EU k tomu, jaké produkty živočišného původu mohou cestující dovážet do EU a jak sem mohou přivážet svá domácí zvířata.

na úrovni státu

Je odpovědností vnitrostátních úřadů, aby zavedly pravidla EU týkající se osobních dovozů produktů živočišného původu a domácích zvířat a zavedla mechanismus účinné kontroly a vymáhání těchto opatření.

Za biologickou bezpečnost na hranicích nesou odpovědnost členské státy. Jejich povinností je chránit území státu před případnými riziky ohrožujícími zdraví zvířat a veřejnosti. Zavádějí do praxe, opatření, kdy a jak kontrolovat zavazadla na letištích, jak poskytovat informace zemědělcům, orgánům státní správy, orgánům EU, veřejnosti a jak by mělo být trestáno porušování těchto pravidel.

na úrovni farem

Biologickou bezpečností na farmách se rozumí podniknutí kroků k tomu, aby se choroby nedostaly ke zvířatům nebo aby se zabránilo šíření choroby v rámci farmy, nebo mimo farmu. Především zabránění kontaktu volně žijících a synantropních živočichů s chovanými zvířaty, zabránění kontaminace krmiv na všech stupních od výroby po zkrmení, pravidelné sledování zdravotního stavu zvířat dostatečně poučeným personálem, účinné systémy DDD. Žádná farma není izolovaná, opatření realizovaná na jedné farmě, napomůžou k ochraně sousedních farem a okolní krajiny.

divoce žijící ptáci a zvířata mohou rozšířit nemoci na hospodářská zvířata tak, že nositele infekce nesou například na tlapkách nebo v trávicím systému. Výkaly hlodavců mohou kontaminovat krmivo a hmyz může rozšířit onemocnění na jiná zvířata. Proto je nejlepší minimalizovat kontakt mezi divoce žijícími a hospodářskými zvířaty, zavést účinné programy hubení škůdců a hmyzu a chránit krmivo před jakoukoli možnou kontaminací.

identifikace a registrace: vysledovatelnost pomáhá při regulaci onemocnění

K dobrému vedení záznamů patří správná identifikace a registrace zvířat. V rámci legislativy EU je to povinné a umožňuje to lokalizovat a sledovat zvířata pro účely veterinárního lékařství, což má zásadní význam pro regulaci infekčních onemocnění. Přesná lokalizace všech hospodářských zvířat je v případě propuknutí nemoci nezbytná, aby mohla být podniknuta účinná opatření na regulaci a vymýcení vysoce nakažlivých virů. Pokud by nějaké onemocnění skutečně propuklo, bylo by také velmi užitečné vědět, kdo byl na vaší farmě. Toho je možné dosáhnout vedením záznamů o návštěvnících s datem jejich návštěvy.

aktivní ochrana chovů – veterinární opatření

- vakcinace
- preventivní aplikace léčiv
- léčebná aplikace léčiv
- usmrcení nemocných zvířat a zvířat podezřelých z nakažení (opatření v ohnisku onemocnění)
- usmrcení vnímavých zvířat (opatření v ochranných pásmech)

doprava

Přepravováním zvířat se mohou šířit nemoci zvířat i zoonózy. Proto se při stěhování zvířat ujistěte, že je přepravujete se zvířaty v podobném zdravotním stavu, nedávejte k nim neznámá zvířata a zabraňte únikům z vozidla. Důležité je uplatnit opatření biologické bezpečnosti také poté, co byla zvířata přemístěna z objektů, protože původci nemocí a jejich nosiči tam mohou přetrvávat i potom, co zvířata odešla.

čištění zařízení a vozidel

Kontaminovaný materiál se může šířit na pneumatikách vozidel - mimo jiné i osobních vozidel majitelů a návštěvníků. V případě propuknutí onemocnění by se proto všechna vozidla, která vjíždějí do areálu nebo z něj odjíždějí, měla důkladně očistit a vydezinfikovat.

léčení

Zásada - Prevence je vždy levnější, než léčení!

Lidé mohou být hostiteli a přenašeči nositelů nemocí, kteří se mohou rozšířit na zvířata například prostřednictvím obuvi nebo oblečení. To se týká i chovatele a měl by to mít stále na paměti, především když navštívil jiné chovy. Velkým problémem jsou návštěvy.

Měl by být minimalizován jakýkoli kontakt s chovanými zvířaty. Nesmí se zapomínat na to, že některé choroby mohou přenášet i domácí zvířata. Nemocná zvířata je nutné včas nahlásit veterinárnímu lékaři.

Některá onemocnění se mohou šířit velmi rychle, a proto je pro prevenci rozsáhlého propuknutí nemoci nezbytné včas odhalit a nahlásit nemocná zvířata.

použití léčiv u většiny použitých léčiv je nezbytné dodržet ochrannou lhůtu. To při velmi krátké době výkrmového cyklu vede u kuřat nezbytně k prodloužení doby výkrmu a tím k značnému ekonomickému propadu.

nedodržení ochranné lhůty vede k zjistitelnému množství reziduí cizorodých látek a v případě jejich záchytu a prokázání mohou být uložena opatření a sankce pro hospodářství velmi závažná.

čištění a dezinfekce: Nemoci se mohou mezi zvířaty šířit přímo, kontaktem, nebo nepřímo prostřednictvím lidí, oděvů, pomůcek. Proto je nezbytné dbát na čistotu pracovních pomůcek i pracovních oděvů. Dezinfekce provozních prostor se provádí až po důkladné mechanické očištění.

Zásada: Na farmu nemají přístup žádné nepovolané osoby! Chovatel se musí postarat o zajištění řádných hygienických postupů a o to, aby je on i každý návštěvník farmy dodržoval. Na farmě musí být k dispozici dostatek ochranných oděvů, nejlépe jednorázových.

3) Bezpečnost a kvalita potravin a krmiv

Potravinový řetězec je nutno vnímat od produkce krmiv až po konzumaci potravin spotřebitelem. Krmivo, systémy krmení a výživa by měly být součástí plánování biologické bezpečnosti. Nejčastějším prostředkem kontaminování krmiva nebo míst, kde dochází ke krmení, je zařízení farmy používané k manipulaci s chlévskou mrvou. Je nepřijatelné, aby se k manipulaci s krmivem používalo stejné zařízení jako k manipulaci s podestýlkou. Důležitou součástí prevence nemocí je kvalita napájecí vody, čistota systémů pro přívod vody a způsob skladování krmiva.

Zdraví zvířat je důležitým faktorem v oblasti bezpečnosti potravin, protože pro šíření některých nemocí, přenosných z člověka na zvířata, tak zvaných zoonózy, v tomto případě především salmonelóza může být biologické riziko vyvolané původci onemocnění přítomnými v potravinách a produktech živočišného původu.

Plošné používání antimikrobiálních látek v chovech zvířat přispívá ke vzniku rezistentních kmenů. V zemích EU bylo u potravinových zvířat zakázáno používání antimikrobiálních látek jako stimulatorů růstu, to je jeden z kroků, který přispívá ke snížení výskytu rezistentních bakterií. Další zásadní problémy jsou rezidua chemických látek v krmivu a potravinách. K jejich výskytu dochází buď nedodržením ochranné doby po aplikaci, nebo kontaminací krmiv a živočišných produktů v průběhu technologických postupů, obvykle nedodržením správných technologických postupů.

Potraviny živočišného původu jsou pod stálým veterinárním dozorem. Sledují se především patogeny, ATB a zakázané látky, kontaminace cizorodou bílkovinou, kontaminace GMO, monitoring CL, nepřímo například i správné značení.

bezpečnost krmiv a aditiv určených do krmiv, použití GMO

Výskyt salmonel v potravinovém řetězci je vážným rizikem ohrožujícím lidské zdraví. Jedním z možných zdrojů výskytu salmonel jsou i krmiva. Z tohoto důvodu Českomoravské sdružení organizací zemědělského zásobování a nákupu vydalo „Kodex správné výrobní praxe snižující riziko výskytu salmonel v krmných směsích pro drůbež“, který pokrývá celý proces výroby, počínaje kontrolou rizikových surovin,

skladování surovin, proces výroby včetně možných tepelných úprav nebo použití přípravků likvidujících salmonely, skladování a přepravu vyrobených krmných směsí k odběrateli. Zahrnuje i postupy pro provádění kontrol, odběry vzorků a jejich analýzu.

Evropský úřad pro bezpečnost potravin rozdělil suroviny do kategorií z hlediska míry rizika kontaminace následovně:

- A - Vysoká míra rizika: (obvyklý výskyt 5-15 % kontaminovaných surovin) - řepkové šroty a pokrutiny
- B - Střední míra rizika: (obvyklý výskyt 5 % kontaminovaných surovin) - slunečnicové šroty a pokrutiny, sojové šroty a pokrutiny (pouze Jižní Amerika), plnotučné sojové boby hydrotermicky upravené, rybí moučka (pouze Jižní Amerika)
- C - Nízká míra rizika: (obvyklý výskyt do 3 % kontaminovaných surovin) - Ostatní suroviny, zejména obiloviny (kontaminace do 1 %)

4) Správné nakládání s vedlejšími živočišnými produkty

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1774/2002, nařízení Komise (ES) 808/2003 a od 4.3. 2011 Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1069/2009, které nahradí NR 1774/2002.

Vedlejší produkty živočišného původu, které nejsou určeny k lidské spotřebě, představují potenciální riziko pro zdraví lidí a zvířat a pro životní prostředí.

Nové technologie umožnily využití vedlejších produktů živočišného původu, pravidla pro používání těchto technik jsou regulována výše uvedenými nařízeními tak, aby se rizika použití snížila na minimum. V souvislosti s výkrmem kuřat se jedná především o odstraňování kadaverů z chovů a kuřat utracených v souvislosti s mimořádnou událostí.

Jako zajímavá možnost se v současné době (jaro 2010) jeví možnost odstraňování kadaverů spalováním přímo na hospodářství. Zřejmé výhody jsou zvýšená nakažová bezpečnost hospodářství, do objektu nevstupuje pracovník, ani svozné vozidlo asanačního zařízení, snížení pravděpodobnosti rozvlékání nákazy při převozu kadaverů mimo hospodářství.

Nevýhodou je nutnost další investice, zatím neověřená návratnost a dosud nesjednocený postoj orgánů ochrany ovzduší.

5) Bezpečnost chemikálií

Bezpečnostní opatření se týkají toxicity a ekotoxicity chemických, biochemických a biologických sloučenin, jejichž použití může mít škodlivé účinky na lidské zdraví a životní prostředí.

DDD - spolehlivý program dezinfekce, dezinfekce a deratizace, používat pouze přípravky určené k tomuto účelu.

léčiva

Veterinární léky, například antibiotika, antiparazitika mohou zvířatům zachránit život, ale musí se používat odpovědným způsobem. O použití léčiv musí být vždy vedená evidence – jaký lék byl použit, kdy byl použit a kdy byl vysazen. Plošné používání antimikrobiálních látek v chovech zvířat přispívá ke vzniku rezistentních kmenů.

V zemích EU bylo u potravinových zvířat zakázáno používání antimikrobiálních látek jako stimulatorů růstu, to je jeden z kroků, který přispívá ke snížení výskytu rezistentních bakterií.

Další zásadní problém jsou rezidua chemických látek v krmivu a potravinách. K jejich výskytu dochází buď nedodržením ochranné doby po aplikaci, nebo kontaminací krmiv a živočišných produktů v průběhu technologických postupů, obvykle nedodržením správných technologických postupů.

6) Ochrana životního prostředí v širší souvislosti

Řádná biologická bezpečnost také pomáhá snižovat náklady na léčení chorob, zvyšovat efektivitu farmy a chránit okolní farmy a krajinu.

Poskytuje stanoviska ohledně zdravotních a environmentálních rizik souvisejících se znečišťujícími látkami v jednotlivých složkách životního prostředí a jinými biologickými a fyzikálními faktory nebo měnícími se fyzikálními podmínkami, které mohou mít negativní dopad na zdraví a životní prostředí, například ve vztahu ke kvalitě ovzduší, vody, odpadů a půdy, jakož i na environmentální posuzování životního cyklu.

dopady na životní prostředí

Dopady na životní prostředí jsou minimalizovány definováním správných zásad a postupů při běžném provozu a při krizových situacích (např. IPPC). Cílem je minimalizovat produkci znečišťujících látek plyných, kapalných i tuhých vznikajících při provozu a stanovení takových postupů, které v případě krizového stavu umožní včasným a efektivním zásahem minimalizovat vzniklé újmy na životním prostředí.

environmentální rizika *Globální změna*

I když v současné době nelze jednoznačně souhlasit s některými teoriemi o antropogenním původu klimatických změn a jejich prognózou, neznamená to, že se producenti (obecně) mohou chovat bezohledně k životnímu prostředí. Naopak, využívání nejlepších dostupných technologií (BAT) je základ trvale udržitelné produkce. Základem je stanovení ekonomicky akceptovatelných, ale efektivních opatření.

Energie z obnovitelných zdrojů

větrná energie, sluneční energie

Oba zdroje jsou závislé na vhodných povětrnostních podmínkách, v případě bezvětrí, nebo naopak prudkého větru či nedostatečného slunečního svitu, zasněžení panelů, selhávají. U sluneční energie je navíc omezení dané délkou slunečního svitu. Obě technologie jsou velmi drahé. Jejich současná ekonomická výhodnost pro provozovatele zdrojů je založena na tom, že výkupní cena této energie je nadsazená a jde na úkor ceny elektrické energie z jiných zdrojů.

systemy pro alternativní paliva

Spalování biomasy je vhodné jako doplňkový zdroj energie tam, kde vzniká dostatečné množství biomasy jako vedlejšího produktu (odpadu). Primární produkce biomasy za účelem spalování je problematická.

Spalování kadaverů je možný zdroj energie, malá spalovací zařízení, která je možné provozovat na farmách, ale nejsou primárně konstruována pro výrobu energie.

Spalování metanu vzniklého metanogenezí biomasy je vhodné a čistý zdroj energie tam, kde je celoročně dostupné dostatečné množství vhodné biomasy, která není produkována na úkor jiných plodin. Příkladně zemědělská údržba ploch, které by jinak zůstaly neobhospodařovány a došlo by k jejich postupnému znehodnocování. Vhodná je kombinace se zpracováním hnoje.

7. Vedení doprovodné evidence a dokumentace v chovech u kuřat chovaných na maso

Ing. Vlastislav Machander, PhD. (MTD s.p. Ústrašice)

Zákon č. 154/2000 Sb. o šlechtění, plemenitbě a evidenci hospodářských zvířat (plemenářský zákon), ve znění pozdějších předpisů ukládá v oblasti evidence zvířat řadu povinností také chovatelům drůbeže.

Dnem 1. dubna 2004 nabyla účinnosti vyhláška č. 136/2004 Sb., Ministerstva zemědělství, kterou se stanoví podrobnosti označování zvířat a jejich evidence hospodářství a osob stanovených plemenářským zákonem, která provádí některá ustanovení zákona a přináší také významné změny v evidenci drůbeže.

Novela této vyhlášky, vyhláška č. 213/2009Sb. ze dne 3. července 2009, kterou se stanoví podrobnosti označování zvířat a jejich evidence a evidence hospodářství a osob stanovených plemenářským zákonem, ve znění vyhlášky 199/2007 Sb. pak přinesla řadu nových povinností i pro chovatele kuřat chovaných na maso.

Plemenářský zákon a vyhláška obsahují povinnosti stanovené na celoevropské úrovni legislativou Evropského společenství.

Pověřenou osobou, jejíž úlohou je shromažďování a zpracovávání údajů v informačním systému ústřední evidence, je nadále Českomoravská společnost chovatelů, a. s. Celý informační systém však nyní spravuje a provozuje Ministerstvo zemědělství České republiky.

Zákon přesně stanovuje, jaké informace a komu může poskytovat pověřená osoba a jaké správce systému, určuje povinnosti pověřené osoby vůči chovatelům i dalším osobám a zároveň povinnosti všech, kteří dodávají informace o svých hospodářstvích, subjektech a zvířatech do databáze.

Všechny potřebné informace jsou uvedeny v Pokynech k vedení ústřední evidence drůbeže, které mají za cíl především postihnout všechny novinky týkající se evidence drůbeže a srozumitelnou formou poskytnout návod pro její správné vedení. Pokyny vycházejí z jednotlivých ustanovení uvedeného zákona a vyhlášky, ale nemohou tyto právní předpisy nahradit. Základním předpokladem je proto znalost právních předpisů, týkajících se označování a evidence. Cílem této stati je vyčlenit a zdůraznit povinnosti chovatelů – výkrmců kuřat chovaných na maso.

1) Základní informace

Povinné osoby

- chovatelé
- provozovatelé líhni
- provozovatelé jatek
- provozovatelé shromažďovacích středisek
- obchodníci
- uživatelská zařízení
- vasanační podniky
- dopravci

Ústřední evidence

Správce ústřední evidence je Ministerstvo zemědělství. Přidělování identifikačních prostředků, sběr a zpracování údajů do informačního systému ústřední evidence zajišťuje pověřená osoba – Českomoravská společnost chovatelů, a.s., která touto činností v oblasti chovu drůbeže pověřila Mezinárodní testování drůbeže, s.p. Ústrašice.

Orgány dozoru

- Česká plemenářská inspekce
- Orgány veterinárního dozoru

Chovatel

Chovatelem je každý, kdo zvířata drží, nebo se o ně stará, třeba jen na přechodnou dobu. Chovatelem tedy nemusí být pouze majitel zvířat, ale například i ten, který se o zvířata někoho jiného stará ve svých nebo pronajatých prostorách, tato zvířata krmí a ošetřuje.

Hospodářství

Hospodářství je jakákoli stavba, zařízení nebo místo, včetně chovu pod širým nebem, kde jsou zvířata jednoho chovatele držena, nacházející se na jednom katastrálním území. Pokud chová dva a více chovatelů zvířata společně v jedné stáji, nelze tuto stáj zaevidovat jako dvě a více hospodářství.

Hejno

Hejnem se rozumí skupina drůbeže jednoho druhu a jedné kategorie, která je chována v jedné hale hospodářství a která se v této hale nachází současně

Hala

Halou se rozumí budova hospodářství ve které je chováno hejno drůbeže

Hustota obsazení

Hustotou obsazení se rozumí celková živá hmotnost kuřat, která se ve stejném čase nachází v hale, a to na čtvereční metr využitelné plochy

Denní míra úmrtnosti

Je počet kuřat, která uhynula v jedné hale ve stejný den, včetně kuřat, která byla poražena z důvodu onemocnění nebo i z jiných důvodů, vydělený počtem kuřat, která se v uvedený den nacházejí v hale, vynásobeno 100.

Kumulativní denní míra úmrtnosti

Součet denních měr úmrtnosti

2) Registrace chovatelů

Zaregistrování činnosti hospodářství

Chovatelé, kteří začínají s chovem hospodářských zvířat, si musí nejprve zaregistrovat své hospodářství.

Každý chovatel či jiná povinná osoba je povinen zaregistrovat všechna svá hospodářství, provozovny nebo zařízení před zahájením své činnosti a to registračním lístkem, který mu na požádání vydá pověřená osoba.

V registračním lístku je nutné vyplnit všechny požadované údaje, aby nedocházelo k záměně chovatelů nebo jejich hospodářství. Registrační lístek má část A a část B.

V části A je nutné vyplnit údaje o chovateli a jeho kontaktní osobě, zejména:

- jméno, případně jména a příjmení nebo obchodní firma anebo název chovatele,
- identifikační číslo, rodné číslo nebo datum narození,
- adresu sídla,
- údaje kontaktní osoby: jméno a příjmení, adresa a telefonní a e-mailové spojení.

V části B vyplní chovatel údaje o každém hospodářství, zejména:

- název a číselný kód katastrálního území, popřípadě katastrálních území, v nichž se nachází hospodářství,
- úplná adresa hospodářství,
- druh chovaných hospodářských zvířat.

Protože v této části registračního lístku chovatel pouze zakřížkuje druh hospodářského zvířete, drůbež, je nutné dále tento údaj specifikovat. Toto chovatel provede zasláním hlášení o stavech drůbeže – viz dále.

B
Informace o jednotlivých hospodářstvích nebo provozovnách

Registrační číslo	CZ	<table border="1" style="width: 100%; height: 20px;"><tr><td style="width: 25px;"> </td><td style="width: 25px;"> </td><td style="width: 25px;"> </td><td style="width: 25px;"> </td><td style="width: 25px;"> </td><td style="width: 25px;"> </td><td style="width: 25px;"> </td><td style="width: 25px;"> </td><td style="width: 25px;"> </td><td style="width: 25px;"> </td></tr></table>										
Typ hospodářství nebo provozovny												
☐ hospodářství chovatele	☐ obchodník	☐ asanační podnik	☐ shromažďovací středisko									
☐ provozovatel jatek	☐ provozovatel líhně	☐ uživatelské zařízení										
Ulice	_____ č.p.(č.ev.) / č.or.	<table border="1" style="width: 100px; height: 20px;"><tr><td style="width: 25px;"> </td><td style="width: 25px;"> </td><td style="width: 25px;"> </td><td style="width: 25px;"> </td></tr></table> / <table border="1" style="width: 100px; height: 20px;"><tr><td style="width: 25px;"> </td><td style="width: 25px;"> </td><td style="width: 25px;"> </td><td style="width: 25px;"> </td></tr></table>										
Obec	_____											
Část obce	_____											
Městský obvod	_____	Městská část	_____									
Okres	_____	PSČ	<table border="1" style="width: 100px; height: 20px;"><tr><td style="width: 25px;"> </td><td style="width: 25px;"> </td><td style="width: 25px;"> </td><td style="width: 25px;"> </td></tr></table>									
Číselný kód katastrálního území	<table border="1" style="width: 150px; height: 20px;"><tr><td style="width: 25px;"> </td><td style="width: 25px;"> </td><td style="width: 25px;"> </td><td style="width: 25px;"> </td><td style="width: 25px;"> </td><td style="width: 25px;"> </td></tr></table>											
Druh zvířat												
☐ skot	☐ tuři mimo skot	☐ běžci	☐ koně, osli a jejich kříženci									
☐ prasata	☐ zvěř ve farmovém chovu	☐ ryby plemenné	☐ ryby neplemenné									
☐ drůbež												
☐ kozy - systém chovu dojený	☐ kozy - systém chovu ostatní											
☐ ovce - systém chovu dojený	☐ ovce - systém chovu ostatní											

Dne: _____

Podpis: _____

Chovatel spolu s registračním lístkem posílá kopii dokladu potvrzujícího skutečnost, že je podnikatel, který není starší než 3 měsíce.

Případné změny údajů, které byly nahlášeny registračním lístkem nahláší chovatelé do 7 dnů ode dne, kdy k těmto změnám došlo.

Pro každé registrované hospodářství je přiděleno jedinečné osmimístné registrační číslo hospodářství. Oprávněný pracovník ČMSCH zaregistruje přidělená čísla v centrálním počítači současně s názvem a adresou chovatele i všech jeho hospodářství včetně příslušné kontaktní osoby, telefonního a faxového spojení a e-mailové adresy za účelem jednoznačné identifikace jednotlivých chovatelů.

Ukončení činnosti hospodářství:

Ukončí-li chovatel na některém evidovaném hospodářství činnost, oznámí tuto skutečnost pověřené osobě do 7 dnů ode dne, kdy k této skutečnosti došlo a to oznámením o ukončení činnosti.

Při převodu hospodářství na jinou právnickou nebo fyzickou osobu zašle původní chovatel oznámení o ukončení činnosti spolu s registračním lístkem nového chovatele.

2. Vzor oznámení o ukončení činnosti chovatele, obchodníka, provozovatele jatek, asanačního podniku, shromažďovacího střediska, uživatelského zařízení, provozovatele líhně

Jméno, případně jména a příjmení nebo obchodní firma anebo název:												
Identifikační číslo, nebo nemá-li identifikační číslo, rodné číslo, nebo nemá-li rodné číslo, datum narození												
Trvalý pobyt nebo sídlo (adresa):												
Jméno, případně jména a příjmení kontaktní osoby:						Telefon1:						
Kontaktní adresa:						Telefon2:						
						Mobilní tel.:						
						Fax:						
						e-mail:						
Registrační číslo hospodářství nebo provozovny, kde byla činnost ukončena											druh zvířat	
1												
2												
3												
4												
5												
6												
7												
8												

V .....Dne: ..... Podpis: .....

3. Systém ústřední evidence drůbeže a podklady pro její vedení

Povinnosti chovatelů:

1. Evidovat všechna svá hospodářství spolu s identifikačními údaji o své osobě a veškeré změny nastalé po dni zaevidování
2. Vést v registru drůbeže údaje stanovené vyhláškou a uchovávat je nejméně po dobu 3 let ode dne posledního záznamu.
3. Předávat správné a úplné údaje stanovené vyhláškou
4. Oznamovat ukončení své činnosti

Podkladem pro vedení ústřední evidence drůbeže u chovatelů kuřat chovaných na maso jsou:

- registry drůbeže v hospodářství
- hlášení o stavech drůbeže
- hlášení o počtu dovezené nebo přemístěné drůbeže

Registr drůbeže v hospodářství, v němž jsou chována kuřata chovaná na maso

1. Pro každé hospodářství, v němž je chováno hejno větší než 500 kusů kuřat druhu Kur domácí (Gallus gallus) chovaných na maso, vede chovatel registr drůbeže v hospodářství pro jednotlivé haly a to v listinné podobě nebo elektronicky formou počítačové databáze.

2. Na každém registru drůbeže v hospodářství musí být na titulní straně uvedeno:
- a) jméno, případně jména a příjmení nebo obchodní firma anebo název chovatele,
  - b) registrační číslo hospodářství,
  - c) adresa hospodářství,
  - d) druh a kategorie drůbeže, pro který se vede registr drůbeže v hospodářství
  - e) celkový počet hal,
  - f) označení haly, pro kterou je tento registr drůbeže v hospodářství veden,
  - g) využitelnou plochu, kterou se rozumí plocha se stelivem, kdykoli přístupná kuřatům chovaným na maso, v m²,
  - h) vyznačení maximální přípustné kapacity haly v kg živé hmotnosti kuřat chovaných na maso,
  - ch) uvedení hybridu nebo plemene naskladněných kuřat chovaných na maso, je-li známo,

REGISTR DRŮBEŽE V HOSPODÁŘSTVÍ

Registrační číslo hospodářství: CZ

.....
Název chovatele (jméno a příjmení)

.....
adresa hospodářství

Druh drůbeže:.....

Kategorie:.....

Číslo haly:

 Využitelná plocha (m²):

Maximální přípustná kapacita haly v kg živé hmotnosti:

Hlášení o stavech drůbeže v hospodářství, v němž je chováno hejno pro výkrm, včetně kuřat chovaných na maso, nebo hejno pro odchov

- Hlášením o stavech drůbeže zasílá chovatel pověřené osobě s údaji o:
  - druhu drůbeže,
  - způsobu chovu,
  - kategorii,
  - počtu hejn a kapacity
 při zaevidování hospodářství a při jakékoli změně těchto údajů.

Chovatelé kuřat chovaných na maso s hejnem větším než 500 ks zasílají i údaj o maximální přípustné kapacitě jednotlivých hal v kg živé hmotnosti kuřat. Pokud chovatel zamýšlí u kuřat chovaných na maso využít hustotu osazení vyšší než 39 kg/m², přikládá též kopii rozhodnutí krajské veterinární správy o povolení chovu kuřat chovaných na maso se zvýšenou hustotou osazení.

4. Vzor hlášení o stavech drůbeže v hospodářství, v němž je chováno hejno pro výkrm nebo odchov

Chovatel: .....

Hospodářství: ..... Registrační číslo hospodářství: CZ

Druh drůbeže	Kategorie	Způsob chovu	Počet hejn	Maximální kapacita	Označení budovy (vyplňuje se u kuřat chovaných na maso)		Intenzita chovu (vyplňuje se u kuřat chovaných na maso)		
					Číslo budovy		do 33 kg/m ²	do 39 kg/m ²	do 39+3 kg/m ²

V ..... Dne: ..... Vyhotovil: .....

Hlášení o počtu přemístěné nebo dovezené drůbeže

V případě přemístění drůbeže z jiného členského státu nebo dovozu drůbeže ze třetích zemí oznámí chovatel pověřené osobě tyto údaje:

- počet přemístěné nebo dovezené drůbeže,
- její původ,
- datum přemístění nebo dovozu,
- druh přemístěné nebo dovezené drůbeže,
  - a to zasláním kopie potvrzení o původu nebo kopie dokladu, který potvrzení o původu nahrazuje, vždy do 30 dnů ode dne přemístění nebo dovozu.

Jako náhradní doklad může chovatel zaslat hlášení o stavech drůbeže, kde vyplní požadované údaje z potvrzení o původu drůbeže.

4. Termíny používané při vedení evidence drůbeže:

Druh drůbeže:	NTS	pro nosný typ slepic
	MTS	pro masný typ slepic
	K	pro kachny
	H	pro husy
	KR	pro krůty
	PRN	pro perličky
	QB	pro bažanty
	QK	pro kachny divoké
	QO	pro orebice
	QR	pro koroptve
	QP	pro křepelky

Kategorie užití mláďat:

F	pro drůbež určenou k produkci konzumních vajec
V	pro drůbež určenou k výkrmu či vykrmenou drůbež
RCH	pro drůbež určenou do rodičovského chovu
PRCH	pro drůbež určenou do prarodičovského chovu

Jako **počáteční stav** se uvádí stav drůbeže na konci minulého období.

Naskladnění: - datum a množství drůbeže zastavený v daný termín na halu, registrační číslo líhně či hospodářství ze kterého byla drůbež dodána (i v případě vlastní líhně či přesunu z jiné haly v hospodářství).

Vyskladnění: - v případě dodávek na porážku se uvádí datum dodávky, počet kusů a registrační číslo jatek,

- v případě úhynů se uvádí jedním datumem (konec měsíce) úhyny za celý měsíc a registrační číslo odebírajícího asanačního podniku, případně jiné číslo povolení likvidace uhynulé drůbeže (vlastní spalovna apod.)

- v případě drobného prodeje se uvádí jedním datumem (konec měsíce) prodej za celý měsíc a použije se kód 73.

Konečný stav: uvádí se stav na konci sledovaného období

5. Adresa pracoviště pro vedení ÚED:

Mezinárodní testování drůbeže, státní podnik

Ústrašice 63

390 02 Tábor

tel.: 381200322

fax.: 381200319

e-mail: simonazimova@volny.cz

Příloha 1:

27/2002 Sb.

NAŘÍZENÍ VLÁDY

ze dne 10. prosince 2001,

kterým se stanoví způsob organizace práce a pracovních postupů, které je zaměstnavatel povinen zajistit při práci související s chovem zvířat

Vláda nařizuje podle § 134e odst. 2 zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění zákona č. 155/2000 Sb.:

§ 1

Pro účely tohoto nařízení se chovem zvířat rozumí pracovní činnost zaměřená na využívání zvířat, zejména pro jejich užitkové vlastnosti, plemenitbu nebo výcvik, sportovní, kulturní, vzdělávací, pokusné nebo vědecké účely,¹⁾ která zahrnuje vlastní chov a odchov, péči o výživu a krmení a péči o jejich životní podmínky a ochranu.

-----
1) Například zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění zákona č. 162/1993 Sb., zákona č. 193/1994 Sb., zákona č. 243/1997 Sb. a zákona č. 30/1998 Sb., vyhláška č. 311/1997 Sb., o chovu a využití pokusných zvířat.

§ 2

(1) Zaměstnavatel stanoví pracovní postupy a organizuje práci při chovu zvířat tak, aby byla věnována zvýšená pozornost zvířatům

- a) při havarijních situacích a situacích doprovázených hlukem nebo jinými negativními podněty,
- b) novým nebo přicházejícím do dosud nepoznaného prostředí,
- c) sestavovaným do skupin z jedinců, kteří na sebe nejsou navyklí,
- d) poraněným nebo postiženým následky poranění nebo nakaženým infekčními nebo přenosnými nemocemi,
- e) v době říje,
- f) u nichž se mohou projevit obranné reakce, protože pečují o svá mláďata.

(2) Zaměstnavatel v situacích uvedených v odstavci 1 zajistí, aby před manipulací se zvířaty byly vhodně zabezpečeny a upraveny prostory pro zvířata tak, aby se snížila možná rizika chovu. Zaměstnavatel zajistí odpovídající počet zaměstnanců, jejich vybavení potřebnými pracovními pomůckami odpovídajícími dané nebo očekávané situaci a stanoví konkrétní postup práce.

§ 3

(1) Při chovu zvířat zaměstnavatel zajišťuje zejména dodržování stanoveného denního režimu, klidu, pořádku, čistoty a dostatečné větrání objektů určených pro chov zvířat. Do objektů určených pro chov zvířat mohou zaměstnanci a další osoby vstupovat

a zdržovat se tam pouze se souhlasem nebo vědomím zaměstnavatele; zaměstnavatel přitom zajistí dodržování zákazu kouření a zákazu vstupu s otevřeným ohněm.

(2) Venkovní prostory určené pro chov zvířat, například pastviny a výběhy, musí být zabezpečeny tak, aby nedocházelo k nežádoucím únikům zvířat.

§ 4

Zaměstnavatel dále stanoví pracovní postupy a organizuje práci při chovu zvířat tak, aby

- a) se zvířaty bylo zacházeno klidně a rozhodně a aby nebyla drážděna a týrána,
- b) vedení a zavádění velkých hospodářských zvířat, s výjimkou koní, zaměstnanec prováděl pomocí ohlávky opatřené vodícím řemenem, vodící šňůrou nebo tyčí; vodící šňůru nebo vodící řemen nesmí mít zaměstnanec omotán kolem ruky a k vedení a zavádění nesmí být používáno řetězu,
- c) při nahánění velkých zvířat, pokud se provádí pomocí naháněcích uliček a zábran, byl zaměstnanec vždy za ohrazením nebo za zábranou,
- d) zaměstnanec přistupoval k velkým zvířatům až po upozornění hlasem, k ležícímu zvířeti vstupoval vždy se zvýšenou opatrností a při ošetřování nemocného nebo poraněného zvířete a tam, kde je známo, že se jedná o zvíře nebezpečné nebo které se jako nebezpečné projevuje, byl jištěn zpravidla dalším zaměstnancem,
- e) čištění a přivazování zvířat zaměstnanec prováděl vždy z té strany, kde je minimální nebezpečí jeho přiražení nebo přitisknutí zvířetem,
- f) při provádění speciálních úkonů, například veterinárních zákroků, inseminace, odrohování, strouhání paznehtů a kování, které provádí odborně způsobilá osoba, byl na pracovišti potřebný počet dalších zaměstnanců a aby při provádění zvláštních úkonů u neklidných zvířat byly použity prostředky k fixaci zvířete, například fixační klec nebo podání zklidňujícího preparátu odborně způsobilou osobou,²⁾
- g) zvířata, která svým chováním ohrožují bezpečnost osob nebo ostatních zvířat, byla vyřazena z chovu; jedná-li se o zvířata chovatelsky cenná, musí být provedena namísto vyřazení taková opatření, která možnost ohrožení snižují, například určením zkušeného ošetřujícího zaměstnance, který je dostatečně seznámen s rizikovým chováním zvířete.

-----
2) Zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů (veterinární zákon), ve znění zákona č. 29/2000 Sb., zákona č. 154/2000 Sb. a zákona č. 102/2001 Sb.

§ 5

(1) Při chovu druhů zvířat, které nejsou uvedeny v přílohách k tomuto nařízení, jako například zvířat v zoologických zahradách,

při farmovém chovu běžců, jelenovitých, muflonů, divokých prasat, pernaté zvěře, při chovu zvířat používaných pro pokusné nebo vědecké účely,¹⁾ zaměstnavatel stanoví pracovní postupy a organizuje práci s ohledem na druh rizika.

(2) Při práci v chovech zvířat zamořených infekčními chorobami a při pracích při likvidaci uhynulých zvířat a v laboratořích, zaměstnavatel stanoví pracovní postupy a organizuje práci s ohledem na druh rizika podle zvláštních právních předpisů.²⁾

-----
1) Například zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění zákona č. 162/1993 Sb., zákona č. 193/1994 Sb., zákona č. 243/1997 Sb. a zákona č. 30/1998 Sb., vyhláška č. 311/1997 Sb., o chovu a využití pokusných zvířat.

2) Zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů (veterinární zákon), ve znění zákona č. 29/2000 Sb., zákona č. 154/2000 Sb. a zákona č. 102/2001 Sb.

§ 6

Další požadavky na zaměstnavatele při stanovení pracovních postupů a organizace práce jsou uvedeny v přílohách k tomuto nařízení.

§ 7

Toto nařízení nabývá účinnosti dnem 1. ledna 2003.

Předseda vlády:
Ing. Zeman v. r.

1. místopředseda vlády
a ministr práce a sociálních věcí:
PhDr. Špidla v. r.

Příl.1

Další požadavky na organizaci práce
a pracovní postupy při chovu koní

1. Při chovu koní je zaměstnavatel povinen organizovat práci a stanovit pracovní postupy zejména s ohledem na rizika
  - a) kopnutí, zejména od zadních končetin nebo od vzpínajícího se koně,
  - b) pokousání, zejména při nevhodném způsobu krmení a přístupu ke koni,
  - c) přitisknutí, povalení, zavalení, nebo pošlapání, zejména při vstupu do stání nebo boxu,
  - d) povalení, pošlapání, potahání, pokopání nebo uklouznutí, zejména při vedení koně, nebo při vstupu do výběhu nebo na pastvinu nebo při přehánění,
  - e) pádu z koně při jízdě na koni, kdy současně dochází k ohrožení potaháním,

f) zranění v obličejí pohozením hlavy koně, odřeni od sedla, odřeni rukou od otěží a krku koně.

2. S koněm se zachází klidně, opatrně a s rozvahou. Před vstupem do stání nebo do boxu se zaměstnanec ohlašuje obvykle slovem „Ustup“ a jménem koně. Ke koni vstupuje až po jeho ustoupení.

3. Kůň, který je ustájen ve vazném stání je uvázán za stájovou ohlávku zpravidla dvěma vazáky, který procházejí volně vazacími kroužky se závažím; od ostatních koňů je oddělen přepážkou. Kůň, který je ustájen v boxu, se pohybuje volně a uvazuje se zpravidla při čištění a ošetřování.

4. Kůň kopavý nebo kousavý se umísťuje odděleně tak, aby neohrožoval své okolí. Jeho ustájovací místo se označí tabulkou upozorňující na nebezpečné projevy zvířete.

5. Při vedení koně jde zaměstnanec zpravidla po jeho levé straně; otěže, opratě, vodící řemen, šňůra nebo postraňky nesmí být vláceny po zemi. Otěže, opratě, vodící řemen nebo šňůru nesmí mít zaměstnanec omotány kolem ruky nebo kolem těla. Při vedení osedlaného koně jsou třmeny vytaženy, nebo přehozeny přes sedlo.

6. K výcviku koně se přistupuje s přihlédnutím ke stupni jeho výcviku, stáří a fyzickým a psychickým předpokladům.

7. Hřebci se zpravidla vodí na jednoduché uzdečce nebo na ohlávce s obnoskem. Vodítko, lonž či otěže nesmí být navlečeny na zápěstí ruky.

8. Při tréninku koní a při skákání s koněm používá zaměstnanec ochrannou přilbu. Při vedení koně i při jízdě v zástupu se dodržuje rozestup minimálně 3 m.

Příl.2

Další požadavky na organizaci práce a pracovní postupy při chovu koní

1. Při chovu skotu je zaměstnavatel povinen organizovat práci a stanovit pracovní postupy zejména s ohledem na rizika
  - a) kopnutí, zejména od boku zvířete, bodnutí nebo pohmoždění rohem,
  - b) přitisknutí, povalení, zavalení nebo pošlapání, zejména při vstupu na stání nebo do boxu, při pomoci při telení nebo při vstupu k ležícímu zvířeti,
  - c) povalení, pošlapání, pokopání, uklouznutí, zejména při vedení skotu nebo přehánění,
  - d) napadení agresivním býkem, zejména při ošetřování nebo přemísťování,
  - e) zranění způsobené ocasem krávy, zejména očí, při nasazování dojícího zařízení.
2. Dospělý skot musí být ve vazné stáji pevně a bezpečně uvázán.

Uvazování dospělého skotu se provádí za šíji, nikoli za rohy. Ve vazných stájích, kde jsou ustájení býci na žír starší než jeden rok, musí být vždy krmné chodby a zaměstnanec musí mít možnost se před vstupem přesvědčit, že ve stáji se nepohybuje neuvázané zvíře. Vstupuje-li zaměstnanec na stání nebo do boxu, je nutné zajištění ústupové cesty a přítomnost dalšího zaměstnance, který ho v boxu jistí.

3. Před vstupem do stání upozorní zaměstnanec skot hlasem; převádění dospělého skotu se provádí pouze na provazu, na vodící šňůře připevněné na zvláštní ohlávce nebo pomocí tyče. Při volném ustájení nesmí zaměstnanec vstupovat sám mezi volně ustájený skot; je-li vstup nezbytný, je nutná přítomnost dalšího zaměstnance.

4. Přehánění skotu se provádí zpravidla pomocí zábran. Otevírání vrat nebo branky z volné stáje se provádí tak, aby při každém otevření byl zaměstnanec, který vrata nebo branku otevřel, chráněn.

5. Ve vazné stáji musí být plemenný býk zajištěn dvojitým obojkem s dvojitým úvazkem, popřípadě dalším bezpečným jištěním, které však nesmí zvíře zraňovat. Při boxovém ustájení je nutno zajistit pevnou konstrukci boxu a dveře, které je možné rychle a bezpečně otevírat i zavírat a jistit zvenku. přičemž při vstupu do boxu musí být zaměstnanec jištěn dalším zaměstnancem. Při ošetřování plemenného býka v boxu je nezbytné jej nejdříve bezpečně přivázat. Při odvazování a přivazování plemenného býka, veterinárních zákrocích, odběru semene, strouhání paznehtů nebo jiných úkonech, musí být kromě ošetřujícího zaměstnance přítomen další zaměstnanec, který je způsobilý v případě potřeby poskytnout pomoc. Při ošetřování býka ve stání je nutné, aby ošetřující zaměstnanec nejdříve přiměl býka k tomu, aby ustoupil šikmo stranou.

6. Plemenní býci se vodí na vodících tyčích, bezpečně zapnutých do nosního kroužku. Podle povahy je plemenný býk veden na vodících tyčích nejméně jedním zaměstnancem tak, aby byl vždy bezpečně ovládán; k vedení lze použít i pevné otěže, ně kterých ho mohou vést nejméně dva zaměstnanci.

7. Při vyhánění plemenného býka z boxu do výběhu se otevírají dveře vždy z vnější strany, směrem do výběru. Zaměstnanec musí mít zajištěn volný průchod tak, aby měl v případě potřeby zajištěnou únikovou cestu.

8. Při odběru semene od plemenného býka nesmí ošetřující zaměstnanec provádět současně i jiné úkony.

Příl.3

Další požadavky na organizaci práce a pracovní postupy při chovu prasat, ovcí a koz

1. Při chovu prasat je zaměstnanec povinen organizovat práci a stanovit pracovní postupy zejména s ohledem na rizika
  - a) napadení agresivním kancem, zejména při zapouštění prasnic,
  - b) podražení nohou, napadení nebo pokousání zvířetem, zejména při vážení, nakládání, přehánění nebo práci v kotcích,
  - c) napadení prasnicí, zejména při odstavu selat.
2. Při chovu ovcí a koz je zaměstnavatel povinen organizovat práci a stanovit pracovní postupy zejména s ohledem na rizika
  - a) potrkání,
  - b) povalení a pošlapání, zejména při splašení stáda, koupání, stříhání nebo při dojení.
3. Při přehánění prasat se zaměstnanec pohybuje za přeháněnou skupinou. Při vedení a přehánění kance se používá pevný vodící prut.
4. Plemenní kanci se umísťují jednotlivě v oddělených kotcích nebo v boudách; při jejich připouštění, čištění kotců nebo výběhů je kromě ošetřujícího zaměstnance nutná přítomnost dalšího zaměstnance.
5. Při odstavu selat od prasnic je nutná přítomnost nejméně dvou zaměstnanců.
6. Při vyhánění ovcí a koz na pastvu stojí zaměstnanec za otevřenými dveřmi tak, aby ho tyto dveře chránily před tlakem stáda; k pasení ovcí lze používat pouze psy se speciálním výcvikem pro tuto činnost.
7. U agresivních plemenů, zejména rohatých plemen, dodržuje ošetřovatel zásadu, neotáčet se ke zvířeti zády; pro bezpečné ovládnutí je nutné plemena opatřit dostatečně silným obojkem nebo ohlávkou, na kterou lze zaklesnout vodící tyč.

Příl.4

Další požadavky na organizaci práce a pracovní postupy při chovu drůbeže

1. Při chovu drůbeže je zaměstnavatel povinen organizovat práci a stanovit pracovní postupy zejména s ohledem na rizika podrápání, údery křídly nebo poklování. Při chovu vodní drůbeže je dalším rizikem možnost pádů a uklouznutí zaměstnanců na kluzkém podkladu.
2. Při použití plavidel na vodních plochách pro chov vodní drůbeže používají zaměstnanci v případě potřeby ochranné prostředky, jako jsou záchranné kruhy nebo záchranné plovací vesty.

Příl.5

Další požadavky na organizaci práce a pracovní postupy při chovu ryb

1. Při chovu ryb je zaměstnavatel povinen organizovat práci a stanovit pracovní postupy zejména s ohledem na rizika poranění o ostré šupiny a ploutve, u dravých ryb o zuby.
2. Při práci v líhních, při výtěru ryb, ošetřování jiker a odkrmu plůdků se používají elektrická zařízení pro maximální napětí 24 voltů. V zimním období je nutné omezit riziko uklouznutí nebo pádu na kluzkém podkladu. Na příjezdních hrázích sádek a schodech do jednotlivých sádek je nutno v době námrazy zajistit posyp.
3. Při použití plavidel na vodních plochách pro chov ryb zajistí zaměstnavatel v případě potřeby ochranné prostředky, jako jsou záchranné kruhy nebo záchranné plovací vesty.
4. Při práci na ledě, zejména při otevírání a prosekávání prohlubní, osekávání stavidel, přítoků a rozvozu hnoje, se zjišťuje stav a síla ledu prosekáním zkušebních otvorů; přitom je nutná přítomnost nejméně dvou zaměstnanců. Manipulační prostor kolem prohlubní musí být vždy volný. Prosekané a obsekané prohlubně a vazby se opatřují dodatečně viditelným výstražným značením. Rybníky a vodní nádrže, kde se prohlubně prosekávají, se opatřují vhodnými a dobře viditelnými bezpečnostními značkami. Zaměstnanci se pohybují ve vzdálenosti minimálně 5 m od sebe a jsou vybaveni alespoň jedním záchranným kruhem a pevným lanem dlouhým minimálně 10 m. Při postupu se síla a pevnost ledu zkouší pomocí sekáče nebo sekery s dlouhou násadou. Zaměstnanci při této práci používají záchranné plovací vesty.
5. Při vypouštění a strojení rybníků s čepovým nebo lopatovým vypouštěcím zařízením, umístěným v rybníce, ke kterému je přístup po dřevěných lávkách, kde se používá k manipulaci provizorní páky, konají práci vždy dva zaměstnanci. Strojení rybníků v noci provádějí nejméně dva zaměstnanci.

Příl.6

Další požadavky na organizaci práce a pracovní postupy při chovu psů

1. Při chovu psů je zaměstnavatel povinen organizovat práci a stanovit pracovní postupy zejména s ohledem na rizika
  - a) pokousání, poškrábání nebo povalení, zejména při napadení psem,
  - b) zranění drátěným košem,
  - c) potahání na vodítku, zejména u velkých plemen.
2. Při výcviku psů je nezbytné zachovat klid, rovnováhu a postup, který odpovídá charakteru cvičeného psa.

3. V době, kdy pes neprovádí střežení objektu, nebo kdy pastevecký pes nepracuje se stádem, například při pasení, hnaní nebo střežení, je řádně a bezpečně zajištěn v kotci.

4. Pokud se pes pohybuje po veřejných pozemních komunikacích, musí být pod kontrolou ošetřovatele.

5. Při ošetřování nemocného psa, očkování nebo jiných speciálních úkonech, je kromě ošetřujícího zaměstnance vždy nezbytná přítomnost dalšího zaměstnance, který psa jistí.

Příl.7

Další požadavky na organizaci práce a pracovní postupy při chovu kožešinových zvířat

1. Při chovu kožešinových zvířat je zaměstnavatel povinen organizovat práci a stanovit pracovní postupy zejména s ohledem na rizika pokousání, poškrábání při napadení zaměstnance zvířetem nebo rizika poškození zraku sekretem zvířete.

2. Prostory, klece nebo kotce pro chov kožešinových zvířat se řádně zabezpečují před nežádoucím únikem zvířat.

3. Při ošetřování kožešinových zvířat, jejich očkování nebo dalších úkonech, je kromě ošetřujícího zaměstnance nezbytná přítomnost dalšího zaměstnance; zvířata se jistí nasazením náhubku nebo svázáním čelistí a bezpečnou fixací pomocí fixační klíčky, speciálních fixačních pomůcek, například fixačními kleštěmi. Při manipulaci s kožešinovými zvířaty zaměstnanci používají ochranné kožené rukavice, popřípadě speciální fixační klíčky nebo jiné pomůcky; při odchytu zvířat z klecí je nutná přítomnost alespoň dvou zaměstnanců.

Příl.8

Další požadavky na organizaci práce a pracovní postupy při chovu včel

1. Při chovu včel je zaměstnavatel povinen organizovat práci a stanovit pracovní postupy zejména s ohledem na riziko pobodání.

2. Zaměstnavatel je povinen vhodnými prostředky, například kouřem, zajistit, by nedocházelo k nadměrnému obtěžování okolí včelami při rojení; při práci se včelami zaměstnanec používá zpravidla včelařskou kuklu nebo závoj a rukavice.

3. Stálá i mobilní stanoviště včel, která jsou umístěna mimo ohrazené, uzavřené nebo oplocené prostory, musí být na dobře viditelném místě označena bezpečnostními značkami označujícími zákaz vstupu nepovolaným osobám a biologické riziko.

4. Doprava včel se provádí pouze v pevných úlech nebo zařízeních, jejichž jednotlivé části jsou pevně spojeny; zaměstnanci, kteří dopravu provádějí, jsou vybaveni včelařskou kuklou nebo závojem a rukavicemi. Včelstva se nedopravují s otevřenými česny. Provádí-li se doprava koňským potahem, otevírají se česna na novém stanovišti až tehdy, když je koňský potah v bezpečné vzdálenosti.